

у јавног тужиоца ако се поступак води до његовом захтеву, председник већа, односно судија појединачно, а на главном претресу — веће.

(3) Судија првостепеног суда доноси одлуку о захтеву за понављање поступка (члан 406. став 1) и ставља предлог поводом захтева за ванредно ублажавање казне (члан 414. став 3).

(4) Надлежни републички, односно покрајински орган одређује судове из става 1. овог члана код којих ће се примењивати одредбе ст. 1. до 3. овог члана.

Члан 556.

Ако је на дан ступања на снагу овог закона у току неки рок, тај рок ће се рачунати по одредбама овог закона, осим ако је досадашњи рок дужи.

Члан 557.

Одредбе члана 445. овог закона примењиваће се од дана одређеног републичким, односно покрајинским законом.

Члан 558.

(1) Одредбе Законика о кривичном поступку које се односе на гоњење за кривична дела на предлог оштећеног, примењиваће се и после ступања на снагу овог закона ако је до тог времена, на основу стављеног предлога, оптужба поднута.

(2) Ако је по ступању на снагу овог закона, поводом редовног или ванредног правног лека, укинута пресуда или је дозвољено понављање поступка за кривично дело за које се гонило по предлогу оштећеног, а за које се по ступању на снагу овог закона гони по службеној дужности, оштећени више не може одустати од предлога. Ако се за то кривично дело после ступања на снагу овог закона гони по приватној тужби, предлог оштећеног сматраће се као приватна тужба и даљи поступак спровешће се по тој тужби.

Члан 559.

Ако је оштећени одустао од предлога за гоњење до ступања на снагу овог закона, поступак за накнаду трошкова кривичног поступка, предвиђен у члану 92. став 5. Законика о кривичном поступку, спровешће се и по ступању на снагу овог закона ако до тада није био окончан.

Члан 560.

(1) Ако је до дана ступања на снагу овог закона донесена одлука против које је по одредбама Законика о кривичном поступку дозвољен правни лек, а та одлука још није достављена лицима која имају право на правни лек, или још тече рок за изјаву правног лека, или је правни лек изјављен али по њему није одлучено, примениће се у погледу права на правни лек и поступак по правном леку одредбе Законика о кривичном поступку.

(2) Ако се у Савезном суду на дан ступања на снагу овог закона затекну непешени предмети по правном леку за чије решавање више није надлежан тај суд, доставиће се ти предмети суду надлежном за решавање по овом закону.

Члан 561.

У погледу накнаде штете лицима неоправдано осуђеним и неосновано лишеним слободе, одредба члана 7. Уводног закона за Законик о кривичном поступку („Службени лист СФРЈ“, бр. 40/53) примењује се и после ступања на снагу овог закона.

Члан 562.

Одредба члана 3. Уводног закона за Законик о кривичном поступку („Службени лист СФРЈ“, бр. 40/53) примењиваће се и после ступања на снагу овог закона на понављање кривичног поступка правноснажно довршеног пре 1. јануара 1954. године.

Члан 563.

Одредбе чл. 425. до 429. овог закона примењиваће се само у погледу пресуда за кривична дела извршена после ступања на снагу овог закона.

Члан 564.

Ако овим законом није друкчије одређено, даном његовог ступања на снагу престају да важе Законик о кривичном поступку („Службени лист СФРЈ“, бр. 50/67, 54/70 и 6/73), прописи који су донесени на основу тог законика и одредбе других прописа који су у супротности са овим законом.

Члан 565.

Овај закон ступа на снагу 1. јула 1977. године.

37.

На основу члана 337. тачка 1. Устава Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, издајем

У К А З

О ПРОГЛАШЕЊУ ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Проглашава се Закон о парничном поступку, који је усвојила Скупштина СФРЈ, на седници Савезног већа од 24. децембра 1976. године.

ПР бр. 555

24. децембра 1976. године
Београд

Председник Републике,
Јосип Броз Тито, с. р.

Председник
Скупштине СФРЈ,
Киро Глигоров, с. р.

ЗАКОН

О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Део први

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Глава прва

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим законом одређују се правила поступка на основу којих редовни суд расправља и одлучује у споровима из личних и породичних односа, из радних односа, као и из имовинских и других грађанскоправних односа физичких и грађанских правних лица, друштвено-политичких заједница, организација удруженог рада и других друштвених правних лица, осим ако су неки од наведених спорова посебним законом стављени у надлежност другог суда или државног, односно друштвеног органа.

[illegible]

Члан 2.

У парничном поступку суд одлучује у границама захтева који су стављени у поступак.

Суд не може одбити да одлучује о захтеву за који је надлежан.

Члан 3.

Странке могу слободно располагати захтевима које су ставиле у току поступка.

Оне се могу одрећи од свог захтева, признати захтев противника и поравнати се.

Суд неће уважити располагања странака:

1) која су у супротности са принудним прописима о самоуправним правима радних људи, о располагању друштвеним средствима и другим принудним прописима;

2) која су у супротности с правилима морала самоуправног социјалистичког друштва.

Члан 4.

Суд одлучује о тужбеном захтеву по правилу на основу усменог, непосредног и јавног расправљања.

Члан 5.

Суд ће свакој странци пружити могућност да се изјасни о захтевима и наводима противне странке.

Само кад је то овим законом одређено, суд је овлашћен да одлучи о захтеву о коме противној странци није била пружена могућност да се изјасни.

Члан 6.

Парнични поступак води се на језику који је у службеној употреби у суду.

Странке и други учесници у поступку имају право да се служе својим језиком и писмом и да их се писмена достављају на језицима народа и народности Југославије у складу са одредбама закона.

Члан 7.

Суд је дужан да потпуно и истинито истражи спорне чињенице од којих зависи одлучивање спора.

Странке су дужне да изнесу све чињенице на којима оснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице.

Суд је овлашћен да изведе и доказе које странке нису предложиле ако су ти докази од значаја за одлучивање.

Суд је овлашћен да утврди и чињенице које странке нису изнеле ако из резултата расправе и доказивања произлази да странке иду за тим да располажу захтевима којима не могу располагати (члан 3. став 3).

Члан 8.

Које ће чињенице узети као доказне одлучује суд по свом уверењу, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно, као и на основу резултата целокупног поступка.

Члан 9.

Странке су дужне да пред судом говоре истину и да савесно користе права која су им призната овим законом.

Члан 10.

Суд је дужан да настоји да се поступак спроведе без одуговлачења и са што мање трошкова и да

онемогући сваку злоупотребу права која странкама припадају у поступку.

Члан 11.

Странку која се из незнања не користи правима која јој припадају по овом закону суд ће упозорити које парничне радње може предузети.

Члан 12.

Кад одлука суда зависи од претходног решења питања да ли постоји неко право или правни однос, а о том питању још није донео одлуку суд или други надлежни орган (претходно питање), суд може сам решити то питање ако посебним прописима није другачије одређено.

Одлука суда о претходном питању има правно дејство само у парници у којој је то питање решено.

У парничном поступку суд је у погледу постојања кривичног дела и кривичне одговорности учесника везан за правноснажну пресуду кривичног суда којом се оптужени оглашава кривим.

Члан 13.

У парничном поступку судови суде у зборном саставу.

Законом се одређује у којим случајевима судија појединац.

Члан 14.

Ако за поједине радње није законом одређен облик у коме се могу предузети, странке предузимају парничне радње писмено ван рочишта или усмено на рочишту.

Глава друга

НАДЛЕЖНОСТ И САСТАВ СУДА

1. Заједничке одредбе

Члан 15.

Суд оцењује по службеној дужности, одмах по пријему тужбе, да ли је надлежан и у којем је саставу надлежан.

То оцењивање надлежности врши се на основу навода у тужби и на основу чињеница које су суду познате.

Ако се у току поступка промене околности на којима је заснована надлежност суда, или ако тужилац смањи тужбени захтев, суд који је био надлежан у време подношења тужбе остаје и даље надлежан и ако би услед ових промена био надлежан други редовни суд исте врсте.

Члан 16.

Суд у току целог поступка по службеној дужности пази да ли решавање спора спада у судску надлежност.

Кад суд у току поступка утврди да за решавање спора није надлежан ни редовни суд ни суд удруженог рада нити други самоуправни суд устављен законом или самоуправним општим актом него неки други домаћи или инострани орган, оглашава се ненадлежним, укинуће спроведене радње у поступку и одбацће тужбу.

Члан 17.

Сваки суд у току целог поступка по службеној дужности пази на своју стварну надлежност.

Ако је већ одржано припремно рочиште, или ако оно није одржано пошто се тужени на првом рочишту за главну расправу упустио у расправљање о главној ствари, виши суд првог степена се не може ни поводом приговора ни по службеној дужности огласити стварно ненадлежним за предмете из надлежности нижег суда првог степена исте врсте.

Против решења вишег суда првог степена којим се огласио стварно надлежним, као и против решења којим се тај суд огласио стварно ненадлежним и предмет уступио нижем суду првог степена исте врсте, није дозвољена жалба.

Члан 18.

Кад судско веће у току поступка или председничко веће на припремном рочишту, по службеној дужности или поводом приговора странака, утврди да се ради о спору који треба да суди судија појединачно истог суда, поступак ће се по правноснажности овог решења наставити пред судијом појединачном, и то по могућности пред председником овог већа као судијом појединачном. Судија појединачно је везан за правноснажну одлуку којом му се предмет уступа у надлежност.

У случају из става 1. овог члана веће може, према стању поступка, одлучити да предмет не уступи судији појединачно, већ да оно само спроведе поступак. Против ове одлуке већа није дозвољена жалба.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењиваће се и кад се у току поступка пред већем промене околности или тужилац смањи тужбени захтев, тако да би спор требало да суди судија појединачно.

Ако је веће донело одлуку о спору који је требало да суди судија појединачно, ова одлука не може се побијати због тога што одлуку о спору није донео судија појединачно.

Кад судија појединачно у току поступка, по службеној дужности или поводом приговора странака, нађе да је за суђење надлежно веће истог суда, поступак ће се наставити пред већем. Против овог решења судије појединачно није дозвољена жалба.

Члан 19.

До доношења одлуке о главној ствари суд ће решењем обуставити парнични поступак ако утврди да би поступак требало спровести по правилима ванпарничног поступка. Поступак ће се по правноснажности решења наставити по правилима ванпарничног поступка пред надлежним судом.

Радње које је спровео парнични суд (увиђај, вештачење, саслушавање сведока и др.), као и одлуке које је донео тај суд, нису без важности само због тога што су предузете у парничном поступку.

Члан 20.

Суд се може по службеној дужности или поводом приговора туженог огласити месно ненадлежним најдоцније на припремном рочишту или, ако оно није одржано, до упуштања туженог у расправљање о главној ствари на главној расправи.

Члан 21.

По правноснажности решења којим се огласио ненадлежним (чл. 18. и 20.), суд ће уступити предмет надлежном редовном суду, односно самоуправни суду (члан 16. став 2). Пре него што уступи предмет надлежном суду, суд ће, по потреби, затражити обавештења од тужноца.

Суд коме је предмет уступљен као надлежном наставиће поступак као да је код њега био покренут.

Ако је одлука о ненадлежности била донета на главној расправи, суд коме је предмет уступљен заказаће главну расправу и поступиће као да са расправом држи пред измењеним већем (члан 315. став 3). Ако је одлука о ненадлежности била донета на припремном рочишту, неће се заказати ново припремно рочиште ако председник већа сматра да оно није потребно с обзиром на радње предузете на радњем припремном рочишту.

Парничне радње ненадлежног суда (увиђај, вештачење, саслушавање сведока и др.) нису без важности само због тога што их је предузео ненадлежан суд.

Члан 22.

Ако суд коме је предмет уступљен као надлежном сматра да је надлежан суд који му је предмет уступио или неки други суд, доставиће предмет суду који треба да реши овај сукоб надлежности, осим ако нађе да му је предмет уступљен услед очигледне омашке, а требало је да буде уступљен неком другом суду, у ком случају ће уступити предмет другом суду и о томе обавестити суд који му је предмет уступио.

Кад је поводом жалбе против одлуке првостепеног суда којом се он огласио месно ненадлежним одлуку донео другостепени суд, за ту одлуку везан је у погледу надлежности и суд коме је предмет уступљен, ако је другостепени суд који је одлуку донео надлежан за решавање сукоба надлежности између тих судова.

Одлука другостепеног суда о стварној ненадлежности првостепеног суда везује сваки суд коме доцније исти предмет буде уступљен, ако је другостепени суд надлежан за решавање сукоба надлежности између тих судова.

Члан 23.

Сукоб надлежности између редовних судова исте врсте са територије исте републике, односно аутономне покрајине, осим сукоба надлежности између војних судова, решава заједнички непосредно виши суд са територије те републике односно аутономне покрајине, ако уставом републике, односно аутономне покрајине није другачије одређено.

Сукоб надлежности између редовних судова разне врсте са територије исте републике, односно аутономне покрајине, осим сукоба надлежности између војних судова и других редовних судова, решава врховни суд те републике, односно аутономне покрајине.

Сукоб надлежности између редовних судова и самоуправних судова (чл. 16. став 2) са територије исте републике, односно аутономне покрајине, осим сукоба надлежности између војних судова и самоуправних судова (члан 16. став 2), решава врховни суд те републике, односно аутономне покрајине.

Сукоб надлежности између судова са територије две аутономне покрајине и између судова са територије аутономне покрајине и са остале територије Социјалистичке Републике Србије, осим сукоба надлежности између војних судова и других судова, решава суд одређен Уставом Социјалистичке Републике Србије.

Сукоб надлежности између судова са територије две или више република и аутономних покрајина, осим у случајевима из става 4. овог члана, као и о сукобу надлежности између војних судова и других судова, решава Савезни суд.

Члан 24.

О сукобу надлежности може се одлучити и кад је странке нису претходно изјасниле о надлежности.

Док се не реши сукоб надлежности, суд коме је предмет уступљен дужан је да предузима оне радње у поступку за које постоји опасност од одлагања.

Против решења којим се одлучује о сукобу надлежности није дозвољена жалба.

Члан 25.

Сваки суд врши радње у поступку на свом подручју, али ако постоји опасност због одлагања суд ће предузети извршење појединих радњи и на подручју суседног суда. О томе ће се обавестити суд на чијем подручју је предузета радња.

Члан 26.

У погледу надлежности југословенских судова за суђење странцима који уживају право имунитета у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији и за суђење страним државама у међународним организацијама важе правила међународног права.

У случају сумње о постојању и обиму права имунитета, објашњење даје савезни орган управе надлежан за послове правосуђа.

2. Надлежност судова у споровима смеђународним елементом

Члан 27.

Југословенски суд је надлежан за суђење кад је његова надлежност у спору с међународним елементом изричито одређена савезним законом или међународним уговором, или кад та надлежност произлази из одредаба савезног закона о месној надлежности југословенског суда.

Члан 28.

За суђење у споровима за законско издржавање, ако је тужилац лице које тражи такво издржавање, југословенски суд је надлежан и кад тужилац има пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији.

Члан 29.

За суђење у споровима ради утврђивања постојања или непостојања брака, поништаја брака или развода брака (брачни спорови) надлежан је југословенски суд ако су оба брачна друга држављани СФРЈ или ако је само један од њих држављанин СФРЈ.

Ако ниједан брачни друг није држављанин СФРЈ, за суђење у брачним споровима надлежан је југословенски суд само ако национални закон оба брачна друга дозвољава ову надлежност и ако су брачни другови имали на територији Социјалистичке Федеративне Републике Југославије своје последње заједничко пребивалиште, или ако тужени има пребивалиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији. Ако национални закон брачних другова не дозвољава надлежност југословенског суда, тај суд може бити надлежан само ако оба брачна друга имају пребивалиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији и ако пристану да им суди југословенски суд.

За суђење у брачним споровима, ако је тужени држављанин СФРЈ и има пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, искључиво је надлежан југословенски суд.

Члан 30.

За суђење у споровима ради утврђивања или оспоравања очитства или материнства надлежан је

југословенски суд ако је бар једна од странака држављанин СФРЈ.

Ако ниједна странка није држављанин СФРЈ, југословенски суд је надлежан ако тужени има пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, а кад тужбу подноси дете, југословенски суд је надлежан и ако дете има пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији.

Ако се тужба подноси против детета које је држављанин СФРЈ и које има пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, искључиво је надлежан југословенски суд.

Члан 31.

Док се оставински поступак који се спроводи пред југословенским судом правноснажно не заврши за суђење у споровима из наследноправних односа, као и у споровима о потраживањима повериоца према оставиоцу, надлежан је југословенски суд и кад тужени нема пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији.

Члан 32.

За суђење у споровима о праву коришћења и располагања и о заложном праву на ваздухоплову, поморском броду и броду унутрашње пловидбе у друштвеној својини, о праву својине и о другим правима на бродовима и ваздухопловима у својини грађана и грађанских правних лица, као и о закупним односима на ваздухоплову и броду, југословенски суд је надлежан и кад се на територији Социјалистичке Федеративне Републике Југославије води уписник у који је ваздухоплов, односно брод уписан.

За суђење у споровима због сметања поседа на ваздухоплову и броду из става 1. овог члана југословенски суд је надлежан и кад се на територији Социјалистичке Федеративне Републике Југославије води уписник у који је ваздухоплов, односно брод уписан, или кад се на територији Социјалистичке Федеративне Републике Југославије догодило сметање.

3. Стварна надлежност

Члан 33.

У парничном поступку судови у републикама и аутономним покрајинама суде у границама своје стварне надлежности одређене републичким, односно покрајинским законом.

Савезни суд

Члан 34.

Савезни суд је надлежан:

1) да суди о имовинским споровима између република, односно аутономних покрајина и између федерације и републике, односно аутономне покрајине;

2) да одлучује о захтеву странака за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке донесене у имовинским споровима, укључујући и спорове о накнади штете, који настану из противуставних и противзаконитих правних послова или радњи којима се организације удруженог рада или радни људи на територији других република и аутономних покрајина, па тиме и друге републике и аутономне покрајине, стављају у неравноправан поло-

тај на јединственом југословенском тржишту (члан 416);

3) да одлучује о захтеву за заштиту законитости у случајевима одређеним у овом закону;

4) да решава о сукобу надлежности између судова са територије две или више република и аутономних покрајина, осим у случајевима из члана 23. став 4. овог закона, као и о сукобу надлежности између војних судова и других судова;

5) да врши и друге послове који су му стављени у надлежност савезним законом, у оквиру права и дужности федерације.

Утврђивање вредности предмета спора

Члан 35.

Кад је за утврђивање стварне надлежности, састава суда, права на изјављивање ревизије и у другим случајевима предвиђеним у овом закону меродавна вредност предмета спора, као вредност предмета спора узима се у обзир само вредност главног захтева.

Камате, парнични трошкови, уговорна казна и остала споредна тражења не узимају се у обзир ако не чине главни захтев.

Члан 36.

Ако се захтев односи на будућа давања која се понављају, вредност предмета спора рачуна се по њиховом збиру, али највише до износа који одговара збиру давања за време од пет година.

Члан 37.

Ако једна тужба против истог туженог обухвата више захтева који се заснивају на истом чињеничном и правном основу, надлежност се одређује по збиру вредности свих захтева.

Ако захтеви у тужби произлазе из разних основа, или су истакнути против више тужених, надлежност се одређује према вредности сваког појединог захтева.

Члан 38.

Кад се спор води о постојању најамног или закупног односа, или из односа коришћења стана или пословних просторија, вредност се рачуна према једногодишњој најамнини, односно закупнини, осим ако се ради о најамном или закупном односу закљученом на краће време.

Члан 39.

Ако се тужбом захтева само давање обезбеђења за извесно потраживање или установљење заложног права, вредност предмета спора одређује се према износу потраживања које треба обезбедити. Али ако предмет залогa има мању вредност од потраживања које треба обезбедити, као вредност предмета спора узима се вредност предмета залогa.

Члан 40.

Ако се тужбени захтев не односи на новчани износ, или тужилац у тужби наведе да пристаје да уместо испуњења тог захтева прихвати одређени новчани износ као вредност предмета спора узима се тај износ.

У другим случајевима, кад се тужбени захтев не односи на новчани износ, меродавна је вредност предмета спора коју је тужилац назначио у тужби.

Ако је у случају из става 2. овог члана тужилац очигледно сувише високо или сувише ниско назначио вредност предмета спора, тако да се пос-

тава питање стварне надлежности, састава суда или права на изјављивање ревизије, суд ће, најодлучије на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано онда на главној расправи пре почетка расправљања о главној ствари, брзо и на погодан начин проверити тачност означене вредности.

4. Састав суда

Члан 41.

У парничном поступку судови суде у већу, а одређени судови и у општој седници.

У којим случајевима суди судија појединац одређује се овим законом, а законом републике, односно аутономне покрајине за поступке у областима у којима друштвене односе уређују републике, односно аутономне покрајине.

Председник већа може предузимати само оне радње у поступку и доносити само оне одлуке за чије је предузимање, односно доношење овлашћен овим законом.

Ако овим законом није другачије одређено, судија појединац у решавању ствари из своје надлежности има сва права и дужности која припадају председнику већа и већу.

Члан 42.

У првом степену спорове суди веће или судија појединац.

Кад суди у првом степену, веће је састављено од једног судије као председника већа и двојице судија-поротника.

Члан 43.

Судија појединац суди спорове о имовинскоправним захтевима ако вредност предмета спора не прелази 20.000 динара, као и спорове због сметања поседа.

Спорове из ауторског права, као и спорове који се односе на заштиту или употребу проналазака и техничких унапређења, узорака, модела или жигова, или права на употребу фирме или назива суди у првом степену веће, без обзира на вредност предмета спора.

Судија појединац спроводи поступак и доноси одлуку у предметима правне помоћи.

Члан 44.

Кад суди у другом степену у седници већа, суд одлучује у већу састављеном од тројице судија. У истом саставу виши суд решава сукоб надлежности (члан 23) и одлучује у свим осталим случајевима, ако овим законом није другачије одређено.

Кад суди у другом степену на расправи веће другостепеног суда састављено је од двојице судија и тројице судија-поротника.

Кад одлучује о ревизији и захтеву за заштиту законитости из члана 401. овог закона против правноснажних одлука суда нижег степена, врховни суд у републици, односно аутономној покрајини суди у већу састављеном од пет судија.

Ако је правноснажну одлуку донео врховни суд републике, односно аутономне покрајине, о ревизији и захтеву за заштиту законитости из члана 401. овог закона одлучује тај суд у већу састављеном од пет судија ако законом републике, односно аутономне покрајине није одређено да одлучује суд у другом саставу.

Члан 45.

Кад суди у првом степену о имовинским споровима између република, односно аутономних покрајина и између федерације и републике, односно аутономне покрајине, Савезни суд одлучује у већу састављеном од двојице судија и тројице судија-поротника.

Кад одлучује о захтеву за ванредно преиспитивање одлуке донесене у спору из става 1. овог члана, Савезни суд одлучује у општој седници.

Кад одлучује о захтеву за заштиту законитости савезног тужиоца (члан 409) и о захтеву странака за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке (члан 415) Савезни суд одлучује у већу састављеном од пет судија.

У свим осталим случајевима Савезни суд одлучује у већу састављеном од тројице судија.

5. Месна надлежност

а) Општа месна надлежност

Члан 46.

Ако законом није одређена искључива месна надлежност неког другог суда, за суђење је надлежан суд који је опште месно надлежан за туженог.

У случајевима предвиђеним у овом закону за суђење је поред суда опште месне надлежности надлежан и други одређени суд.

Члан 47.

За суђење је опште месно надлежан суд на чијем подручју тужени има пребивалиште.

Ако тужени нема пребивалиште ни у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији ни у којој другој држави, опште месно надлежан је суд на чијем подручју тужени има боравиште.

Ако тужени поред пребивалишта има и боравиште у неком другом месту, а према околностима може се претпоставити да ће ту дужи време боравити, опште месно надлежан је и суд боравишта туженог.

Члан 48.

За суђење у споровима против друштвено-политичке заједнице опште месно надлежан је суд на чијем се подручју налази седиште њеног представничког органа.

За суђење у споровима против организација удруженог рада и других друштвених правних лица, као и у споровима против грађанских правних лица, опште месно надлежан је суд на чијем се подручју налази њихово седиште. У случају сумње, као седиште сматраће се место где се налазе њихови органи управљања.

Члан 49.

За суђење у споровима против држављанина СФРЈ који стално живи у иностранству, где је упућен на службу или на рад од стране државног органа, организације удруженог рада или другог друштвеног правног лица, опште месно надлежан је суд његовог последњег пребивалишта у СФРЈ.

Ако такво лице није имало пребивалиште у СФРЈ, или се то не може утврдити, Савезни суд одређиће који ће стварно надлежан суд бити месно надлежан.

б) Посебна месна надлежност

Надлежност за супарничарс

Члан 50.

Ако је једном тужбом тужено више лица (члан 195. став 1. тачка 1), а за њих не постоји месна надлежност истог суда, надлежан је суд који је месно надлежан за једног од тужених, а ако међу њима има главних и споредних обвезника, суд који је месно надлежан за кога од главних обвезника.

Надлежност у споровима за законско издржавање

Члан 51.

За суђење у споровима за законско издржавање, ако је тужилац лице које тражи издржавање, надлежан је поред суда опште месне надлежности и суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, односно боравиште.

Надлежност у споровима за накнаду штете

Члан 52.

За суђење у споровима за накнаду штете надлежан је поред суда опште месне надлежности и суд на чијем подручју је штета учињена.

Ако је штета настала услед смрти или тешке телесне повреде, надлежан је поред суда из става 1. овог члана и суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, односно боравиште.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењиваће се и у споровима против заједнице осигурања ради накнаде штете трећим лицима на основу прописа о непосредној одговорности заједнице осигурања, а одредба става 1. овог члана и у споровима о регресним захтевима по основу накнаде штете против регресних дужника.

Надлежност у споровима ради заштите права на основу гаранције произвођача

Члан 53.

За суђење у споровима за заштиту права на основу писмене гаранције против произвођача који је дао гаранцију надлежан је, осим суда опште месне надлежности за туженог, и суд опште месне надлежности за продавца који је приликом продаје ствари уручно купцу писмену гаранцију произвођача.

Надлежност у брачним споровима

Члан 54.

За суђење у споровима ради утврђивања постојања или непостојања брака, поништаја брака или развода брака (брачни спорови), надлежан је поред суда опште месне надлежности и суд на чијем подручју су брачни другови имали последње заједничко пребивалиште.

Ако брачни другови нису имали последње заједничко пребивалиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији и ако тужени нема пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, а за суђење је надлежан југословенски суд (члан 29), месно је надлежан суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, односно боравиште. Ако ни тужилац нема пребивалиште, односно боравиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, Са-

гези суд одредиће који ће југословенски суд бити месно надлежан.

Надлежност у споровима о утврђивању или оспоравању очинства или материнства

Члан 55.

У споровима ради утврђивања или оспоравања очинства или материнства малолетно дете може поднети тужбу било пред судом опште месне надлежности било пред судом на чијем подручју има пребивалиште, односно бораваиште. Пред судом свог пребивалишта, односно бораваишта дете може поднети такву тужбу и после пунолетства, али само ако тужени нема пребивалиште, односно бораваиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији.

Ако се тужба подноси против детета које је држављанин СФРЈ и које нема пребивалиште, односно бораваиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, али га има тужилац, месно је надлежан суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, односно бораваиште.

Ако ниједна странка нема пребивалиште, односно бораваиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, или ако пребивалиште, односно бораваиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији има тужилац, али се по одредбама овог закона не може одредити који је суд месно надлежан, а за суђење је надлежан југословенски суд (члан 30), Савезни суд одредиће који ће југословенски суд бити месно надлежан.

Надлежност у споровима о непокретностима и због сметања поседа

Члан 56.

За суђење у споровима о праву коришћења и располагања непокретности у друштвеној својини, у споровима о својини и о другим стварним правима на непокретности у својини грађана и грађанских правних лица, у споровима због сметања поседа на непокретности, као и у споровима из закупних или најамних односа на непокретности, или из уговора о коришћењу стана или пословних просторија, искључиво је надлежан суд на чијем се подручју налази непокретност.

Ако непокретност лежи на подручју више судова, надлежан је сваки од тих судова.

За спорове због сметања поседа на покретним стварима надлежан је поред суда опште месне надлежности и суд на чијем се подручју догодило сметање.

Надлежност у споровима о ваздухоплову и броду

Члан 57.

Када је за суђење у споровима о праву коришћења и располагања или о заложном праву на ваздухоплову, поморском броду и броду унутрашње пловидбе у друштвеној својини, о праву својине и о другим правима на бродовима, односно ваздухопловима у својини грађана и грађанских правних лица, као и у споровима из закупних односа на ваздухоплову и броду, надлежан југословенски суд (члан 32, став 1). Искључиво је месно надлежан суд на чијем се подручју води уписник у који је ваздухоплов, односно брод уписан.

Када је за суђење у споровима због сметања поседа на бродовима, односно ваздухопловима из става 1. овог члана надлежан југословенски суд (члан 32.

став 2), месно је надлежан, поред суда на чијем се подручју води уписник у који је брод, односно ваздухоплов уписан, и суд на чијем се подручју догодило сметање.

Надлежност за лица која немају општу месну надлежност у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији

Члан 58.

Тужба о имовинскоправним захтевима против лица које нема општу месну надлежност у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији може се поднети сваком југословенском суду на чијем се подручју налази каква имовина тог лица или предмет који се тужбом тражи.

У споровима против лица које у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији нема општу месну надлежност тужба се може поднети суду на чијем је подручју то лице имало своје последње пребивалиште или бораваиште, ако се тужбени захтев односи на обавезе настале за време његовог боравака у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији или на обавезе које у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији треба да изврши.

Надлежност по месту у коме се налази пословна јединица правног лица

Члан 59.

За суђење у споровима против правног лица које има пословну јединицу ван свог седишта, ако спор произлази из правног односа те јединице, поред суда опште месне надлежности надлежан је и суд на чијем се подручју налази та пословна јединица.

Надлежност по месту где се налази заступништво страног лица у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији

Члан 60.

У споровима против физичког или правног лица које има седиште у иностранству у погледу обавеза које су засноване у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији или се овде морају испунити, тужба се може поднети југословенском суду на чијем се подручју налази његово стално заступништво за Социјалистичку Федеративну Републику Југославију или седишту органа коме је поверено да врши његове послове.

Надлежност за спорове из односа са војним јединицама

Члан 61.

У споровима против федерације из односа са војним јединицама искључиво је надлежан суд на чијем се подручју налази седиште команде војне јединице.

Надлежност у споровима из наследноправних односа

Члан 62.

Док оставински поступак није правноснажно завршен, за суђење у споровима из наследноправних односа, као и у споровима о потраживањима повериоца према оставиоцу, поред суда опште месне над-

лежности месно је надлежан и суд на чијем се подручју налази суд који спроводи оставински поступак.

Надлежност за спорове у извршном и стечајном поступку

Члан 63.

За суђење у споровима који настају у току и поводом судског или административног извршног поступка, односно у току и поводом стечајног поступка, месно је искључиво надлежан суд на чијем се подручју налази суд који спроводи извршни, односно стечајни поступак, односно суд на чијем се подручју спроводи административно извршење.

Надлежност по месту плаћања

Члан 64.

За суђење у споровима имаоца менице или чека против потписника надлежан је, поред суда опште месне надлежности, и суд места плаћања.

Надлежност у споровима из радних односа

Члан 65.

Ако је у спору из радног односа тужилац радник, за суђење је надлежан, поред суда који је опште месно надлежан за туженог, и суд на чијем се подручју рад обавља или се обављао, односно суд на чијем би се подручју рад морао обављати, као и суд на чијем је подручју заснован радни однос.

Узајамна надлежност за тужбе против страних држављана

Члан 66.

Ако у страниој држави држављанин СФРЈ може бити тужен пред судом који по одредбама овог закона не би био месно надлежан за суђење у тој грађанскоправној ствари, иста надлежност ће важити и за суђење држављанину те стране државе пред југословенским судом.

в) Одређивање месне надлежности од стране вишег суда

Члан 67.

Ако надлежни суд услед изузећа судије не може да поступа, известиће о томе непосредно виши суд, који ће одредити да у том предмету поступа други стварно надлежан суд са његовог подручја.

Члан 68.

Највиши суд одређене врсте у републици, односно аутономној покрајини, може, на предлог странке или надлежног суда, одредити да у поједином предмету поступа други стварно надлежан суд са његовог подручја ако је очигледно да ће се тако лакше спровести поступак или ако за то постоје други важни разлози.

Члан 69.

Ако је за суђење надлежан југословенски суд, али се по одредбама овог закона не може утврдити који је суд месно надлежан, Савезни суд ће, на предлог странке, одредити који ће стварно надлежан суд бити месно надлежан.

г) Споразум о месној надлежности

Члан 70.

Ако законом није одређена искључива месна надлежност неког суда, странке се могу споразумети да им у првом степену суди суд који није месно надлежан, под условом да је тај суд стварно надлежан.

Ако је законом одређено да су за суђење у одређеном спору месно надлежна два или више југословенских судова, странке се могу споразумети да им у првом степену суди један од тих судова или неки други стварно надлежан суд.

Овај споразум важи само ако је писмено састављен и ако се тиче одређеног спора или више спорова који сви проистичу из одређеног правног односа.

Исправу о споразуму тужилац мора приложити уз тужбу.

Странке се могу споразумети да им суди инострани суд ако је једна странка инострано физичко или правно лице а не ради се о спору за који је надлежан југословенски суд на основу одредаба овог закона о искључивој надлежности у споровима с међународним елементом или о искључивој месној надлежности.

Глава трећа

ИЗУЗЕТЕ

Члан 71.

Судија или судија-поротник не може вршити судијску дужност:

1) ако је сам странка, законски заступник или пуномоћник странке ако је са странком у односу саовлашћеника, саобвезника или регресног обвезника, или ако је у истом предмету саслушан као сведок или вештак;

2) ако стално или привремено ради у радној заједници, организацији удруженог рада или у другом друштвеном или грађанском правном лицу које је странка у поступку;

3) ако му је странка или законски заступник или пуномоћник странке сродник по крви у правој линији до било ког степена, а у побочној линији до четвртог степена, или му је брачни друг или сродник по тазбини до другог степена, без обзира да ли је брак престао или није;

4) ако је старалац, усвојилац или усвојеник странке, њеног законског заступника или пуномоћника;

5) ако је у истом предмету суделовао у доношењу одлуке нижег суда, самоуправног суда или другог органа;

6) ако постоје друге околности које доводе у сумњу његову непристрасност.

Члан 72.

Судија или судија-поротник, чим сазна да постоји који од разлога за изузеће из члана 71. тач. 1. до 5 овог закона, дужан је да прекине сваки рад на том предмету и да о томе обавести председника суда, који ће му одредити заменика. Ако се ради о изузећу председника суда, он ће одредити себи заменика из реда судија тог суда, а ако то није могуће, поступиће по члану 67. овог закона.

Ако судија или судија-поротник сматра да постоје друге околности које доводе у сумњу његову непристрасност (члан 71. тачка 6), обавестиће о томе председника суда који ће одредити о претседу. До доношења решења председника суда, судија може

предузимати само оне радње за које постоји опасност од одлагања.

Члан 73.

Изузеће могу тражити и странке.

Странка је дужна да поднесе захтев за изузеће судије, односно судије-поротника чим сазна да постоји разлог за изузеће, а најдоцније до завршетка расправљања пред првостепеним судом, а ако није било расправљања, до доношења одлуке.

Захтев за изузеће судије вишег суда странка може ставити у правном леку или одговору на правни лек, а ако се пред вишим судом одржава расправа, онда до завршетка расправе.

Странка је дужна да у захтеву наведе околности на којима заснива свој захтев за изузеће.

Члан 74.

О захтеву странке за изузеће одлучује председник суда.

Ако странка тражи изузеће председника суда, одлуку о изузећу доноси председник непосредно вишег суда.

О захтеву странака за изузеће председника врховног суда у републици, односно аутономној покрајини, Врховног војног суда или Савезног суда одлучује општа седница тог суда.

Пре доношења решења о изузећу узете се изјава од судије или судије-поротника чије се изузеће тражи, а по потреби извршиће се и други извешаји.

Против решења којим се усваја захтев за изузеће није дозвољена жалба, а против решења којим се захтев одбија није дозвољена посебна жалба.

Члан 75.

Кад судија или судија-поротник сазна да је стављен захтев за његово изузеће, дужан је да одмах обустави сваки рад на односном предмету, а ако је у питању изузеће из члана 71. тачка 6. овог закона, може до доношења решења о захтеву предузимати само оне радње за које постоји опасност од одлагања.

Члан 76.

Одредбе о изузећу судија и судија-поротника примењују се сходно и на записничаре.

О изузећу записничара одлучује председник већа, односно веће.

Глава четврта

СТРАНKE И ЊИХОВИ ЗАКОНСКИ ЗАСТУПНИЦИ

Члан 77.

Странка у поступку може бити свако физичко и правно лице.

Посебним прописима одређује се ко осим физичких и правних лица може бити странка у поступку.

Парнични суд може, изузетно, с правним дејством у одређеној парници, признати својство странке и оним облицима удруживања који немају страначку способност у смислу одредаба ст. 1. и 2. овог члана ако утврди да, с обзиром на предмет спора, у суштини испуњавају битне услове за стицање страначке способности, а нарочито ако располажу друштвеним средствима, односно имовином на којој се може спровести извршење.

Против решења из става 3. овог члана којим се признаје својство странке у парници није дозвољена посебна жалба.

Члан 78.

Кад су друштвени правобранилац самоуправљања и јавни тужилац законом овлашћени да покрену парнични поступак, они могу предузимати радње у поступку потребне за остваривање својих овлашћења.

Члан 79.

Странка која је потпуно пословно способна може сама вршити радње у поступку (парнична способност).

Пунолетно лице коме је делимично ограничена пословна способност парнично је способно у границама своје пословне способности.

Малолетник који није стекао потпуну пословну способност парнично је способан у границама у којима му се признаје пословна способност.

Члан 80.

Странку која нема парничну способност заступа њен законски заступник.

Законски заступник одређује се законом или актом надлежног државног органа донесеним на основу закона.

Члан 81.

Законски заступник може у име странке предузимати све радње у поступку, али ако је за одлучење или повлачење тужбе за признање, односно за одрицање од тужбеног захтева, за закључење поравнања или за предузимање других радњи у поступку у посебним прописима одређено да заступник мора имати посебно овлашћење, он може те радње предузимати само ако има такво овлашћење.

Лице које се појављује као законски заступник дужно је да на захтев суда докаже да је законски заступник. Кад је за предузимање одређених радњи у поступку потребно посебно овлашћење, законски заступник је дужан да докаже да има такво овлашћење.

Кад суд установи да законски заступник лица под старатељством не показује потребну пажњу у заступању, обавестиће о томе орган старатељства. Ако би услед пропуштања заступника могла настати штета за лице под старатељством, суд ће застати с поступком и предложити да се одреди други законски заступник.

Члан 82.

У току целог поступка суд ће по службеној дужности пазити да ли лице које се појављује као странка може бити странка у поступку и да ли је парнично способно, да ли парнично неспособну странку заступа њен законски заступник и да ли законски заступник има посебно овлашћење кад је оно потребно.

Члан 83.

Кад суд утврди да лице које се појављује као странка не може бити странка у поступку, а тај се недостатак може отклонити, позиваће тужбоца да изврши потребне исправке у тужби или ће предузети друге мере да би се поступак могао наставити са лицем које може бити странка у поступку.

Исто тако, кад суд утврди да странка нема законског заступника или да законски заступник нема посебно овлашћење кад је оно потребно, затражиће да надлежни орган старатељства постави старатељ парнично неспособном лицу, односно позиваће законског заступника да прибави посебно овлашћење или ће предузети друге мере које су потребне да би

парнично неспособна странка била правилно заступана.

Суд може одредити страни рок за уклањање недостатака из ст. 1. и 2. овог члана.

Док се не уклоне ови недостаци, у поступку се могу предузимати само оне радње због чијег одлагања би могле да настану штетне последице за странку.

Ако се наведени недостаци не могу уклонити или ако одређени рок безуспешно протекне, суд ће решењем укинути радње спроведене у поступку уколико су захваћене овим недостацима и одбацити тужбу ако су недостаци такве природе да спречавају даље вођење парнице.

Против решења којим се наређују мере за уклањање недостатака није дозвољена жалба.

Члан 84.

Ако се у току поступка пред првостепеним судом покаже да би редован поступак око постављања законског заступника туженом трајао дуго, па би због тога могле да настану штетне последице за једну или обе странке, суд ће туженом поставити привременог заступника.

Под условом из става 1. овог члана суд ће поставити туженом привременог заступника нарочито у овим случајевима:

- 1) ако тужени није парнично способан, а нема законског заступника;
- 2) ако постоје супротни интереси туженог и његовог законског заступника;
- 3) ако обе странке имају истог законског заступника;
- 4) ако је боравиште туженог непознато, а тужени нема пуномоћника;
- 5) ако се тужени или његов законски заступник, који немају пуномоћника у СФРЈ, налазе у иностранству, а достављање се није могло извршити.

О постављању привременог заступника суд ће без одлагања обавестити орган старатељства, као и странке кад је то могућно.

Члан 85.

Привремени заступник има у поступку за који је постављен сва права и дужности законског заступника.

Та права и дужности привремени заступник врши све док се тужени или његов пуномоћник не појави пред судом, односно док орган старатељства не обавести суд да је поставио стараоца.

Члан 86.

Ако је привремени заступник постављен туженом из разлога наведених у члану 84. став 2. тач. 4. и 5. овог закона, суд ће издати оглас који ће објавити у републичком, односно покрајинском службеном листу и преко огласне табле суда, а по потреби иа други погодан начин.

Оглас треба да садржи: означавање суда који је поставио привременог заступника, законски основ, име туженог коме се поставља заступник, предмет спора, име заступника и његово занимање и боравиште, као и упозорење да ће заступник заступати туженог у поступку све док се тужени или његов пуномоћник не појави пред судом, односно док орган старатељства не обавести суд да је поставио стараоца.

Члан 87.

Парнична способност држављанина СФРЈ процењује се по закону републике, односно аутономне

покрајине који је меродаван за утврђивање његове пословне способности.

Држављанин СФРЈ који није парнично способан по закону републике, односно аутономне покрајине који је меродаван за процењивање његове пословне способности, а парнично је способан по закону републике, односно аутономне покрајине пред чијим се судом спроводи поступак, може сам предузимати радње у поступку. Његов законски заступник може предузимати радње у поступку само док тај држављанин не изјави да сам преузима вођење парнице.

Члан 88.

Парнична способност страног држављанина пред југословенским судом процењује се по закону државе чији је он држављанин.

Страни држављанин који није парнично способан по закону државе чији је држављанин, а парнично је способан по закону републике, односно аутономне покрајине пред чијим се судом спроводи поступак, може сам предузимати радње у поступку. Законски заступник може предузимати радње у поступку само док страни држављанин не изјави да сам преузима вођење парнице.

Глава пета

ПУНОМОЋНИЦИ

Члан 89.

Странке могу предузимати радње у поступку лично или преко пуномоћника, али суд може позвати странку која има пуномоћника да се пред судом лично изјасни о чињеницама које треба утврдити у парници.

Странка коју заступа пуномоћник може увек доћи пред суд и давати изјаве поред свог пуномоћника.

Члан 90.

Пуномоћник може бити свако лице које је потпуно пословно способно, осим лица која се баве надриписарством.

Ако се као пуномоћник појави лице које се бави надриписарством, суд ће таквом лицу ускратити даље заступање и о томе ће одмах обавестити странку.

Жалба против решења о ускраћивању заступања не задржава извршење решења.

Ако утврди да пуномоћник који није адвокат није способан да врши ову дужност, суд ће указати страници на штетне последице које могу настати услед неправилног заступања.

Члан 91.

Ако у парницама о имовинскоправним захтевима вредност предмета спора прелази 50.000 динара, пуномоћници организација удруженог рада и других самоуправних организација или заједница могу бити само лица која имају положен правосудни испит.

Члан 92.

Радње у поступку које пуномоћник предузима у границама пуномоћја имају исто правно дејство као да их је предузела сама странка.

Члан 93.

Странка може изменити или опозвати изјаву свог пуномоћника на рочишту на коме је та изјава дата.

Ако је пуномоћник признао неку чињеницу на рочишту на коме странка није присуствовала или је неку чињеницу признао у поднеску, а странка то признање доцније измени или опозове, суд ће ценити обе изјаве у смислу члана 221. став 2. овог закона.

Члан 94.

Обим пуномоћја одређује странка.

Странка може овластити пуномоћника да предузима само одређене радње или да предузима све радње у поступку.

Члан 95.

Ако је странка издала адвокату пуномоћје за вођење парнице, а није ближе одредила овлашћења у пуномоћју, адвокат је на основу оваквог пуномоћја овлашћен:

1) да врши све радње у поступку, а нарочито да поднесе тужбу, да је повуче, да призна тужбени захтев или да се одрекне тужбеног захтева, да закључи поравнање, да поднесе правни лек и да се одрекне или одустане од њега, као и да захтева издавање привремених мера обезбеђења.

2) да ставља захтев за извршење или обезбеђење и да предузима потребне радње у поступку поводом таквог захтева;

3) да од противне странке прими досуђене трошкове;

4) да пренесе пуномоћје на другог адвоката или да овласти другог адвоката на предузимање само појединих радњи у поступку.

За подношење предлога за понављање поступка адвокату је потребно посебно пуномоћје ако је од правноснажности одлуке протекло више од шест месеци.

Адвоката може замењивати адвокатски приправник који је код њега запослен, и то само пред судом првог степена, под условима из члана 91. овог закона.

Члан 96.

Ако странка у пуномоћју није ближе одредила овлашћења пуномоћника, пуномоћник који није адвокат може на основу оваквог пуномоћја да врши све радње у поступку али му је увек потребно изрично овлашћење за поднелање тужбе, за признање или за одрицање од тужбеног захтева, за закључење поравнања, за одрицање или одустанак од правног лека и за преношење пуномоћја на друго лице, као и за подношење ванредних правних лекова.

Члан 97.

Странка издаје пуномоћје писмено или усмено на записник код суда.

Странка која није писмена или није у стању да се потпише ставиће на писмено пуномоћје уместо потписа отисак кажипрета. Ако се у овом случају пуномоћје издаје лицу које није адвокат, потребно је присуство двојице сведока који ће се потписати на пуномоћју.

Ако посумња у истинитост писменог пуномоћја, суд може решењем одредити да се поднесе оверено пуномоћје. Против овог решења није дозвољена жалба.

Члан 98.

Пуномоћник је дужан да при првој радњи у поступку поднесе пуномоћје.

Суд може дозволити да радње у поступку за странку привремено изврши лице које није поднело пуномоћје, али ће истовремено наредити том лицу

да накнадно у одређеном року поднесе пуномоћја или одобрење странке за извршење парничне радње.

Док не протекне рок за подношење пуномоћја суд ће одложити доношење одлуке. Ако тај рок безуспешно протекне, суд ће наставити поступак, не узимајући у обзир радње које је извршило лице без пуномоћја.

Суд је дужан да у току целог поступка пази да ли је лице које се појављује као пуномоћник овлашћено за заступање. Ако суд утврди да лице које се појављује као пуномоћник није овлашћено за заступање, укинуће парничне радње које је то лице предузело ако те радње странка није накнадно одобрила.

Члан 99.

Странка може у свако време опозвати пуномоћје, а пуномоћник га може у свако време откапати.

Опозивање, односно отказ пуномоћја мора се саопштити суду пред којим се води поступак, писмено или усмено на записник.

Опозивање, односно отказ пуномоћја важи за противну странку од часа када јој је саопштено.

После отказа пуномоћја пуномоћник је дужан да још месец дана врши радње за лице које му је издало пуномоћје ако је потребно да од њега отклони какву штету која би у то време могла настати.

Члан 100.

Ако је пуномоћнику дато овлашћење да може вршити све радње у поступку, а странка, односно њен законски заступник умре или постане пословно неспособан, или ако законски заступник буде решен дужности, пуномоћник је овлашћен да и даље предузима радње у поступку, али наследник, односно нови законски заступник може опозвати пуномоћје.

У случајевима наведеним у ставу 1 овог члана, пуномоћнику који није адвокат увек престају овлашћења која се у пуномоћју морају изричито навести (члан 96).

Члан 101.

Престанком правног лица престаје и пуномоћје које је оно издало.

У случају стечаја, пуномоћје које је издао стечајни дужник престаје кад по важелим прописима наступе правне последице отварања стечајног поступка.

Изузетно од одредаба ст. 1. и 2. овог члана, пуномоћник је дужан да још месец дана врши радње у поступку ако је потребно да од странке отклони штету.

Глава шеста

ЈЕЗИК У ПОСТУПКУ

Члан 102.

Странке и други учесници у поступку имају право да приликом учествовања на рочиштима и приликом усменог предузимања других процесних радњи пред судом употребљавају свој језик. Ако се поступак не води на језику странке, односно других учесника у поступку, обезбедиће им се усмено превођење на њихов језик онога што се на рочишту износи, као и усмено превођење исправа које се на рочишту користе ради доказивања.

Странке и други учесници у поступку поучиће се о праву да усмени поступак пред судом прате на свом језику посредством тумача. Они се могу одре-

ни права на превођење ако изјаве да знају језик на коме се води поступак. У записнику ће се забележити да им је дата поука, као и изјаве странака, односно учесника.

Превођење обављају тумачи.

Члан 103.

Позиви, одлуке и друга судска писмена упућују се странкама и другим учесницима у поступку на језику народа који је у службеној употреби у суду.

Ако је у суду у службеној употреби и неки од језика народности Југославије, суд ће на том језику достављати судска писмена оним странкама и учесницима у поступку који су припадници те народности и у поступку се служе тим језиком. Странке и други учесници у поступку могу захтевати да им се судска писмена достављају на језику на коме се води поступак.

Члан 104.

Странке и други учесници у поступку упућују суду своје тужбе, жалбе и друге поднеске на језику народа или народности који је у службеној употреби у суду.

Странке и други учесници у поступку могу упућивати суду своје поднеске и на једном од језика народа Југославије који није у службеној употреби у том суду.

Странке и други учесници у поступку могу упућивати суду своје поднеске и на језику народности Југославије који није у службеној употреби у суду ако је то у складу са уставом, законом или другим прописима који важе на подручју тог суда.

Члан 105.

Трошкови превођења на језик народа и народности Југославије који настају приликом одредаба устава и овог закона о праву припадника народа и народности Југославије на употребу свог језика, падају на терет средстава суда.

Глава седма

ПОДНЕСЦИ

Члан 106.

Тужба, одговор на тужбу, правни лекови и друге изјаве, предлози и саопштења који се дају ван расправе подnose се писмено (поднесци).

Поднесци морају бити разумљиви и морају садржавати све оно што је потребно да би се по њима могло поступити. Они нарочито треба да садрже: означавање суда, име, занимање и пребивалиште, односно боравиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника ако их имају, предмет спора, садржану изјаву и потпис подносиоца.

Ако изјава садржи какав захтев, странка треба у поднеску да наведе чињенице на којима заснива захтев, као и доказе кад је то потребно.

Изјава која се даје поднеском може се, уместо поднеском, дати усмено на записник код парничног суда.

Члан 107.

Поднесци које треба доставити противној страни предају се суду у довољном броју примерака за суд и противну странку. Тако треба поступити и кад се уз поднесак подnose прилози.

Ако је на противној страни више лица која имају заједничког законског заступника или пуномоћника, за сва та лица поднесци и прилози могу се предавати у једном примеру.

Члан 108.

Исправе које се прилажу поднеску подnose се у изворнику или препису.

Ако странка приложи исправу у изворнику, суд ће такву исправу задржати, а противној страни дозволиће да је разгледа. Кад престане потреба да се таква исправа држи у суду, вратиће се подносиоцу на његов захтев, али суд може тражити од подносиоца да списима приложи препис исправе.

Ако је исправа приложена у препису, суд ће на захтев противне странке позвати подносиоца да поднесе суду исправу у изворнику, а противној страни дозволиће да је прегледа. Кад је то потребно, суд ће одредити рок у коме се исправа мора предати, односно прегледати.

Против ових решења није дозвољена жалба.

Члан 109.

Ако је поднесак неразумљив или не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступити, суд ће подносиоца поучити и помоћи му да поднесак исправи, односно допуни, и у ту сврху може га позвати у суд или му вратити поднесак ради исправке.

Кад суд врати поднесак подносиоцу ради исправке или допуне, одредиће рок за поновно подношење поднеска.

Ако поднесак везан за рок буде исправљен, односно допуњен и предат суду у року одређеном за допуну или исправку, сматраће се да је поднесен суду оног дана кад је први пут био поднесен.

Сматраће се да је поднесак повучен ако не буде враћен суду у одређеном року, а ако буде враћен без исправке, односно допуне, одбациће се.

Ако поднесци или прилози нису поднети у довољном броју примерака, суд ће позвати подносиоца да их у одређеном року поднесе. Ако подносилац не поступи по овом налогу, суд ће поднесак одбацити. Изузетно, суд може одредити да се поднесци и прилози препишу на трошак странке.

Члан 110.

Новчаном казном од 1.000 динара парнични суд казниће лице које у поднеску вређа суд, странку или другог учесника у поступку.

Изречена казна по ставу 1. овог члана не утиче на изрицање казне за кривично дело.

Ако лице које је новчано кажњено не може платити ову казну, она ће се заменити затвором, чије трајање одмерава суд сразмерно висини изречене казне, али које не може бити дуже од десет дана.

Одредба става 3. овог члана примениће се у свим случајевима кад суд изриче новчану казну (чл. 248, 255, 316. и 318).

Глава осма

РОКОВИ И РОЧИШТА

Рокови

Члан 111.

Ако рокови нису одређени законом, одређује их суд с обзиром на околности случаја.

Рок који суд одреди може се продужити на предлог заинтересованог лица ако за то постоје оправдани разлози.

Предлог се мора поднети пре протекла рока чије се продужење тражи.

Против решења о продужењу рока није дозвољена жалба.

Члан 112.

Рокови се рачунају на дане, месеце и године.

Ако је рок одређен на дане, у рок се не урачунава дан кад је извршено достављање или саопштење, односно дан у који пада догађај од када треба рачунати трајање рока, већ се за почетак рока узима први наредни дан.

Рокови одређени на месеце, односно на године завршавају се протеклом оног дана последњег месеца, односно године који по свом броју одговара дану кад је рок отпочео. Ако нема тог дана у последњем месецу, рок се завршава последњег дана тог месеца.

Ако последњи дан рока пада на државни празник или у недељу, или у неки други дан кад суд не ради, рок истиче протеклом првог наредног радног дана.

Члан 113.

Кад је поднесак везан за рок, сматра се да је дат у року ако је пре него што рок истекне предат надлежном суду.

Ако је поднесак упућен преко поште препорученом пошиљком или телеграфским путем, дан предаје пошти сматра се као дан предаје суду коме је упућен.

Ако је поднесак упућен телеграфским путем, а не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступити, сматраће се да је дат у року ако уредан поднесак накнадно буде предат суду или буде упућен суду препорученом пошиљком у року од три дана од дана предаје телеграма пошти.

За лица која се налазе у Југословенској народној армији на обавезној војној служби, дан предаје поднеска војној јединици, односно војној установи или штабу сматра се као дан предаје суду.

Одредба става 4. овог члана односи се и на остала лица у Југословенској народној армији која се налазе у служби у војним јединицама, односно војним установама или штабовима у местима у којима не постоји редовна пошта.

За лица лишена слободе дан предаје поднеска управи затвора, казнено-поправне установе или васпитно-поправног дома сматра се као дан предаје суду.

Ако је поднесак који је везан за рок предат или упућен ненадлежном суду пре истека рока, а стигне надлежном суду после истека рока, сматраће се да је на време поднет ако се његово подношење ненадлежном суду може приписати незнању или очигледној омашци подносиоца.

Одредбе ст. 1. до 7 овог члана примењују се и на рок у коме се по посебним прописима мора поднети тужба, као и на рок застарелости потраживања или неког другог права.

Рочишта

Члан 114.

Рочиште одређује суд кад је то законом прописано или кад захтевају потребе поступка. Против решења о одређивању рочишта није дозвољена жалба.

Суд ће на рочиште благовремено позвати странке и остала лица чије присуство сматра потребним. Уз позив ће се странци доставити поднесак који је дао повод за одређивање рочишта а у позиву ће се назначити место, просторија и време одржавања рочишта. Ако се уз позив не доставља под-

несак, у позиву ће се навести странке, предмет спора, као и радња која ће се на рочишту извршити.

Суд ће у позиву нарочито упозорити на законске последице изостанка са рочишта.

Члан 115.

Рочиште се, по правилу, одржава у судској згради.

Суд може одлучити да се рочиште одржи ван судске зграде кад нађе да је то нужно или да ће се на тај начин уштедети у времену или у трошковима поступка. Против овог решења није дозвољена жалба.

Члан 116.

Суд може одложити рочиште кад је то потребно ради извођења доказа или кад за то постоје други оправдани разлози.

Кад се рочиште одложи, суд ће по могућности одмах саопштити присућима место и време новог рочишта.

Против решења о одлагању рочишта није дозвољена жалба.

Повраћај у пређашње стање

Члан 117.

Ако странка пропусти рочиште или рок за предузимање неке радње у поступку и услед тога изгуби право на предузимање те радње, суд ће тој странци на њен предлог дозволити да накнадно изврши ту радњу (повраћај у пређашње стање) ако оцени да постоје оправдани разлози за пропуштање.

Кад се дозволи повраћај у пређашње стање, партица се враћа у оно стање у коме се налазила пре пропуштања и укидају се све одлуке које је суд због пропуштања донео.

Члан 118.

Предлог за повраћај у пређашње стање подноси се суду код кога је требало извршити пропуштено радњу.

Предлог се мора поднети у року од петнаест дана, рачунајући од дана кад је престало разлог који је проузроковао пропуштање, а ако је странка тек доцније сазнала за пропуштање, од дана кад је за то сазнала.

После протеча три месеца од дана пропуштања не може се тражити повраћај у пређашње стање.

Ако се повраћај у пређашње стање предлаже због пропуштања рока, предлагач је дужан да истовремено са подношењем предлога изврши и пропуштено радњу.

Члан 119.

Неће се дозволити повраћај у пређашње стање ако је пропуштено рок за стављање предлога да се дозволи повраћај у пређашње стање, или ако је пропуштено рочиште одређено поводом предлога за повраћај у пређашње стање.

Члан 120.

Предлог за повраћај у пређашње стање по правилу не утиче на ток партице, али суд може одлучити да се поступак прекине до правноснажности решења о предлогу.

Ако је суд донео одлуку да се поступак прекине а пред вишим судом је у току поступак поводом жалбе, обавестиће се виши суд о тој одлуци.

Члан 121.

Неблаговремене и недозвољене предлоге за повраћај у пређашње стање председник већа одбацује решењем.

По предлогу за повраћај у пређашње стање суд ће заказати рочиште, осим ако су чињенице на којима се предлог заснива општепознате.

Члан 122.

Против решења којим се усваја предлог за повраћај у пређашње стање није дозвољена жалба, осим ако је предлог усвојен противно члану 119. овог закона или предлог који је неблаговремено поднесен.

Глава девета

ЗАПИСНИЦИ

Члан 123.

Записник се саставља о радњама предузетим на рочишту.

Записник се саставља и о важнијим изјавама или саопштењима које странке или други учесници дају ван рочишта. О мање важним изјавама или саопштењима неће се састављати записник него ће се само ставити службена белешка на спису.

Записник пише записничар.

Члан 124.

У записник се уноси: назив и састав суда, место где се врши радња, дан и час кад се врши радња, назначење предмета спора и имена присутних странака или трећих лица и њихових законских заступника или пуномоћника.

Записник треба да садржи битне податке о садржини предузете радње. У записник о главној расправи нарочито ће се унети: да ли је расправа била јавна или је јавност била искључена, садржина изјава странака, њихови предлози, докази које су поднеле, докази који су изведени, уз навођење садржине исказа сведока и вештака, као и одлуке суда донете на рочишту.

Члан 125.

Записник се мора водити уредно, у њему се не сме ништа брисати, додати или мењати. Прецртана места морају остати читка.

Члан 126.

Записник се саставља на тај начин што председник већа казује гласно записничару шта ће унети у записник.

Странке имају право да прочитају записник или да захтевају да им се прочита, као и да ставе своје приговоре на садржину записника.

То право имају и друга лица чија је изјава унета у записник, али само у погледу оног дела записника који садржи њихову изјаву.

Исправке или додаци у погледу садржине записника које треба извршити поводом приговора странака или других лица или по службеној дужности, унеће се на крају записника. На захтев ових лица унеће се и приговори који нису усвојени.

Члан 127.

Записник потписују председник већа, записничар, странке, односно њихови законски заступници или пуномоћници као и тумач.

Сведок и вештак потписују свој исказ на записнику, кад се њихово саслушање врши пред завођењем судијом или председником већа.

Неписмено лице или лице које се не може потписати ставиће на записник отисак кажипрста, а записничар ће испод отиска уписати његово име и презиме.

Ако се која странка, њен законски заступник или пуномоћник, сведок или вештак удаљи пре потписивања записника или неће да потпише записник, то ће се забележити у записнику и наведено се разлог који је изнет.

Члан 128.

О већању и гласању саставља се посебан записник. Ако је код вишег суда у поступку по правном леку одлука донета једногласно, неће се саставити записник него ће се на изворнику одлуке ставити белешка о већању и гласању.

Записник о већању и гласању садржи ток гласања и одлуку која је донета.

Одвојена мишљења прикључују се записнику о већању и гласању ако нису унета у сам записник.

Записник, односно белешку о гласању потписују сви чланови већа и записничар.

Записник о већању и гласању затвориће се у посебан омот. Овај записник може разгледати само виши суд кад решава о правном леку, и у том случају записник ће се поново затворити у посебан омот и на омоту назначити да је записник разгледан.

Глава десета

ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКЕ

Члан 129.

Суд доноси одлуке у облику пресуде или решења.

О тужбеном захтеву суд одлучује пресудом, а у поступку због сметања поседа решењем.

У случајевима кад не одлучује пресудом, суд одлучује решењем.

У поступку издавања платног налога решење којим се усваја тужбени захтев доноси се у облику платног налога.

Одлука о трошковима у пресуди сматра се решењем.

Члан 130.

Одлуке већа доносе се после већања гласањем.

У просторији у којој се врши већање и гласање могу бити присутни само чланови већа и записничар.

Кад треба донети одлуку о једноставнијим питањима, веће може донети одлуку и у самом заседању.

Члан 131.

Председник већа руководи већањем и гласањем и гласа последњи. Он се стара да се сва питања свестрано и потпуно размотре.

За сваку одлуку већа потребна је већина гласова.

Чланови већа не могу одбити да гласају о питањима која постави председник већа. Члан већа који је при гласању о коме ранијем питању остао у мањини не може се уздржати од гласања о питању о коме се има доцније одлучити.

Ако се у погледу појединих питања о којима се одлучује гласови поделе на више различитих миш-

љења, тако да ниједно од њих нема већину, питања ће се раздвојити и гласање ће се понављати све док се не постигне већина. Ако се у погледу висине новчаног износа или количине гласови поделе на више од два мишљења, поново ће се размотрити разлози за свако мишљење, па ако се и после тога не може постићи већина, гласови дати за највећи новчани износ или количину додаће се гласовима датим за најближи мањи новчани износ или количину док се не постигне већина.

Члан 132.

Пре одлучивања о главној ствари суд одлучује да ли је потребно да се допуни поступак, као и о другим претходним питањима.

Ако при решавању о главној ствари треба одлучити о више захтева, о свакој захтеву гласаће се посебно.

Глава једанаеста

ДОСТАВЉАЊЕ ПИСМЕНА И РАЗМАТРАЊЕ СПИСА

Начин достављања

Члан 133.

Писмена се достављају, по правилу, преко поште, а могу се достављати преко одређеног радника у суду, преко надлежног органа општине, или непосредно у суду.

Члан 134.

Достављање државним органима, организацијама удруженог рада и другим друштвеним или грађанским правним лицима врши се предајом писмена лицу овлашћеном за примање писмена или раднику који се затекне у канцеларији, односно пословној просторији.

Кад писмено треба доставити друштвеном правобраноцу самоуправљања, јавном тужилаштву или јавном правобранилаштву, достављање се врши предајом писмена његовој писарници. Као дан достављања сматра се дан предаје писмена писарници.

Достављање по одредбама става 1. овог члана врши се и кад су странке наведене у том ставу за свог пуномоћника одредиле лице које је њихов радник.

Члан 135.

Војним лицима, радницима милиције и радницима сувоzemног, речног, поморског и ваздушног саобраћаја достављање позива може се вршити и преко њихове команде, односно непосредног старешине, а по потреби може им се на тај начин вршити и достављање осталих писмена.

Члан 136.

Кад достављање треба извршити лицима или установама у иностранству или странцима који уживају право имунитета, достављање ће се извршити дипломатским путем, ако у међународном уговору или у овом закону (члан 146) није што друго одређено.

Ако се достављање писмена има извршити држављанима СФРЈ у иностранству, достављање се може извршити преко надлежног конзуларног представника или дипломатског представника СФРЈ који врши конзуларне послове у односној страни држави. Овако достављање пуномоћно је само ако лице коме се писмено доставља пристаје да га прими.

Члан 137.

Лицима лишеним слободе достављање се врши преко управе затвора, казнено-поправне установе или васпитно-поправног дома.

Члан 138.

Кад странка има законског заступника, односно пуномоћника достављање се врши законском заступнику, односно пуномоћнику, ако у овом закону није што друго одређено.

Ако странка има више законских заступника, односно пуномоћника, довољно је да се достављање изврши једном од њих.

Члан 139.

Достављање адвокату као пуномоћнику може се извршити и предајом писмена лицу које је запослено у његовој адвокатској канцеларији.

Члан 140.

Достављање се врши радним даном, и то дану, у стану или на радном месту лица коме се достављање има извршити, или у суду кад се то лице тамо затекне.

Достављање се може извршити и у друго време и на другом месту, по пристанку лица коме се достављање има извршити или на основу посебне одлуке суда коју је достављач, на захтев, дужан да покаже.

Одредба да се достављање врши само радним даном не важи за достављање поштом.

Члан 141.

Ако се лице коме се писмено има доставити не затекне у свом стану, достављање се врши предајом писмена коме од његових одраслих чланова домаћинства који је дужан да прими писмено. Ако се они не затекну у стану, писмено ће се предати настојнику или суседу ако они на то пристану.

Ако се достављање врши на радном месту лица коме се писмено има доставити, а то лице се ту не затекне, достављање се може извршити лицу које на истом месту ради, ако оно пристаје да прими писмено.

Предаја писмена другом лицу није дозвољена ако оно учествује у парници као противник лица коме се достављање има извршити.

Члан 142.

Тужба, платни налог, ванредни правни лек, пресуда и решење против којих је дозвољена посебна жалба доставиће се лично странци, односно њеном законском заступнику, односно пуномоћнику. Остала писмена доставиће се лично кад је то овим законом изрично одређено, или кад суд сматра да је због приложених исправа у изворнику или из ког другог разлога потребна већа опрезност.

Ако се лице коме се писмено мора лично доставити не затекне тамо где се достављање има извршити, достављач ће се обавестити кад и на ком месту би могао то лице да затекне и оставиће му кол једног од лица наведених у члану 141. ст. 1. и 2. овог закона писмено обавештење да ради примања писмена буде у одређени дан и сат у свом стану, односно на свом радном месту. Ако и после тога достављач не затекне лице коме се писмено има доставити, поступиће се по одредбама члана 141. овог закона, и тиме се сматра да је достављање извршено.

Ако писмено из става 1. овог члана треба доставити државним органима, организацијама удруженог рада и другим самоуправним организацијама или заједницама, као и грађанским правним лици-

ма, достављање се врши по одредбама члана 134. овог закона.

Члан 143.

Ако се утврди да је лице коме се писмено има доставити одсутно и да му лица наведена у члану 141, ст. 1. и 2. овог закона не могу писмено на време предати, писмено ће се вратити суду уз назначење где се одсутни налази.

Одбијање пријема

Члан 144.

Кад лице коме је писмено упућено, односно одрасли члан његовог домаћинства, односно овлашћено лице или радник државног органа, организације удруженог рада или друге самоуправне организације или заједнице, као и грађанског правног лица, без законитог разлога одбије да прими писмено, достављач ће га оставити у стану или у просторијама где односно лице ради или ће писмено прибити на врата стана или просторије. На доставници ће забележити дан, час и разлог одбијања пријема, као и место где је писмено остављено, и тиме се сматра да је достављање извршено.

Промена стана

Члан 145.

Кад странка или њен законски заступник до достављања другостепене одлуке којом се поступак окончава промена своје пребивалиште или стан, дужни су да о томе одмах обавесте суд.

Ако они то не учине, а достављач не може сазнати у које су се место односно стан одселили, суд ће одредити да се сва даља достављања у парници за ту странку врше прибијањем писмена на огласну таблу суда.

Достављање се сматра извршеним по истеку осам дана од дана прибијања писмена на огласну таблу суда.

Кад пуномоћник, односно пуномоћник за примање писмена до достављања другостепене одлуке којом се поступак окончава промени своје пребивалиште или стан, а не обавести о томе суд, достављање ће се извршити као да пуномоћник није ни постављен.

Пуномоћник за примање писмена

Члан 146.

Странку или њеног законског заступника који се налазе у иностранству, а немају пуномоћника у СФРЈ, суд ће позвати да у примереном року поставе пуномоћника за примање писмена у СФРЈ. Ако странка или њен законски заступник не поставе таквог пуномоћника, суд ће странци на њен трошак поставити привременог заступника овлашћеног за примање писмена и о томе ће обавестити странку, односно њеног законског заступника.

Члан 147.

Ако више лица заједнички туже, а немају заједничког законског заступника, односно пуномоћника, суд их може позвати да у одређеном року именују заједничког пуномоћника за примање писмена. Истовремено, суд ће обавестити тужиоце кога ће од њих сматрати заједничким пуномоћником за примање писмена ако они сами не именују таквог пуномоћника.

Одредба става 1. овог члана примењиваће се и кад су више лица тужена као јединствени супарничари.

Утврђивање адресе

Члан 148.

Ако странка није сама у могућности да сазна адресу лица коме писмено треба доставити, суд ће настојати да од надлежног органа управе или на други начин добије потребне податке.

Доставница

Члан 149.

Потврду о извршеном достављању (доставницу) потписују прималац и достављач. Прималац ће на доставници словима сам написати дан пријема.

Ако је прималац неписмен или није у стању да се потпише, достављач ће исписати његово име и презиме и словима дан пријема, и ставиће напомену зашто прималац није ставио свој потпис.

Ако прималац одбије да потпише доставницу, достављач ће то забележити на доставници и исписати словима дан предаје, и сматра се да је тиме достављање извршено.

Ако је достављање извршено по одредби члана 142. став 2. овог закона, на доставници ће се поред потврде о пријему писмена назначити да је претходило писмено обавештење.

Кад је по одредбама овог закона писмено предато другом лицу а не ономе коме је писмено требало да се достави, на доставници ће достављач назначити однос та два лица.

Ако је на доставници нетачно назначен датум достављања, сматраће се да је достављање извршено оног дана кад је писмено предато.

Ако је доставница нестала, достављање се може доказивати и на други начин.

Разматрање и преписивање списа

Члан 150.

Странке имају право да разматрају и преписују списе парнице у којој учествују.

Осталим лицима која имају оправдан интерес може се дозволити разматрање и преписивање појединих списа. Кад је поступак у току, дозволу да је председник већа, а кад је поступак завршен, председник суда, односно радник у суду кога он одреди.

Глава дванаеста

ТРОШКОВИ ПОСТУПКА

Парнични трошкови

Члан 151.

Парничне трошкове сачињавају издаци учесници у току или поводом поступка.

Парнични трошкови обухватају и награду за рад адвоката и других лица којима закон признаје право на награду.

Члан 152.

Свака странка претходно сама сноси трошкове које је проузроковала својим радњама.

Члан 153.

Кад странка предложи извођење доказа, дужна је да по налогу суда унапред положи износ потребан за подмирење трошкова који ће настати поводом извођења доказа.

Кад извођење доказа предложи обе странке, или кад га суд одреди по службеној дужности, суд ће одредити да износ потребан за подмирење трошкова положи обе странке на једнаке делове. Ако је суд одредио извођење доказа по службеној дужности, може одредити да износ положи само једна странка.

Суд ће одустати од извођења доказа ако износ потребан за подмирење трошкова не буде положен у року који суд одреди.

Изузетно од одредбе става 3. овог члана, ако суд по службеној дужности одреди извођење доказа ради утврђивања чињеница у вези са применом члана 3. став 3. овог закона, а странке не положи одређени износ, трошкови за извођење доказа исплатиће се из средстава суда.

Члан 154.

Странка која у целини изгуби парницу дужна је да противној странци и њеном умешачу накнади трошкове.

Ако странка делимично успе у парници, суд може с обзиром на постигнути успех одредити да свака странка сноси своје трошкове или да једна странка накнади другој и умешачу сразмеран део трошкова.

Суд може одлучити да једна странка накнади све трошкове које су противна странка и њен умешач имали ако противна странка није успела само у сразмерно незнатном делу свог захтева, а због тог дела нису настали посебни трошкови.

Према резултату доказивања суд ће одлучити да ли ће трошкове из члана 153. став 4. овог закона сносити једна или обе странке или ће ти трошкови пасти на терет средстава суда.

Члан 155.

При одлучивању који ће се трошкови накнадити странци суд ће узети у обзир само оне трошкове који су били потребни ради вођења парнице. О томе који су трошкови били потребни, као и о висини трошкова, одлучује суд оцењујући брижљиво све околности.

Ако је прописана тарифа за награде адвоката или за друге трошкове, ови трошкови одмериће се по тој тарифи.

Члан 156.

Странка је дужна да независно од исхода парнице накнади противној странци трошкове које је проузроковала својом кривицом или случајем који се њој догодио.

Суд може одлучити да законски заступник или пуномоћник странке накнади противној странци трошкове које је проузроковао својом кривицом.

Члан 157.

Ако тужени није дао повод за тужбу и ако је у одговору на тужбу, односно на припремном рочишту, а ако се не одржава припремно рочиште онда на главној расправи пре него што се упустио у расправљање о главној ствари, признао тужбени захтев, тужилац ће накнадити туженом парничне трошкове.

Члан 158.

Тужилац који повуче тужбу дужан је да противној странци накнади парничне трошкове, осим ако

је повлачење тужбе уследило одмах после испуњења захтева од стране туженог.

Странка која одустане од правног лека дужна је да противној странци накнади трошкове настале поводом правног лека.

Члан 159.

Свака странка сноси своје трошкове ако је парница завршена судским поравнањем, а у поравнању није друкчије уговорено.

Трошкови поравнања које је покушано (члан 324) али није успело улазе у парничне трошкове.

Члан 160.

Ако у излучној парници буде усвојен тужбени захтев за излучење ствари, а суд утврди да је тужени као поверилац у извршном поступку имао оправданих разлога да сматра да не постоје права трећих лица на овим стварима, одредиће да свака странка сноси своје трошкове.

Члан 161.

Супарничари сnose трошкове на једнаке делове.

Ако постоји знатна разлика у погледу њиховог удела у предмету спора, суд ће према сразмери тог удела одредити колики ће део трошкова накнадити сваки од супарничара.

Супарничари који су солидарно одговорни у главној ствари, одговарају солидарно и за трошкове досуђене противној страни.

За трошкове проузроковане посебним парничним радњама појединих супарничара остали супарничари не одговарају.

Члан 162.

Кад друштвени правобранилац самоуправљања, односно јавни тужилац учествује у поступку као странка, он има право на накнаду трошкова по одредбама овог закона, али не и право на награду.

Трошкови који би по одредбама овог закона требало да сноси друштвени правобранилац самоуправљања, односно јавни тужилац исплатиће се из средстава суда.

Свака странка сноси своје трошкове који су настали учествовањем друштвеног правобраниоца самоуправљања, односно јавног тужиоца у поступку (чл. 204. и 205).

Трошкови које је друштвени правобранилац самоуправљања, односно јавни тужилац имао поводом свог учествовања у поступку (чл. 204. и 205) падају на терет средстава друштвеног правобраниоца самоуправљања, односно јавног тужилаштва.

Члан 163.

Одредбе о трошковима примењују се и на странке које заступа јавно правобранилаштво. У том случају трошкови поступка обухватају и износ који би се странци признао на име награде адвокату.

Члан 164.

О накнади трошкова одлучује суд на одређени захтев странке, без расправљања.

Странка је дужна да у захтеву одређено наведе трошкове за које тражи накнаду.

Захтев за накнаду трошкова странка је дужна да стави најдоцније до завршетка расправљања које претходи одлучивању о трошковима, а ако се ради о доношењу одлуке без претходног расправљања, странка је дужна да захтев за накнаду трошкова стави у предлогу о коме суд треба да одлучи.

О захтеву за накнаду трошкова суд ће одлучити у пресуди или решењу којим се завршава поступак пред тим судом.

У случају усменог објављивања пресуде или решења којим се налаже накнада трошкова, суд може одлучити да ће износ трошкова одмерити у писмено израђеној пресуди, односно решењу ако се решење има доставити странкама.

У току поступка суд ће посебним решењем одлучити о накнади трошкова само кад прво на накнаду трошкова не зависи од одлуке о главној ствари.

У случају из члана 158. овог закона, ако повлачење тужбе или одустанак од правног лека није извршен на расправи, захтев за накнаду трошкова може се ставити у року од петнаест дана по пријему обавештења о одустанку.

Члан 165.

У делимичној пресуди или међупресуди суд може изрећи да се одлука о трошковима оставља за доцнију пресуду.

Члан 166.

Кад суд одбаци или одбије правни лек, одлучиће и о трошковима насталим у поступку поводом тог правног лека.

Кад суд преиначи одлуку против које је поднесен правни лек или укине ту одлуку и одбаци тужбу, одлучиће о трошковима целог поступка.

Кад се укине одлука против које је поднесен правни лек и предмет врати на поновно суђење, оставиће се да се о трошковима поступка поводом правног лека одлучи у коначној одлуци.

Суд може поступити по одредби става 3. овог члана и кад одлуку против које је поднесен правни лек само делимично укине.

Члан 167.

Одлука о трошковима садржана у пресуди може се нападати само жалбом на решење ако се истовремено не напада и одлука о главној ствари.

Ако једна странка напада пресуду само у погледу трошкова, а друга у погледу главне ствари, виши суд ће једном одлуком одлучити о оба правна лека.

Трошкови у поступку за обезбеђење доказа

Члан 168.

Трошкове поступка за обезбеђење доказа сноси странка која је поднела предлог за обезбеђење доказа. Она је дужна да накнади и трошкове противној странци, односно постављеном привременом заступнику.

Ове трошкове странка може накнадно остваривати као део парничних трошкова, према успеху у парници.

Обезбеђење парничних трошкова

Члан 169.

Кад страни држављанин или лице без држављанства тужи у СФРЈ, дужан је да туженом на његов захтев обезбеди парничне трошкове.

Тужени је дужан да овај захтев стави најдоцније на припремном рочишту, а ако оно није одржано, онда на првом рочишту за главну расправу пре него што се упусти у расправљање о главној ствари, односно чим је сазнао да постоје претпоставке за тражење обезбеђења.

Обезбеђење се даје у готовом новцу, али суд може одобрити давање обезбеђења и у другом облику.

Члан 170.

Тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова:

1) ако у држави којој припада тужилац држављанин СФРЈ нису обавезни да дају обезбеђење;

2) ако тужилац ужива у СФРЈ право азила;

3) ако се тужбени захтев односи на потраживање тужиоца из његовог радног односа у СФРЈ;

4) ако се води спор о постојању или непостојању брака, о поништају брака или о разводу брака или спор о утврђивању или оспоравању очинства, односно материнства;

5) ако се ради о меничној или чековној тужби, о противтужби или о издавању платног налога.

У случају сумње о томе да ли су држављани СФРЈ обавезни да дају обезбеђење у држави којој припада тужилац, објашњење даје савезни орган управе надлежан за послове правосуђа.

Члан 171.

Суд ће у решењу којим се усваја захтев за обезбеђење парничних трошкова одредити износ обезбеђења и рок у коме се обезбеђење мора дати, а упозориће тужиоца на последице које закон предвиђа ако не буде доказано да је обезбеђење дато у одређеном року.

Ако тужилац у одређеном року не докаже да је дао обезбеђење за парничне трошкове, сматраће се да је тужба повучена, односно да је тужилац одустао од правног лека ако је захтев за обезбеђење стављен тек у поступку поводом правног лека.

Тужени који је благовремено ставио захтев да му тужилац обезбеди трошкове није дужан да настави поступак у главној ствари све док се правноснажно не одлучи о његовом захтеву, а ако захтев буде усвојен, док тужилац не положи обезбеђење. Али ако суд одбије захтев за обезбеђење, може одлучити да се поступак настави и пре него што решење о одбијању постане правноснажно.

Ослобођење од плаћања трошкова поступка

Члан 172.

Суд ће ослободити од плаћања трошкова поступка странку која према свом општем имовном стању није у могућности да сноси ове трошкове без штете по нужно издржавање своје и своје породице.

Ослобођење од плаћања трошкова поступка обухвата ослобођење од плаћања такса и ослобођење од полагања предујма за трошкове сведока, вештака, увиђаја и судских огласа.

Суд може ослободити странку само од плаћања такса ако би плаћањем такса била знатно умањена средства из којих се издржава странка и чланови њене породице.

Приликом доношења одлуке о ослобођењу од плаћања трошкова поступка суд ће брижљиво оценити све околности, а нарочито ће узети у обзир вредност предмета спора, број лица које странка издржава и приходе које имају странка и чланови њене породице.

Члан 173.

Одлуку о ослобођењу од плаћања трошкова поступка доноси првостепени суд на предлог странке.

Странка је дужна да уз предлог поднесе уверење надлежног органа управе о имовном стању.

У уверењу о имовном стању мора се назначити износ пореза који плаћа домаћинство и поједини чланови домаћинства, као и други извори њихових прихода и уопште имовно стање странке којој се издаје уверење.

Ближе прописе о издавању уверења о имовном стању доноси орган одређен републичким, односно покрајинским прописом.

Кад је то потребно и сам суд може по службеној дужности прибавити потребне податке и обавештења о имовном стању странке која тражи ослобођење, а може о томе саслушати и противну странку.

Против решења суда којим се усваја предлог странке није дозвољена жалба.

Члан 174.

Када је странка потпуно ослобођена од плаћања трошкова поступка (члан 172. став 2), првостепени суд ће на њен захтев одредити да је заступа пуномоћник, ако је то нужно ради заштите права странке.

Странка којој је постављен пуномоћник ослобађа се од плаћања стварних издатака и награде постављеном пуномоћнику.

За пуномоћника се поставља адвокат, али ако у седишту суда нема довољно адвоката, за пуномоћника се може поставити и друго лице с правном спремом, способно да пружи потребну правну помоћ.

Пуномоћника из реда адвоката поставља председник суда, а ако се нижи суд првог степена налази у седишту вишег суда првог степена, пуномоћника одређује председник вишег суда првог степена.

Постављени пуномоћник може из оправданих разлога тражити да буде разрешен. О томе одлучује ван главне расправе председник већа, а на расправи веће. Против одлуке суда којом се пуномоћник разрешава није дозвољена жалба.

Против решења суда којим се усваја захтев странке о постављању пуномоћника није дозвољена жалба.

Члан 175.

Кад је странка потпуно ослобођена од плаћања трошкова поступка (члан 172. став 2), из средстава суда исплатиће се предујам за трошкове сведока, вештака, увиђаја и издавања судског огласа, као и стварни издаци постављеног пуномоћника.

Члан 176.

Решење о ослобођењу од плаћања трошкова и о постављању пуномоћника првостепени суд може у току поступка укинути ако утврди да је странка у стању да сноси трошкове поступка. Том приликом суд ће решити да ли ће странка потпуно или делимично накнадити и оне трошкове и таксе од којих је раније била ослобођена, као и стварне издатке и награду постављеног пуномоћника.

Пресекствено се имају накнадити износи исплаћени из средстава суда.

Члан 177.

Таксе и трошкови исплаћени из средстава суда, као и стварни издаци и награда постављеног пуномоћника, чине део парничних трошкова.

О накнади ових трошкова од стране противника странке која је ослобођена од плаћања трошкова поступка суд ће одлучити по одредбама о накнади трошкова.

Таксе и трошкове исплаћене из средстава суда наплаћује по службеној дужности првостепени суд од странке која је дужна да их накнади.

Ако је противник странке која је ослобођена од плаћања трошкова поступка осуђен да накнади парничне трошкове, а утврди се да он није у стању да те трошкове плати, суд може накнадно одредити да трошкове из става 1. овог члана плати у целини или делимично странка која је ослобођена од плаћања трошкова поступка из онога што јој је досуђено. Тиме се не дира у право ове странке да за оно што је платила тражи накнаду од противника.

Члан 178.

Страни држављани ослободиће се од плаћања трошкова поступка само под условом узајамности.

У случају сумње о постојању узајамности, објашњење даје савезни орган управе надлежан за послове правосуђа.

Глава тринаеста

ПРАВНА ПОМОЋ

Члан 179.

Судови су дужни да један другоме указују правну помоћ у парничном поступку.

Ако замољени суд није надлежан да изврши радњу за коју је замољен, уступиће молбу надлежном суду, односно другом државном органу, и о томе ће обавестити суд од кога је примио молбу, а ако му надлежни суд, односно државни орган није познат, вратиће молбу.

Ако у једном месту постоји више судова стварно надлежних за пружање правне помоћи, молба за пружање правне помоћи може се поднети било коме од тих судова, уколико републичким, односно покрајинским прописима није другачије одређено.

Члан 180.

Судови са територија разних република, односно аутономних покрајина међусобно опште на језику који је у службеној употреби у њиховом суду.

Ако је писмено састављено на језику народности Југославије, а упућује се суду у коме језик те народности није у службеној употреби, уз судско писмено на језику народности приложиће се превод тог писмена на језик народа Југославије који је у службеној употреби у суду коме се писмено упућује.

Члан 181.

Судови ће указивати правну помоћ иностраним судовима у случајевима предвиђеним међународним уговором, као и кад постоји узајамност у указивању правне помоћи. У случају сумње о постојању узајамности, објашњење даје савезни орган управе надлежан за послове правосуђа.

Суд ће ускратити правну помоћ иностраном суду ако се тражи извршење радње која је противна јавном поретку СФРЈ. У таквом случају суд надлежан за пружање правне помоћи доставиће, по службеној дужности предмет врховном суду републике, односно аутономне покрајине, ради доношења коначне одлуке.

Одредбе члана 179. ст. 2. и 3. овог закона важе и за поступање с молбом иностраног суда.

Члан 182.

Судови указују правну помоћ иностраним судовима на начин предвиђен у домаћем закону. Радња

која је предмет молбе иностраног суда може се извршити и на начин који захтева инострани суд, ако такав поступак није противан јавном поретку СФРЈ.

Члан 183.

Ако међународним уговором није што друго одређено, судови не узимати у поступак молбе за правну помоћ иностраних судова само ако су достављене дипломатским путем и ако су молба и прилози састављени на једном од језика народа Југославије или ако је приложен оверени превод на том језику.

Члан 184.

Ако међународним уговором није што друго одређено, молбе домаћих судова за правну помоћ достављају се иностраним судовима дипломатским путем. Молбе и прилози морају бити састављени на језику замољене државе или уз њих мора бити приложен њихов оверени превод на том језику.

Део други

ТОК ПОСТУПКА

А. Поступак пред првостепеним судом

Глава четрнаеста

ТУЖБА

Члан 185.

Парнични поступак покреће се тужбом.

Садржина тужбе

Члан 186.

Тужба треба да садржи одређени захтев у погледу главне ствари и споредних тражења, чињенице на којима тужилац заснива захтев, доказе којима се утврђују ове чињенице, као и друге податке које мора имати сваки поднесак (члан 106).

Кад надлежност, састав суда или право на изјављивање ревизије зависи од вредности предмета спора, а предмет тужбеног захтева није новчани износ, тужилац је дужан да у тужби назначи вредност предмета спора.

Суд не поступи по тужби и кад тужилац није навео правни основ тужбеног захтева, а ако је тужилац навео правни основ, суд није везан за њега.

Тужба за утврђење

Члан 187.

Тужилац може у тужби тражити да суд само утврди постојање, односно непостојање неког права или правног односа, или истинитост, односно неистинитост неке исправе.

Оваква тужба може се подићи када је то посебним прописима предвиђено, кад тужилац има правни интерес да суд утврди постојање, односно непостојање неког права или правног односа, или истинитост, односно неистинитост неке исправе пре доспелости захтева за чинидбу из истог односа, или кад тужилац има неки други правни интерес за подизање овакве тужбе.

Ако одлука о спору зависи од тога да ли постоји или не постоји неки правни однос који је у току парнице постао споран, тужилац може поред постојећег захтева истаћи и тужбени захтев да суд утврди да такав однос постоји, односно да не постоји,

ако је суд пред којим парница тече надлежан за такав захтев.

Истицање захтева у смислу одредбе става 3. овог члана неће се сматрати као преиначења тужбе.

Истицање више тужбених захтева у једној тужби

Члан 188.

У једној тужби тужилац може истаћи више захтева против истог туженог кад су сви захтеви повезани истим чињеничним и правним основом. Ако захтеви нису повезани истим чињеничним и правним основом, они се могу истаћи у једној тужби против истог туженог само кад је исти суд стварно надлежан за сваки од ових захтева и кад је за све захтеве одређена иста врста поступка.

Тужилац може два или више тужбених захтева у међусобној вези истаћи у једној тужби, и тако да суд усвоји следећи од тих захтева ако нађе да онај који је испред њега истакнут није основан.

Захтеви се могу по ставу 2. овог члана истаћи у једној тужби само ако је суд стварно надлежан за сваки од истакнутих захтева и ако је за све захтеве одређена иста врста поступка.

Ако о неким од захтева истакнутих у истој тужби треба да суди веће а о другим судија појединачно истог суда, о свим захтевима судиће веће.

Противтужба

Члан 189.

Тужени може до закључења главне расправе пред судом поднети код истог суда противтужбу, ако је захтев противтужбе у вези с тужбеним захтевом, или ако се ти захтеви могу пребити, или ако се противтужбом тражи утврђење неког права или правног односа од чијег постојања или непостојања зависи у целини или делимично одлука о тужбеном захтеву.

Противтужба се не може поднети ако је за захтев из противтужбе стварно надлежан виши суд или суд друге врсте.

Противтужба се може поднети и када о захтеву из противтужбе треба да суди исти суд у другом саставу.

Преиначење тужбе

Члан 190.

Тужилац може до закључења главне расправе преиначити тужбу.

После достављања тужбе туженом, за преиначење тужбе потребан је пристапак туженог, али и кад се тужени противи суд може дозволити преиначење ако сматра да би то било целисходно за коначно решење односа међу странкама.

Сматраће се да постоји пристапак туженог на преиначење тужбе ако се он упусти у расправљање о главној ствари по преиначеној тужби, а није се пре тога противио преиначењу.

Ако је парнични суд за преиначену тужбу стварно ненадлежан, доставиће предмет надлежном суду који ће, ако се тужени противи преиначењу, решити да ли је преиначење дозвољено.

На начин предвиђен у ставу 4. овог члана поступиће се и у случају кад по преиначеној тужби треба да суди исти суд у другом саставу (члан 18).

Кад суд дозволи преиначење тужбе, дужан је да остави туженом време потребно да се може припремити за расправљање по преиначеној тужби.

ако за то није имао довољно времена. На исти начин суд ће поступити ако тужени који се не противи преиначењу затражи да му се остави потребно време ради припремања.

Ако је тужба преиначена на рочишту на коме тужени није присутан, суд ће одложити рочиште и доставити туженом препис записника са тог рочишта.

Против решења којим се усваја преиначење тужбе није дозвољена посебна жалба.

Члан 191.

Преиначење тужбе је промена истоветности захтева, повећање постојећег или истицања другог захтева уз постојећи.

Ако тужилац преиначује тужбу тако што, услед склоности које су настале после подношења тужбе, захтева из истог чињеничног основа други предмет или новчани износ, тужени се таквом преиначењу не може противити.

Тужба није преиначена ако је тужилац променио правни основ тужбеног захтева, ако је смањило тужбени захтев, или ако је променио, допунио или исправио поједине наводе, тако да услед тога тужбени захтев није промењен.

Члан 192.

Тужилац може све до закључења главне расправе своју тужбу преиначити и тако што ће уместо првобитно туженог тужити друго лице.

За преиначење тужбе у смислу става 1. овог члана потребан је пристапак лица које треба да ступи у парницу наместо туженог, а ако се тужени већ упустио у расправљање о главној ствари, потребан је и пристапак туженог.

Лице које ступа у парницу наместо туженог мора примити парницу у оном стању у каквом се она налази у тренутку кад у њу ступа.

Повлачење тужбе

Члан 193.

Тужилац може повући тужбу без пристанка туженог пре него што се тужени упусти у расправљање о главној ствари.

Тужба се може повући и доцније, све до закључења главне расправе, ако тужени на то пристаје. Ако се тужени у року од 15 дана од дана обавештења о повлачењу тужбе не изјасни о томе, сматраће се да је пристао на повлачење.

Повучена тужба сматра се као да није ни била поднесена и може се поново поднети.

Тужилац се може одрећи тужбеног захтева до закључења главне расправе и у том случају тужба се сматра повученом.

За одрицање од тужбеног захтева није потребан пристапак туженог.

Тужилац који се одрекао тужбеног захтева не може у истој ствари поново поднети тужбу.

На одрицање од тужбеног захтева суд по службеној дужности пази у току целог поступка.

Постојање парнице

Члан 194.

Парница почиње да тече достављањем тужбе туженом.

У погледу захтева који је странка поставила у току поступка, парница почиње да тече од часа кад је о том захтеву обавештена противна странка.

Док парница тече, не може се у погледу истог захтева покренути нова парница међу истим странкама, а ако таква парница буде покренута, суд ће тужбу одбацити.

Суд ће у току целог поступка по службеној дужности пазити да ли већ тече друга парница о истом захтеву међу истим странкама.

Члан 195.

Ако која од странака отуђи ствар или право о коме тече парница, то не спречава да се парница међу истим странкама доврши.

Лице које је прибавило ствар или право о коме тече парница може ступити у парницу наместо тужилоца, односно туженог само ако на то пристају обе странке.

Глава петнаеста

СУПАРНИЧАРИ

Члан 196.

Више лица могу једном тужбом тужити, односно бити тужени (супарничари):

1) ако су у погледу предмета спора у правној заједници или ако њихова права, односно обавезе проистичу из истог чињеничног и правног основа;

2) ако су предмет спора захтеви, односно обавезе исте врсте који се остварују на битно истоврсно чињеничном и правном основу, и ако постоји стварна и месна надлежност истог суда за сваки захтев и за сваког туженог;

3) ако је то другим законом одређено.

До закључења главне расправе може, под условима из става 1. овог члана, уз тужилоца приступити нови тужилац, или тужба може бити проширена на новог туженог са његовим пристанком.

Лице које приступа тужби односно на које се тужба проширује мора примити парницу у оном стању у коме се она налази кад оно у њу ступа.

Члан 197.

Тужилац може тужбом обухватити два или више тужених и тако што ће тражити да тужбени захтев буде усвојен према следећем туженом за случај да буде правноснажно одбијен према оном који је у тужби наведен пре њега.

На начин предвиђен у ставу 1. овог члана може тужилац тужбом обухватити два или више тужених само ако према сваком од њих истиче исти захтев или ако према појединим од њих истиче различите захтеве који су у међусобној вези, и ако је исти суд стварно и месно надлежан за сваки од захтева.

Члан 198.

Лице које у целини или делимично тражи ствар или право о коме између других лица већ тече парница, може пред судом пред којим та парница тече тужити обе странке једном тужбом, све док се постанак правноснажно не заврши.

Члан 199.

Главни дужник и јемац могу бити заједнички тужени ако то није у противности са садржином уговора о јемству.

Члан 200.

Сваки супарничар је у парници самостална странка и његове радње или пропуштања не користе нити штете другим супарничарима.

Члан 201.

Ако се по закону или због природе правног односа спор може решити само на једнак начин према свим супарничарима (јединствени супарничари), сматрају се они као једна парнична странка, тако да се у случају ако поједини супарничари прегресте коју парничну радњу, дејство парничних радњи које су извршили други супарничари протеже и на оне који те радње нису предузели.

Члан 202.

Ако рокови за извршење одређене парничне радње за поједине јединствене супарничаре истичу у разво време, ту парничну радњу може сваки супарничар предузети све док ма и за једног од њих још тече рок за предузимање те радње.

Члан 203.

Сваки супарничар има право да подноси предлоге који се тичу тока парнице.

Глава шеснаеста

УЧЕШЋЕ ТРЕЋИХ ЛИЦА У ПАРНИЦИ

Учешће друштвеног правобраниоца самоуправљања

Члан 204.

Кад друштвени правобранилац самоуправљања на основу законског овлашћења учествује у парници која тече међу другим лицима, овлашћен је да у границама тужбеног захтева предлаже да се утврде и чињенице које странке нису навеле и изведу докази које странке нису предложили, као и да изјављује правне лекове.

Своје учествовање у поступку друштвени правобранилац самоуправљања пријављује поднеском суду пред којим се води парница међу другим лицима.

Ако сматра да постоје законски услови за учествовање друштвеног правобраниоца самоуправљања у парници и да је његово учествовање потребно, суд ће о томе обавестити надлежног друштвеног правобраниоца самоуправљања и одредити му рок у коме може пријавити своје учествовање. Док тај рок не протекне, суд ће застати са поступком, али се друштвени правобранилац самоуправљања може и по протеклу тог рока користити својим правом из става 1. овог члана.

Суд ће друштвеног правобраниоца самоуправљања који учествује у парници позвати на сзачишће и достављаће му све одлуке против којих је дозвољен правни лек.

Учешће јавног тужиоца

Члан 205.

Ако постоји сумња да једна или обе странке користе своја права у поступку да би онемогућиле примену принудних прописа о управљању и располагању друштвеним средствима или да би избегле финансијске обавезе према заједници, или да би онемогућиле примену принудних одредаба међународног уговора, надлежни јавни тужилац има право да учествује у таквој парници која тече међу другим лицима.

У погледу учествовања јавног тужиоца у парници која тече међу другим лицима у смислу одребе става 1. овог члана, сходно ће се примењивати одредбе члана 204. овог закона.

Учешће умешача

Члан 206.

Лице које има правни интерес да у парници која тече међу другим лицима једна од странака успее, може се придружити овој странци.

Умешач може ступити у парницу у току целог поступка све до правноснажности одлуке о тужбеном захтеву, као и у току поступка настављањем подношењем ванредног правног лека.

Изјаву о ступању у парницу умешач може дати на рочишту или писменим поднеском.

Подносак умешача доставља се обема парничним странкама, а ако је изјава умешача дата на рочишту, препис односног дела записника доставиће се само оној странци која је са рочишта изостала.

Члан 207.

Свака странка може оспорити умешачу право да учествује у поступку и предложити да се умешач одбије, а суд може и без изјашњења странака одбити учешће умешача ако утврди да не постоји правни интерес умешача.

До правноснажности решења којим се одбија учешће умешача, умешач може учествовати у поступку и његове парничне радње не могу се искључити.

Против одлуке суда којом прихвата учешће умешача није дозвољена посебна жалба.

Члан 208.

Умешач мора примити парницу у оном стању у каквом се налази у тренутку кад се умеша у парницу. У даљем току парнице он је овлашћен да ставља предлоге и да предузима све остале парничне радње у роковима у којима би те радње могла да предузима странка којој се придружио.

Ако је умешач ступио у парницу по правноснажности одлуке о тужбеном захтеву, овлашћен је да поднесе и ванредни правни лек.

Ако умешач поднесе правни лек, примерак његовог поднеска доставиће се и странци којој се придружио.

Парничне радње умешача имају за странку којој се придружио правно дејство ако нису у супротности са њеним радњама.

По престанку обеју парничних странака умешач може ступити у парницу као странка уместо странке којој се придружио.

Члан 209.

Ако правно дејство пресуде треба да се односи и на умешача, он има положај јединственог супарничара (члан 201).

Умешач с положајем јединственог супарничара може поднети ванредни правни лек и у парници у којој до наступања правноснажности одлуке о тужбеном захтеву није учествовао као умешач.

Именоване претходника

Члан 210.

Лице које је тужено као држалац неке ствари или корисник неког права, а тврди да ствар држи или право врши у име трећег лица, може напоуније на припремном рочишту, а ако ово није одржано, онда на главној расправи пре него што се упусти у расправљање о главној ствари, позвати преко суда то треће лице (претходника) да уместо њега ступи као странка у парницу.

Пристанак тужоца да на место туженог у парницу ступи претходник потребан је само ако тужилац против туженог истиче и такве захтеве који не зависе од тога да ли тужени у име претходника држи ствар или врши право.

Ако претходник који је уредно позван не дође на рочиште или одбије да ступи у парницу, тужени се не може противити да се упусти у парницу.

Обавештење трећег лица о парници

Члан 211.

Ако тужилац или тужени треба да неко треће лице обавести о отпочетој парници да би се тиме заспозвало извесно грађанскоправно дејство, они могу, све док се парница правноснажно не доврши, то учинити поднеском преко парничног суда, у коме ће навести разлог обавештења и у каквом се стању налази парница.

Странка која је треће лице обавестила о парници не може због тога тражити прекид отпочете парнице, продужење рокова или одлагање рочишта.

Глава седамнаеста

ПРЕКИД И МИРОВАЊЕ ПОСТУПКА

Члан 212.

Поступак се прекида:

- 1) кад странка умре или изгуби парничну способност, а нема пуномоћника у тој парници;
- 2) кад законски заступник странке умре или престане његово овлашћење за заступање, а странка нема пуномоћника у тој парници;
- 3) кад странка која је правно лице престане постојати, односно кад надлежни орган правноснажно одлучи о забрани рада;
- 4) кад наступе правне последице отварања стечајног поступка;
- 5) кад услед рата или других узрока престане рад у суду;
- 6) кад је то другим законом одређено.

Члан 213.

Осим случајева посебно предвиђених у овом закону, прекид поступка суд ће одредити:

- 1) ако је одлучио да сам не решава о претходном питању (члан 12);
- 2) ако се странка налази на подручју које је због ванредних догађаја (поплава и сл.) одсечено од суда.

Суд може одредити прекид поступка ако одлука о тужбеном захтеву зависи од тога да ли је учињен привредни преступ или да ли је учињено кривично дело за које се гони по службеној дужности, ко је учинилац и да ли је он олговоран, а нарочито кад се појави сумња да је сведок или вештак дао лажан исказ или да је исправа употребљена као доказ лажна.

Члан 214.

Прекид поступка има за последицу да престају тећи сви рокови одређени за вршење парничних радњи.

За време трајања прекида поступка суд не може предузимати никакве радње у поступку, али ако је прекид наступио после закључења главне расправе, суд може на основу те расправе донети одлуку.

Парничне радње које је једна странка предузела док траје прекид поступка немају према другој странци никакво правно дејство. Њихово дејство почиње тек пошто поступак буде настављен.

Члан 215.

Поступак који је прекинут из разлога наведених у члану 212. тач. 1. до 4. овог закона наставиће се кад наследник или старалац заоставштине, нови законски заступник, стечајни управник или правни следбеници правног лица преузму поступак или кад их суд на предлог противне стране позове да то учине.

Ако је суд прекинуо поступак из разлога наведених у члану 213. став 1. тачка 1. и став 2. овог закона, поступак ће се наставити кад се правноснажно заврши поступак пред судом или другим надлежним органом, или кад суд нађе да више не постоје разлози да се чека на његов завршетак.

У свим осталим случајевима прекинути поступак наставиће се на предлог странке чим престану разлози прекида.

Рокови који су услед прекида поступка престали да теку почињу за заинтересовану странку тећи у целости изнова од дана кад јој суд достави решење о настављању поступка.

Странци која није ставила предлог за настављање поступка решење о настављању поступка доставља се по одредбама члана 142. овог закона.

Члан 216.

Мировање поступка наступа ако се обе странке пре закључења главне расправе о томе споразумеју, или кад обе странке изостану са припремног рочишта или рочишта за главну расправу, односно кад присутне странке на рочишту неће да расправљају, као и кад једна странка која је уредно позвана изостане, а друга предложи мировање, или кад на рочиште дође само тужилац, па не предложи доношење пресуде због изостанка.

Кад су се странке споразумеле да поступак мирује, то мировање наступа од дана кад странке о томе обавесте суд.

Мировање поступка неће наступити ако обе странке изостану са рочишта за извођење доказа пред председником већа или замољеним судијом. У том случају, ако су странке уредно позване, рочиште ће се одржати.

Члан 217.

У случају мировања поступка наступају исте правне последице као и код прекида поступка, осим што рокови одређени законом не престају тећи.

Поступак мирује док једна странка не предложи да се поступак настави. Овакав предлог не може се ставити пре него што протекну три месеца од дана кад је наступило мировање поступка.

Ако ни једна странка у року од шест месеци од дана кад је наступило мировање поступка не стави предлог за настављање поступка, сматра се да је тужба повучена.

У решењу којим се утврђује мировање поступка назначиће се од ког дана поступак мирује и упозориће се странке на правне последице из ст. 1. до 3. овог члана.

Члан 218.

Жалба против решења којим се утврђује (члан 212) или одређује (члан 213) прекид поступка, као и против решења којим се утврђује мировање поступка (члан 216) не задржава извршење решења.

Ако је суд на рочишту одбио предлог за прекид поступка и одлучио да се поступак одмах настави против тог решења није дозвољена посебна жалба.

Глава осамнаеста

ДОКАЗИ И ИЗВОЂЕЊЕ ДОКАЗА

Опште одредбе

Члан 219.

Свака странка дужна је да изнесе чињенице и предложи доказе на којима заснива свој захтев или којим побија наводе и доказе противника.

Члан 220.

Доказивање обухвата све чињенице које су важне за доношење одлуке.

Који ће се докази извести ради утврђивања одлучних чињеница решава суд.

Члан 221.

Не треба доказивати чињенице које је странка признала пред судом у току парнице, али суд може наредити да се доказују и овакве чињенице ако сматра да странка њиховим признањем иде за тим да располаже захтевом којим не може располагати (члан 3. став 3).

Суд ће, узимајући у обзир све околности, по свом уверењу ценити да ли ће узети за признату или оспорену чињеницу коју је странка прво признала, а после потпуно или делимично порекла или ограничила признање додавањем других чињеница.

Чињенице чије постојање закон претпоставља не треба доказивати, али се може доказивати да ове чињенице не постоје, ако законом није што друго одређено.

Не треба доказивати чињенице које су општепознате.

Члан 222.

Ако суду није познато право које важи у држави затражиће обавештење од савезног органа управе надлежног за послове правосуђа.

Суд може и од странке затражити да поднесе јавну исправу издату од надлежног иностраног органа којом се потврђује које право важи у иностраној држави.

Члан 223.

Ако се утврди да странци припада право на накнаду штете, на новчани износ или на заменљиву ствар, али се висина износа, односно количина ствари не може утврдити или би се могла утврдити само са несразмерним тешкоћама, суд ће о овом одлучити по слободној оцени.

Члан 224.

Докази на главној расправи изводе се пред већем, али веће може из важних разлога да одлучи да се одређени докази изведу пред председником већа или судијом замољеног суда (замољени судија). У том случају записници о изведеним доказима прочитаће се на главној расправи.

Кад веће одлучи да се неки доказ изведе пред замољеним судијом, у замољеници за извођење доказа описиће се стање ствари према току главне расправе и посебно ће се назначити о којим околностима треба нарочито водити рачуна приликом извођења доказа.

О рочишту за извођење доказа пред председником већа или пред замољеним судијом обавестиће се и странке, ако нису изјавиле да неће приступити рочишту.

Председник већа или замољени судија има при извођењу доказа сва овлашћења која има веће, односно председник већа када се докази изводе на главној расправи.

Против решења суда којим се извођење доказа поверава председнику већа или замољеном судији није дозвољена посебна жалба.

Члан 225.

Председник већа или замољени судија коме је поверено извођење неког доказа овлашћен је да изведе и друге доказе ако сматра да је то целисходно.

Члан 226.

Ако се према околностима може претпоставити да неки доказ неће моћи да се изведе или да неће моћи да се изведе у примереном року, или ако доказ треба да се изведе у иностранству, суд ће у решењу о извођењу доказа одредити рок до ког ће се чекати извођење доказа.

Кад одређени рок протекне, расправа ће се спровести без обзира што одређени доказ није изведен.

Увиђај

Члан 227.

Увиђај се предузима кад је за утврђивање неке чињенице или за разјашњење неке околности потребно непосредно опажање суда.

Увиђај се може вршити и уз суделовање вештака.

Члан 228.

Веће ће овластити председника већа да изврши увиђај ако се ствар коју треба разгледати не може донети у суд, или би њено доношење проузроковало знатне трошкове, а веће сматра да није нужно непосредно опажање свих чланова већа.

Члан 229.

Ако треба разгледати ствар која се налази код једне од странака, код трећег лица, код државног органа или код самоуправне организације или заједнице којој је поверено вршење јавног овлашћења, сходно ће се применити одредбе овог закона о прибављању исправа од ових органа или организација (чл. 232. до 234).

Исправе

Члан 230.

Исправа коју је у прописаном облику издао државни орган у границама своје надлежности, као и исправа коју је у таквом облику издала самоуправна организација или заједница у вршењу јавног овлашћења које јој је поверено законом или одлуком општинске скупштине заснованом на закону (јавна исправа), доказује истинитост онога што се у њој потврђује или одређује.

Исту доказну снагу имају и друге исправе које су посебним прописима у погледу доказне снаге изједначене са јавним исправама.

Дозвољено је доказивати да су у јавној исправи неистинито утврђене чињенице или да је исправа неправилно састављена.

Ако суд посумња у аутентичност исправе, може затражити да се о томе изјасни орган од кога је требало она да потиче.

Члан 231.

Ако међународним уговором није што друго одређено, иностране јавне исправе које су прописно оверене имају, под условом узајамности, исту доказну снагу као и домаће јавне исправе.

Члан 232.

Странка је дужна да сама поднесе исправу на коју се позива за доказ својих навода.

Уз исправу састављену на страном језику подноси се и оверени превод.

Ако се исправа налази код државног органа или друштвеног правног лица коме је поверено вршење јавног овлашћења, а сама странка не може издејствовати да се исправа преда или покаже, суд ће по службеној дужности прибавити ову исправу.

Члан 233.

Кад се једна странка позива на исправу и тврди да се она налази код друге странке, суд ће ову странку позвати да поднесе исправу, остављајући јој за то одређени рок.

Странка не може да ускрати подношење исправе ако се она сама у парници позвала на ту исправу за доказ својих навода, или ако је реч о исправу коју је по закону дужна да преда или покаже, или ако се исправа с обзиром на њену садржину сматра заједничком за обе стране.

У погледу права странке да ускрати подношење других исправа сходно ће се примењивати одредбе чл. 237. и 238. овог закона.

Кад странка која је позвана да поднесе исправу пориче да се исправа код ње налази, суд може ради утврђивања ове чињенице изводити доказе.

Суд ће, с обзиром на све околности, по свом уверењу ценити од каквог је значаја што странка која држи исправу неће да поступи по решењу суда којим јој се налаже да поднесе исправу или противно уверењу суда пориче да се исправа код ње налази.

Против одлуке суда из става 1. овог члана није дозвољена посебна жалба.

Члан 234.

Трећем лицу суд може наредити да поднесе исправу само кад је оно по закону дужно да је покаже или поднесе, или кад је реч о исправу која је по својој садржини заједничка за то лице и странку која се позива на исправу.

Пре него што донесе одлуку којом трећем лицу налаже да поднесе исправу, суд ће позвати треће лице да се о томе изјасни.

Кад треће лице пориче своју дужност да поднесе исправу која се код њега налази, парнични суд решиће да ли је треће лице дужно да поднесе исправу.

Кад треће лице пориче да се исправа налази код њега, суд може ради утврђивања ове чињенице да изводи доказе.

Правноснажно решење о дужности трећег лица да поднесе исправу може се извршити по правилима извршног поступка.

Треће лице има право на накнаду трошкова које је имало у вези са подношењем исправе. Одредбе члана 249 овог закона сходно ће се примењивати и у овом случају.

Сведоци

Члан 235.

Свако лице које се позива као сведок дужно је да се одазове позиву, а ако овим законом није другачије одређено, дужно је и да сведочи.

Као сведоци могу се саслушати само лица која су способна да дају обавештења о чињеницама које се доказују.

Члан 236.

Не може се саслушати као сведок лице које би својим исказом повредило дужност чувања службене или војне тајне, док га надлежни орган не ослободи од те дужности.

Члан 237.

Сведок може ускратити сведочење:

1) о ономе што му је странка као свом пуномоћнику поверила;

2) о ономе о чему се странка или друго лице сведоку као верском исповеднику исповедало;

3) о чињеницама које је сведок сазнао као адвокат, лекар или у вршењу неког другог позива или неке друге делатности, ако постоји обавеза да се као тајна чува оно што се сазнало у вршењу тог позива или делатности.

Председник већа упозориће ова лица да могу ускратити давање исказа.

Члан 238.

Сведок може ускратити одговор на поједина питања ако за то постоје важни разлози, а нарочито ако би својим одговором на та питања изложио тешкој срамоти, знатној имовинској штети или кривичном гоњењу себе или своје сроднике по крви у правој линији до било ког степена а у побочној линији до трећег степена закључно, свог брачног друга или сроднике по тазбини до другог степена закључно и онда кад је брак престао, као и свог староца или стараника, усвојиоца или усвојеника.

Председник већа упозориће сведока да може ускратити давање одговора на постављено питање.

Члан 239.

Сведок не може због опасности од какве имовинске штете да ускрати сведочење о правним пословима при којима је био присутан као позвани сведок, о радњама које је у погледу спорног односа предузео као правни претходник или заступник једне од странака, о чињеницама које се тичу имовинских односа условљених породичном или брачном везом, о чињеницама које се тичу рођења, склапања брака или смрти, као и кад је на основу посебних прописа дужан да поднесе пријаву или да да изјаву.

Члан 240.

Оправданост разлога за ускраћивање сведочења или одговора на поједина питања оцењује суд пред којим сведок треба да сведочи. Ако је потребно, претходно ће се о томе саслушати странка.

Против решења суда из става 1. овог члана странке немају право на посебну жалбу, а сведок може ово решење побијати у жалби против решења о новчаној казни или о затвору због тога што је ускратио сведочење или одговор на поједино питање (члан 248. став 2).

Члан 241.

Странка која предлаже да се одређено лице саслуша као сведок мора претходно да назначи о чему оно треба да сведочи и да наведе његово име и презиме, занимање и боравиште.

Члан 242.

Позивање сведока врши се достављањем писменог позива у коме се наводи презиме и име и за-

нимање позваног, време и место доласка, предмет по коме се позива и назначење да се позива као сведок. У позиву ће се сведок упозорити на последице неоправданог изостанка (члан 243) и на право на накнаду трошкова (члан 249).

Сведоци који се због старости, болести или телесних мана не могу одазвати позиву саслушаће се у свом стану.

Члан 243.

Сведоци се саслушавају појединачно и без присуства сведока који ће се доцније саслушавати. Сведок је дужан да одговоре даје усмено.

Сведок ће се претходно опоменути да је дужан да говори истину и да не сме ништа прећутати, а затим ће се упозорити на последице давања лажног исказа.

Затим ће се сведок питати за име и презиме, име оца, занимање, боравиште, место рођења, године старости и његов однос са странком.

Члан 244.

После општих питања сведок се позива да изнесе све што му је познато о чињеницама о којима треба да сведочи, а затим му се могу постављати питања ради проверавања, допуна или разјашњења. Није дозвољено постављати питања у којима је већ садржано како би требало одговорити.

Сведок ће се увек питати откуд му је познато оно о чему сведочи.

Сведоци се могу суочити ако се њихови искази не слажу у погледу важних чињеница. Суочени ће се о свакој оклоности у којој се не слажу понаособ саслушати и њихов одговор унеће се у записник.

Члан 245.

Сведок који не зна језик на коме се води поступак саслушаће се преко тумача.

Ако је сведок глув, постављаће му се питања писмено, а ако је нем, позваће се да писмено одговара. Ако се саслушање не може извршити на овај начин, позваће се као тумач лице које се са сведоком може споразумети.

Суд ће тумача упозорити на дужност верног преношења питања која се сведоку постављају и изјава које сведок буде давао.

Члан 246.

Суд може одлучити да сведок положи заклетву на исказ који је дао.

Заклетва се полаже усмено изговарањем ових речи: „Заклињем се чашћу да сам о свему што ме је суд питао истину говорио и да ништа што сам о овој ствари знао нисам прећутао.“

Суд може одлучити да сведок положи заклетву и пре него што буде саслушан.

Неки сведоци који знају читати и писати заклињу се на тај начин што потписују текст заклетве, а глуви сведоци ће прочитати текст заклетве. Ако глуви или неки сведоци не знају ни читати ни писати, заклеће се преко тумача.

Ако се неки сведок поново саслушава, неће по другом пут полагаати заклетву, него ће се само опоменути на већ положену заклетву.

Члан 247.

Неће се заклињати сведоци који у часу саслушања нису пунолетни или не могу схватити значај заклетве.

Против одлуке суда којом се сведоку наређује да положи заклетву или се одређује да се сведок не заклиње странке и сведок немају право на жалбу.

Члан 248.

Ако сведок који је уредно позван не дође а изостанак не оправда или се без одобрења или оправданог разлога удаљи са места где треба да буде саслушан, суд може наредити да се принудно доведе и сноси трошкове довођења, а може га и казнити новчано до 1.000 динара.

Ако сведок дође и пошто је упозорен на последице ускрати сведочење или одговор на поједино питање, а суд оцени да су разлози ускраћивања неоправдани, може га казнити новчано до 1.000 динара, а ако и после тога одбије да сведочи, може га затворити. Затвор траје све док сведок не пристане да сведочи или док његово саслушање не постане непотребно, али најдуже месец дана.

Жалба против решења о новчаној казни или о затвору не задржава извршење решења, осим ако се у тој жалби побија и одлука суда којом нису усвојени разлози сведока за ускраћивање сведочења или одговора на поједино питање.

Суд ће на захтев странке одлучити да је сведок дужан да накнади трошкове које је проузроковао својим неоправданим изостанком, односно неоправданим одбијањем да сведочи.

Ако сведок накнадно оправда свој изостанак, суд ће опозвати своје решење о казни, а може сведока сасвим или делимично ослободити од накнаде трошкова. Суд може опозвати своје решење о казни и кад сведок накнадно пристане да сведочи.

Војна лица и радници милиције не могу се затворити, али ће се о њиховом одбијању да сведочи известити њихова команда ради кажњавања. Ако је потребно да се ова лица ради сведочења принудно доведу, обратиће се суд њиховом старешини који ће наредити њихово привођење суду.

Члан 249.

Сведок има право на накнаду путних трошкова и трошкова за исхрану и преноћиште, као и на накнаду изгубљене зараде.

Сведок треба да захтева накнаду одмах по саслушању, иначе губи право на њу. Суд је дужан да на ово упозори сведока.

У решењу којим се одмеравају трошкови сведока суд ће одредити да се одређени износ исплати из положеног предујма, а ако предујам није положен, наложиће странци да одређени износ плати сведоку у року од осам дана. Жалба против овог решења не задржава извршење решења.

Вештаци

Члан 250.

Суд ће извести доказ вештачењем кад је ради утврђивања или разјашњења неке чињенице потребно стручно знање којим суд не располаже.

Члан 251.

Вештачење врше вештаци које одређује парнични суд.

Пре него што одреди која ће лица узети за вештаке суд ће о томе саслушати странку. У хитним случајевима суд може одредити вештака иако претходно странке нису саслушане.

Парнични суд може овластити председника већа или замољеног судију да они одреде вештаке ако је њима поверено извођење доказа вештачењем.

На место одређеног вештака суд може увек одредити другог вештака.

Члан 252.

Вештачење по правилу врши један вештак, а кад суд оцени да је вештачење сложено, може одредити два или више вештака.

Вештаци се одређују првенствено из реда сталних судских вештака за одређену врсту вештачења.

Вештачење се може поверити и стручној установи (болници, хемијској лабораторији, факултету и сл.).

Ако постоје посебне установе за одређене врсте вештачења (вештачење лажног новца, рукописа, дактилоскопско вештачење и сл.), таква вештачења, а нарочито сложенија, повериће се првенствено тим установама.

Члан 253.

Одређени вештаци дужни су да се одазову позиву суда и да изнесу свој налаз и мишљење.

Суд ће вештака, на његов захтев, ослободити дужности вештачења из разлога из којих сведок може ускратити сведочење или одговор на поједино питање.

Суд може вештака, на његов захтев, ослободити дужности вештачења и из других оправданих разлога. Ослобођење од дужности вештачења може тражити и овлашћени радник органа или организације у којој вештак ради.

Члан 254.

Вештак може бити изузет из истих разлога из којих може бити изузет судија или судија-поротник, али се за вештака може узети и лице које је раније било саслушано као сведок.

Странка је дужна да поднесе захтев за изузеће вештака чим сазна да постоји разлог за изузеће, а најдоцније пре почетка извођења доказа вештачењем. Ако је суд пре одређивања вештака саслушао странку о личности вештака, странка је дужна да се том приликом изјасни о изузећу.

У захтеву за изузеће вештака странка је дужна да наведе околности на којима заснива свој захтев за изузеће.

О захтеву за изузеће одлучује парнични суд. Судија замољеног суда и председник већа одлучују о изузећу ако им је поверено извођење доказа вештачењем.

Против решења којим се усваја захтев за изузеће није дозвољена жалба, а против решења којим се захтев одбија није дозвољена посебна жалба.

Ако је странка сазнала за разлог изузећа после извршног вештачења и приговора вештачењу из тог разлога, суд ће поступити као да је захтев за изузеће стављен пре извршеног вештачења.

Члан 255.

Суд може казнити новчано до 1.000 динара вештака који не дође на рочиште иако је уредно позван а изостанак не оправда, као и вештака који без оправданог разлога одбије да врши вештачење.

Решење о казни суд може опозвати под условима из члана 243. став 5. овог закона.

На захтев странке суд може решењем наложити вештаку да накнади трошкове које је проузроковао својим несправданим недоласком или неоправданим одбијањем да врши вештачење.

Члан 256.

Вештак има право на накнаду путних трошкова и трошкова за исхрану и преноћиште, на накнаду изгубљене зараде и трошкова вештачења, као и право на награду за извршено вештачење.

У погледу накнаде трошкова и награде вештака сходно ће се примењивати одредбе члана 249. ст. 2. и 3. овог закона.

Члан 257.

Вештаци се позивају достављањем писменог позива у коме се наводи име и презиме, занимање позваног, време и место доласка, предмет по коме се позива и назначење да се позива као вештак. У позиву ће се вештак упозорити на последице неоправданог изостанка (члан 255) и на право на накнаду трошкова (члан 256).

Члан 258.

Пре почетка вештачења позваће се вештак да предмет вештачења брижљиво размотри, да тачно наведе све што опази и нађе, и да своје мишљење изнесе савесно и у складу са правилима науке и вештине, а упозориће се и на последице давања лажног исказа.

Затим ће се вештак питати за име и презиме, име оца, занимање, боравиште, место рођења, године старости и његов однос са странком.

Члан 259.

Суд руководи вештачењем, означаје вештаку предмет који ће се разгледати, поставља му питања и, по потреби, тражи објашњења у погледу датог налаза и мишљења.

Вештаку се могу давати разјашњења а може му се дозволити и разматрање списка. На захтев вештака могу се изводити и нови докази да би се утврдиле околности које су од важности за стварање мишљења вештака.

Члан 260.

Суд ће одредити да ли ће вештак изнети свој налаз и мишљење само усмено на расправи или ће их поднети и писмено пре расправе. Суд ће одредити рок за писмено подношење налаза и мишљења.

Вештак мора увек образложити своје мишљење. Суд ће, по могућности, доставити странкама писмени налаз и мишљење пре рочишта на коме ће се о њима расправљати.

Члан 261.

Ако је одређено више вештака, они могу поднети заједнички налаз и мишљење кад се у налазу и мишљењу слажу. Ако се у налазу и мишљењу не слажу, сваки вештак посебно износи свој налаз и мишљење.

Ако се подаци вештака о њиховом налазу битно разликују, или ако је налаз једног или више вештака нејасан, непотпун или у противречности сам са собом или са извиђеним околностима, а ти се недостаци не могу отклонити поновним саслушањем вештака, обновиће се вештачење са истим или другим вештацима.

Ако у мишљењу једног или више вештака има противречности или недостатака, или се појави основана сумња у правилност датог мишљења, а ти се недостаци или сумња не могу отклонити поновним саслушањем вештака, затражиће се мишљење других вештака.

Члан 262.

Против решења суда из чл. 251, 252. и 261. овог закона није дозвољена жалба.

Члан 263.

Одредбе члана 251, члана 252. став 2, чл. 253. до 257, члана 258. став 2. и члана 262. овог закона примењују се сходно и на тужаче.

Саслушање странака

Члан 264.

Спорне чињенице важне за одлуку суд може утврђивати и саслушавањем странака.

Суд може одлучити да се изведе доказ саслушањем странака кад нема других доказа или кад и поред изведених других доказа нађе да је то потребно за утврђивање важних чињеница.

Члан 265.

Ако се уверио да странци, односно лицу које се има саслушати за странку, нису познате спорне чињенице, или ако саслушање те странке није могуће, суд може одлучити да се саслуша само друга странка.

Исто тако, суд може одлучити да се саслуша само једна странка, ако друга странка ускрати давање исказа или се не одазове позиву суда.

Члан 266.

Извођење доказа саслушањем странака преко председника већа или замољеног судије дозвољено је само ако странка због неотклоњивих сметњи не може лично доћи или ако би њен долазак проузроковао несразмерне трошкове.

Члан 267.

За странку која нема парничну способност саслушање се њен законски заступник. Суд може одлучити да се уместо или поред законског заступника саслуша сама странка, ако је њено саслушање могуће.

За правно лице саслушање се лице које је законом или правилима одређено да га заступа.

Ако као странка у спору учествују на једној страни више лица, суд ће одлучити да ли ће се саслушати сва ова лица или само нека од њих.

Члан 268.

Позив на рочиште на коме ће се изводити доказ саслушањем странака доставиће се лично странкама, односно лицу које ће се за странку саслушати.

У позиву ће се назначити да ће се на рочишту изводити доказ саслушањем странака и да странка која дође на рочиште може бити саслушана у одсуству друге странке (члан 265. став 2).

Члан 269.

Не могу се применити никакве принудне мере према странци која се није одазвала позиву суда ради саслушања, нити се странка може принудити на давање исказа.

Суд ће, с обзиром на све околности, оценити од каквог је значаја што странка није дошла на саслушање или што је ускратила исказ.

Члан 270.

Доказ саслушањем странака изводи се без полагања заклетве.

Члан 271.

Одредбе о извођењу доказа сведоцима примењиваће се и при извођењу доказа саслушањем странака, ако за саслушање странака није што друго прописано.

Глава деветнаеста

ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ДОКАЗА

Члан 272.

Ако постоји оправдана бојазан да се неки доказ неће моћи да изведе или да ће његово доцније извођење бити отежано, може се у току као и пре покретања парнице предложити да се овај доказ изведе.

У поступку за обезбеђење доказа не може се извести доказ саслушањем странака.

Обезбеђење доказа се може тражити и пошто одлука којом се поступак окончава постане правноснажна, ако је то потребно пре или у току поступка по ванредним правним лековима.

Члан 273.

Ако је предлог за обезбеђење доказа стављен у току парничног поступка, за поступање је надлежан суд пред којим је поступак у току.

Кад се тражи обезбеђење доказа пре покретања поступка, као и у хитним случајевима ако је поступак већ у току, надлежан је нижи суд првог степена на чијем се подручју налазе ствари које треба разгледати, односно суд на чијем подручју борави лице које треба саслушати.

О предлогу из става 1. овог члана одлучује председник већа или судија појединац који води поступак а у случајевима из става 2. овог члана судија појединац надлежног суда.

Члан 274.

У поднеску којим тражи обезбеђење доказа предлагач је дужан да наведе чињенице које се имају доказати, доказе које треба извести и разлоге због којих сматра да се доцније доказ неће моћи извести или да ће његово извођење бити отежано. У поднеску треба навести име и презиме противника, осим ако из околности проистиче да он није познат.

Члан 275.

Поднесак у коме је стављен предлог за обезбеђење доказа доставиће се противнику, ако је познат. Ако постоји опасност због одлагања, суд ће о предлогу одлучити и без претходног изјашњавања противника.

У решењу којим се усваја предлог суд ће одредити рочиште за извођење доказа навешће чињенице о којима ће се изводити докази, као и доказе који ће се извести, а ако је потребно именоваће и вештаке.

Ако противнику није раније био достављен поднесак у коме је стављен предлог за обезбеђење доказа, он ће му се доставити заједно са решењем суда којим се усваја предлог за обезбеђење доказа.

Противнику који је непознат или је непознато његово боравиште суд може ради учествовања на рочишту за извођење доказа поставити привременог заступника (члан 24). О том постављењу није потребно издати оглас.

Суд може у хитним случајевима одредити да извођење доказа започне и пре него што се решење којим се усваја предлог за обезбеђење доказа достави противнику.

Против решења суда којим се усваја предлог за обезбеђење доказа, као и против решења којим

се одлучује да извођење доказа започне пре него што се решење достави противнику, није дозвољена жалба.

Члан 278.

Ако су докази изведени пре него што је поступак покренут, записник о извођењу доказа чуваће се код суда пред којим су докази изведени.

Ако је поступак у току, а обезбеђење доказа није извео парнични суд, записник ће се доставити парничном суду.

Глава двадесета

ПРИПРЕМАЊЕ ГЛАВНЕ РАСПРАВЕ

Члан 277.

По пријему тужбе врше се припреме за главну расправу.

Ове припреме обухватају претходно испитивање тужбе, достављање тужбе туженом на одговор, одржавање припремног рочишта и заказивање главне расправе.

Припремањем главне расправе руководи председник већа.

У току припремања главне расправе странке могу упућивати поднеске у којима ће навести чињенице које намеравају да изнесу на главној расправи, као и доказе чије извођење намеравају да предложе.

Члан 278.

У току припремања главне расправе до рочишта за главну расправу, председник већа је овлашћен да одлучује: о ступању претходника у парницу, о учешћу умешача, о обезбеђењу доказа, о преиначењу тужбе, о трошковима поступка у случају повлачења тужбе, о прекиду или мијровању поступка, о привременим мерама обезбеђења, о спајању парнице, о раздвајању поступка, о одређивању судских рокова или њиховом продужењу, о заказивању рочишта или њиховом одлагању, о повраћају у пређашње стање због пропуштања рока или рочишта, о ослобођењу странке од плаћања трошкова поступка, о обезбеђењу парничних трошкова, о полагању предујма на име трошкова за тредузимање појединих радњи у поступку, о достављању привременог заступника, о достављању судских писмена о мерама за исправљање поднесака, о уредности пуномоћја као и о свим питањима која се тичу управљања поступком.

Против одлука које доноси председник већа у току припремања главне расправе, а које се односе на управљање поступком, није дозвољена жалба.

Члан 279.

Председник већа може у току припремања главне расправе донети пресуду на основу признања и пресуду због изостанка и примити на записник поравнање странака.

Претходно испитивање тужбе

Члан 280.

По претходном испитивању тужбе председник већа је овлашћен да доноси решења из члана 278. овог закона, ако није реч о питањима о којима се по природи ствари или по одредбама овог закона одлука може донети тек у даљем току поступка.

Члан 281.

Кад утврди да је тужба неразумљива или непотпуна, или да постоје недостаци који се тичу способности тужиоца или туженог да буду странке у парници, или недостаци у погледу законског заступања странке, или недостаци који се односе на овлашћење заступника да покрене парницу кад је такво овлашћење потребно, председник већа ће ради отклањања ових недостатака предузети потребне мере предвиђене у овом закону (чл. 83. и 109).

Члан 282.

По претходном испитивању тужбе председник већа доноси решење којим се тужба одбацује ако утврди да решавање о тужбеном захтеву не спада у судску надлежност (члан 26) или да је тужба поднета неблаговремено, ако је посебним прописима одређен рок за подношење тужбе.

Председник већа доноси и решење којим се суд оглашава ненадлежним (чл. 17. и 20) и предмет уступа другом редовном суду или суду удруженог рада.

Члан 283.

Ако сматра да нема довољно основа за доношење одлуке о неком питању које се поставило у току претходног испитивања тужбе, председник већа ће оставити да о овом питању донесе одлуку по пријему одговора на тужбу или на припремном рочишту.

Припремно рочиште и одговор на тужбу

Члан 284.

Ако председник већа сматра да се на основу тужбе може даље поступати, заказује, по правилу, припремно рочиште и наредиће да се примерак тужбе достави туженом.

Припремно рочиште неће се заказивати кад је за суђење надлежан судија појединац.

Председник већа може одмах заказати рочиште за главну расправу ако сматра да, с обзиром на наводе у тужби и на природу спора, није потребно одржавање припремног рочишта.

Члан 285.

Пре заказивања припремног рочишта председник већа може затражити од туженог да поднесе одговор на тужбу, ако би због сложености спора или због већег броја захтева стављених у тужби било целисходно да се тужени писмено изјасни о наводима у тужби.

Одговор на тужбу подноси се у року који одреди председник већа, али тај рок не може бити дужи од 15 дана од достављања тужбе. Изузетно, с обзиром на нарочите околности случаја, овај рок може износити и до 30 дана.

Ако тужени поднесе одговор на тужбу, председник већа ће оценити да ли је, с обзиром на подлоге и наводе странака, потребно да се закаже припремно рочиште или се може заказати одмах рочиште за главну расправу.

Ако тужени у одређеном року не поднесе одговор на тужбу, председник већа заказује припремно рочиште или рочиште за главну расправу.

Тужени може писмено одговорити на тужбу иако му суд то није наложио.

По пријему одговора на тужбу председник већа може донети сва решења која може доносити у току претходног испитивања тужбе.

Члан 283.

Припремно рочиште треба одредити тако да странкама остане довољно времена за припремање, а најмање осам дана од пријема позива.

У позиву за припремно рочиште наложиће се странкама да на рочиште донесу све исправе које им служе за доказ, као и све предмете које треба разгледати у суду.

Ако је потребно да се за припремно рочиште прибаве списи, исправе или предмети који се налазе код суда или код другог државног органа или организације којој је поверено вршење јавног овлашћења, председник већа наредиће да се ови предмети, односно исправе благовремено прибаве.

Члан 287.

Припремно рочиште почиње излагањем тужбе, а потом тужени износи свој одговор на тужбу.

Кад је потребно председник већа затражиће од странака разјашњење у погледу њихових навода или предлога.

Члан 288.

На припремном рочишту претходно се расправља о питањима која се односе на сметње за даљи ток поступка, било да је председник већа после испитивања тужбе одложио решавање ових питања, било да су она покренута у одговору на тужбу или на припремном рочишту. О овим питањима могу се на припремном рочишту изводити докази кад је то потребно.

Поред решења које је овлашћен да доноси по претходном испитивању тужбе, на припремном рочишту председник већа доноси и решење о одбацивању тужбе, ако утврди да о тужбеном захтеву већ тече парница, да је ствар правноснажно пресуђена, да је о предмету спора закључено судско поравнање, да се тужилац у ранијој парници одрекао тужбеног захтева или да не постоји правни интерес тужиоца за подношење тужбе за утврђење.

Ако председник већа не усвоји приговор да постоји која од сметњи за вођење поступка из става 2. овог члана, наставиће се са расправљањем, а одлуку о приговору донеће веће посебно или заједно са одлуком о главној ствари.

На припремном рочишту председник већа има у погледу управљања поступком сва овлашћења која имају председник већа и веће на главној расправи.

Члан 289

Кад нађе да не постоје сметње за даље вођење поступка председник већа ће, према резултатима расправљања на припремном рочишту, одлучити који ће се сведоци и вештаци позвати на главну расправу и који ће се други докази прибавити. О томе који ће се од ових доказа извести одлучује веће на главној расправи.

Ако председник већа не усвоји предлоге странака о доказима, странке могу своје предлоге поднети на главној расправи.

Члан 290.

Ако председник већа сматра да је неке спорне чињенице потребно утврдити путем вештака, а ниједна странка се не противи да се изврши вештачење, председник већа именоване вештаке, одлучиће о захтевима за изузеће вештака и позваће једну или обе странке да положи износ потребан за трошкове вештака.

Именоване вештаке суд ће обавестити о предмету који треба разгледати и позваће их да до главно

не расправе припреме свој налаз и мишљење (члан 260. став 1).

Ако је потребно, председник већа може, уз сагласност странака, извршити увиђај ван суда. Ако се овај увиђај врши уз суделовање вештака, примениће се при томе одредбе ст. 1. и 2. овог члана.

Члан 291.

Ако на припремно рочиште не дође тужилац или не дође тужени а нема услова за доношење пресуде због изостанка, председник већа ће расправљати са присутном странком.

Члан 292.

На припремном рочишту председник већа, по правилу, саопштава странкама дан и час кад ће се одржати главна расправа.

Заказивање рочишта за главну расправу

Члан 293.

Рочиште за главну расправу заказује председник већа.

Уз позив за главну расправу туженом ће се доставити тужба, ако му већ раније није била достављена.

Председник већа позваће на рочиште странке, као и сведоке и вештаке које је на припремном рочишту одлучио да позове на главну расправу. Ако припремно рочиште није одржано, председник већа одлучиће које ће од сведока које су странке предложиле позвати, а странке ће упозорити да могу на рочиште довести и друге сведоке.

Одредбе члана 286. овог закона примениће се и при заказивању рочишта за главну расправу.

Глава двадесет прва

ГЛАВНА РАСПРАВА

Ток главне расправе

Члан 294.

Председник већа отвара главну расправу и објављује предмет расправљања. Затим утврђује да ли су дошла сва позвана лица, па ако нису, проверава да ли су уредно позвана и да ли су оправдала свој изостанак.

Члан 295.

Ако са првог рочишта за главну расправу изостане тужилац, или ако на то рочиште не дође тужени а нема услова за доношење пресуде због изостанка, као и кад са ког доцнијег рочишта изостане тужилац или тужени, расправа се може одржати.

— Члан 296 —

Ако странка или законски заступник странке није у стању да се јасно и одређено изјасни о предмету о коме се расправља, а нема пуномоћника, председник већа ће јој указати на потребу да узме пуномоћника.

Ако странка није у могућности одмах да узме пуномоћника, веће ће на њен предлог одложити рочиште.

Члан 297.

Ако није претходно одржано припремно рочиште, прво рочиште за главну расправу почиње излагањем тужбе, а после тога тужени одговара на наводе тужбе.

Ако је пре главне расправе одржане припремно рочиште, председник већа упознаће веће с током и резултатима овог рочишта. Странке могу допунити излагање председника већа.

У даљем току расправе расправљаће се о предлозима странака и чињеничним наводима којима странке образлажу своје предлоге, односно побијају предлоге противника, као и о доказима понуђеним са њихове стране, изводиће се докази и претресаће се резултати њиховог извођења.

Странке могу износити и своја правна схватања која се односе на предмет спора.

Кад је у овом закону предвиђено да странка може ставити одређени приговор или предлог или предузети неку другу парничну радњу док се тужени на главној расправи не упусти у расправљање о главној ствари, такав приговор односно предлог тужилац може ставити, односно другу парничну радњу предузети док не заврши излагање по тужби, а тужени док не заврши свој одговор на тужбу.

Члан 298.

Председник већа ће се постављањем питања и на други целисходан начин старати да се у току расправе изнесу све одлучне чињенице, да се допуне непотпуни наводи странака о важним чињеницама, да се означе или допуне доказна средства која се односе на наводе странака, и уопште, да се пружи сва разјашњења потребна да би се утврдило чињенично стање важно за одлуку.

Члан 299.

Свака странка треба у својим излагањима да изнесе све чињенице потребне за образложење својих предлога, да понуди доказе потребне за утврђивање својих навода, као и да се изјасни о наводима и понуђеним доказима противне странке.

Странке могу у току целе главне расправе да износе нове чињенице и да предлажу нове доказе.

Странке могу и у току главне расправе да упућују поднеске у којима ће навести чињенице које намеравају да изнесу на рочишту, као и доказе чије извођење намеравају да предложе.

Члан 300.

Извођење доказа одређује веће решењем у коме ће се назначити спорна чињеница о којој треба извести доказ и доказно средство.

Предложене доказе које не сматра важним за одлуку веће ће одбити и у решењу назначити разлог одбијања.

Против решења којим се одређује или одбија извођење доказа није дозвољена посебна жалба.

Суд није у даљем току парнице везан за своје раније решење о извођењу доказа.

Члан 301.

Ако странка приговори да решавање о тужбеном захтеву не спада у судску надлежност, да суд није стварно или месно надлежан, да о истом захтеву већ тече парница, да је ствар правноснажно пресуђена, да је о предмету спора закључено судско поравнање, или да се тужилац пред судом одрекао од тужбеног захтева, суд ће рецити да ли ће о тим приговорима расправљати и одлучивати одвојено од главне ствари или заједно с њом.

Ако суд не усвоји приговор из става 1. овог члана о коме се расправљало заједно са главном ствари, или ако суд после одвојеног расправљања не усвоји приговор и одлучи да се одмах настави главна расправа, решење о приговору унеће се у одлуку о главној ствари.

Против решења којим се одбијају приговори странака није дозвољена посебна жалба, ако је веће одлучило да се одмах настави расправљање о главној ствари.

Одредбе ст. 1. до 3. овог члана примениће се и кад суд по службеној дужности одлучи да одвојено од главне ствари расправи о томе да ли ствар спада у судску надлежност, да ли је суд стварно надлежан, да ли већ тече парница, да ли је ствар већ правноснажно пресуђена, да ли се тужилац пред судом одрекао од тужбеног захтева, као и да ли је о предмету спора закључено судско поравнање.

Члан 302.

Кад председник већа заврши саслушање појединог сведока, вештака или странке, чланови већа могу овом лицу непосредно постављати питања.

Странка и њен заступник или пуномоћник могу по одобрењу председника већа непосредно постављати питања противној странци, сведоцима и вештацима.

Председник већа забраниће странци постављање одређених питања или ће забранити одговор на постављено питање, ако је већ у питању садржано како на њега треба одговорити или ако се питање не односи на предмет.

Ако председник већа забрани постављање одређеног питања или давање одговора, странка може захтевати да о томе одлучи веће.

На захтев странке у записник ће се унети питања које је веће одбило, као и питање на које је забрањен одговор.

Члан 303.

Саслушани сведоци и вештаци остају у судници, ако их председник већа, по изјашњењу странака, одмах не отпусти или не одреди да се привремено удаље из суднице.

Председник већа може одредити да се саслушани сведоци доцније поново позову и још једном саслушају у присуству или одсуству сведока и вештака.

Члан 304.

Кад веће сматра да је предмет расправљен тако да се може донети одлука, председник већа саопштиће да је главна расправа закључена, и после тога ће се веће позући на већање и гласање ради доношења одлуке.

Веће може одлучити да главну расправу закључи и кад је остало да се прибаве извесни списи који садрже доказе потребне за одлучивање или ако треба сачекати записник о доказима изведеним од замољеног судије, а странке одустану од расправљања о тим доказима или веће сматра да то расправљање није потребно.

Члан 305.

Веће може у току већања и гласања одлучити да се закључена главна расправа поново отвори ако је то потребно ради допуне поступка или разјашњења појединих важнијих питања.

Јавност главне расправе

Члан 306.

Главна расправа је јавна.

Расправи могу присуствовати само пунолетна лица.

Лица која присуствују расправи не смеју носити оружје или опасно оруђе.

Одредба става 3. овог члана не односи се на чуваре лица која учествују у поступку.

Члан 307.

Веће може искључити јавност за целу главну расправу или један њен део, ако то захтевају интереси чувања службене, пословне или личне тајне, интереси јавног реда или разлози морала.

Веће може искључити јавност и у случају кад се мерама за одржавање реда предвиђеним у овом закону не би могло обезбедити несметано одржавање расправе.

Члан 308.

Искључење јавности не односи се на странке, њихове законске заступнике, пуномоћнике и умешаче.

Веће може дозволити да главној расправи на којој је јавност искључена присуствују поједина службена лица као и научни и јавни радници, ако је то од интереса за њихову службу, односно научну или јавну делатност.

На захтев странке веће може дозволити да расправи присуствују највише два лица која он означаи.

Председник већа ће упозорити лица која присуствују расправи на којој је јавност искључена да су дужна да као тајну чувају све оно што су на расправи сазнали и указаће им на последице одавања тајне.

Члан 309.

О искључењу јавности одлучује веће решењем које мора бити образложено и јавно објављено.

Против решења о искључењу јавности није дозвољена посебна жалба.

Члан 310.

Одредбе о јавности на главној расправи сходно ће се примењивати и на припремном рочишту, на рочишту ван главне расправе пред председником већа, као и на рочишту пред замољеним судијом.

Руковођење главном расправом

Члан 311.

Председник већа руководи главном расправом, испитује странке, изводи доказе, даје реч члановима већа, странкама, њиховим законским заступницима и пуномоћницима и објављује одлуке већа.

Дужност је председника већа да се стара да се предмет спора свестрано претресе али да се услед тога поступак не одуговлачи, тако да се расправа по могућности доврши на једном рочишту.

Ако се лице које учествује на расправи противи некој мери председника већа која се односи на руковођење расправом или каквом питању које је поставио председник већа, члан већа или друго лице које учествује у поступку, о таквом противљењу одлучује веће.

Суд није везан за своје решење које се односи на руковођење расправом.

Против решења које се односи на руковођење расправом није дозвољена посебна жалба.

Члан 312.

Ван рочишта за главну расправу председник већа доноси решење о испитивању подносиоца, о постављењу привременог заступника, о уредности пуномоћја, о полагању предујма на име трошкова за предузимање појединих радњи у поступку, о ослобођењу од плаћања трошкова поступка, о обезбе-

ђењу парничних трошкова, о достављању судских писмена, о обезбеђењу доказа, о привременим мерама обезбеђења, о прекиду и мировању поступка, о трошковима поступка у случају повлачења тужбе, о заказивању рочишта и њиховом одлагању, о спајању парница, као и о одређивању рокова и њиховом продужавању.

Председник већа је исто тако овлашћен да, по пријему записника о извођењу доказа пред замољеним судијом, одреди да се изврше потребне исправке или допуне.

Ван рочишта за главну расправу председник већа је овлашћен да поводом изјаве туженог, дате писмено или на записник код парничног суда, донесе пресуду на основу признања, као и да прими на записник судско поравнање.

Члан 313.

Ако пред истим судом тече више парница између истих лица или у којима је исто лице противник разних тужилаца или разних тужених, све ове парнице могу се решењем већа спојити ради заједничког расправљања, ако би се тиме убрзало расправљање или смањили трошкови. За све спојене парнице суд може донети заједничку пресуду.

Веће може одредити да се ради заједничког расправљања пред њим споји више парница и онда кад је за неку од њих надлежан судија појединац истог суда.

Веће може одредити да се одвојено расправља о појединим захтевима у истој тужби и по завршетку одвојеног расправљања може донети посебна одлука о тим захтевима.

Члан 314.

Кад веће одлучи да се одложи рочиште за главну расправу, председник већа стараће се да се за следеће рочиште прибаве сви докази чије је извођење одређено за то рочиште и да се изврше друге припреме како би се расправа могла завршити на том рочишту.

Против решења суда којим се одлаже рочиште или се одбијају предлози странака о одлагању рочишта, није дозвољена жалба.

Члан 315.

Ако се рочиште одложи, ново рочиште одржаће се по могућности пред истим већем.

Ако се ново рочиште држи пред истим већем, главна расправа ће се наставити и председник већа ће укратко изложити ток ранијих рочишта, али у овом случају веће може одлучити да расправа почне изнова.

Ако се рочиште држи пред измењеним већем, главна расправа мора почети изнова, али веће може, пошто се странке о томе изјасне, да одлучи да се поново не саслушавају сведоци и вештаци и да се не врши нов увиђај, већ да се прочитају записници о извођењу ових доказа.

Члан 316.

Суд у току поступка може да казни новчаном казном до 1.000 динара странку, законског заступника, пуномоћника или умешача који су својим парничним радњама теже злоупотребили права призната овим законом.

Одржавање реда на главној расправи

Члан 317.

Дужност је председника већа да се у току главне расправе стара о одржавању реда у судници и достојанству суда.

Члан 318.

Ако лице које учествује у поступку или лице које као слушалац присуствује расправи вређа суд или друге учеснике у поступку, омета рад или се не покорава наређењима председника већа за одржавање реда, председник већа ће га опоменути. Ако опомена буде неуспешна, веће може опоменуто лице удаљити из суднице или казнити новчаном казном до 1.000 динара, а може га и удаљити из суднице и казнити новчаном казном.

Ако странка буде удаљена из суднице, рочиште ће се одржати и без њеног присуства.

Ако из суднице буде удаљен пуномоћник, веће ће на захтев странке одложити рочиште, а ако странка није присуствовала рочишту, веће ће увек одложити рочиште и обавестити странку да је њен пуномоћник удаљен са рочишта због нарушавања реда.

Кад суд казни новчаном казном или удаљи из суднице адвоката или адвокатског приправника као пуномоћника, обавестиће о томе адвокатску комору.

Жалба против решења о новчаној казни или удаљењу из суднице не задржава извршење решења.

Члан 319.

Ако друштвени правобранилац самоуправљања, јавни тужилац или јавни правобранилац, односно лице које их замењује нарушава ред, председник већа обавестиће о томе надлежног друштвеног правобраниоца самоуправљања, јавног тужиоца, односно јавног правобраниоца, а веће може одложити рочиште и од надлежног друштвеног правобраниоца самоуправљања, јавног тужиоца, односно јавног правобраниоца затражити да одреди друго лице за учествовање у парници.

Члан 320.

Овлашћења која за одржавање реда на главној расправи имају председник већа и веће, припадају председнику већа на припремном рочишту и на рочишту ван главне расправе, као и замољеном судији.

Глава двадесет друга

СУДСКО ПОРАВНАЊЕ

Члан 321.

Странке могу у току целог поступка пред парничним судом првог степена да закључе поравнање о предмету спора (судско поравнање).

Поравнање може да се односи на цео тужбени захтев или на један његов део.

Суд ће у току поступка указати странкама на могућност судског поравнања и помоћи им да закључе поравнање.

Пред судом се не може закључити поравнање у погледу захтева којима странке не могу располагати (члан 3. став 3).

Кад суд донесе решење којим не дозвољава поравнање странака, застаје се с поступком док ово решење не постане правноснажно.

Члан 322.

Споразум странака о поравнању уноси се у записник.

Поравнање је закључено кад странке после прочитаног записника о поравнању потпишу записник.

Странкама ће се на њихов захтев издати оверен препис записника у који је унесено поравнање.

Члан 323.

Суд ће у току целог поступка по службеној дужности пазити да ли се води парница о предмету о коме је раније било закључено судско поравнање, и ако утврди да се парница води о предмету о коме је већ закључено судско поравнање, одбацће тужбу.

Члан 324.

Лице које намерава да подигне тужбу може преко нижег суда првог степена на чијем подручју противна страна има пребивалиште да покуша да постигне поравнање.

Суд коме је овакав предлог упућен позваће противну страну и упознаће је с предлогом о поравнању.

Трошкове овог поступка сноси подносилац предлога.

Глава двадесет трећа

ПРЕСУДА

Члан 325.

Пресудом суд одлучује о захтеву који се тиче главне ствари и споредних тражења.

Ако постоји више захтева, суд ће о свим тим захтевима, по правилу, одлучити једном пресудом.

Ако је више парница спојено ради заједничког расправљања, а за коначну одлуку је сазрела само једна парница, може се донети пресуда само у погледу те парнице.

Члан 326.

Суд може да наложи туженом да изврши одређену чинидбу само ако је она доспела до закључења главне расправе.

Ако суд усвоји захтев за издржавање, може обавезати туженог и на чинидбе које нису доспеле.

Пресуда којом се тужени обавезује да преда или преузме ствари дате у најам или закуп, може се донети и пре престанка тих односа.

Члан 327.

Ако је тужилац у тужби тражио да му се досуди извесна ствар, а истовремено је у тужби или до закључења главне расправе изјавио да је вољан уместо ствари примити одређени новчани износ, суд ће, ако усвоји тужбени захтев, изрећи у пресуди да се тужени може ослободити од давања ствари ако плати тај новчани износ.

Члан 328.

Кад се странци у пресуди налаже извршење какве чинидбе, одредиће се и рок у коме је ову чинидбу дужна да изврши.

Ако посебним прописима није друкчије одређено, рок за извршење чинидбе износи петнаест дана, али за чинидбе које се не састоје у новчаном давању суд може одредити дужи рок. У материјалним и чековним споровима овај рок износи осам дана.

Рок за извршење чинидбе почиње да тече првог дана после достављања преписа пресуде странци којој је наложено извршење.

Делатична пресуда

Члан 329.

Ако су од више тужбених захтева, услед признања или на основу расправљања, само неки са-

зрели за коначну одлуку или ако је само део једног захтева сазрео за коначну одлуку, суд може у погледу сазрелих захтева, односно дела захтева, закључити расправу и донети пресуду (делимична пресуда).

Делимичну пресуду суд може да донесе и кад је поднета противтужба, ако је за одлуку сазрео само захтев тужбе или захтев противтужбе.

При оцени питања да ли ће донети делимичну пресуду, суд ће нарочито узети у обзир величину захтева или дела захтева који је сазрео за одлуку.

У погледу правних лекова и извршења делимична пресуда сматра се као самостална пресуда.

Међупресуда

Члан 330.

Ако је тужени оспорио и основ тужбеног захтева и износ тужбеног захтева, а у погледу основа ствар је сазрела за доношење одлуке, суд може из разлога целисходности да донесе прво пресуду само о основу тужбеног захтева (међупресуда).

До правноснажности међупресуде суд ће застати са расправљањем о износу тужбеног захтева.

Пресуда на основу признања

Члан 331.

Ако тужени до закључења главне расправе призна тужбени захтев, суд ће без даљег расправљања донети пресуду којом усваја тужбени захтев (пресуда на основу признања).

Суд неће донети пресуду на основу признања и кад су испуњени потребни услови, ако нађе да је реч о захтеву којим странке не могу располагати (члан 3. став 3).

Доношење пресуде на основу признања одложиће се ако је потребно да се о околностима из става 2. овог члана претходно прибаве обавештења.

Признање тужбеног захтева, на рочишту или у писаном поднеску, тужени може и без престанка тужиоца опозвати до доношења пресуде.

Пресуда због изостанка

Члан 332.

Кад тужени не дође на припремно рочиште до његовог закључења, или на прво рочиште за главну расправу ако припремно рочиште није одржано, или ако дође на ова рочишта али неће да се упусти у расправљање или се удаљи са рочишта а не оспори тужбени захтев, донеће се пресуда којом се усваја тужбени захтев (пресуда због изостанка), ако су испуњени следећи услови:

- 1) ако је тужени био уредно позван.
- 2) ако тужилац, предложи — доношење пресуде због изостанка.
- 3) ако тужени није поднеском оспорио тужбени захтев;
- 4) ако основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби;
- 5) ако чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у противности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате;
- 6) ако не постоје општепознате околности из којих произлази да су туженог спречили оправдани разлози да дође на рочиште.

Неће се донети пресуда због изостанка и кад су испуњени услови из става 1. овог члана, ако

суд нађе да је реч о захтеву којим странке не могу располагати (члан 3. став 3).

Доношење пресуде због изостанка одложиће се ако је потребно да се о околностима из става 2. овог члана претходно прибаве обавештења.

Ако из чињеница наведених у тужби не произлази основаност тужбеног захтева, а тужба на рочишту није преиначена, суд ће донети пресуду којом се тужбени захтев одбија.

Доношење пресуде због изостанка може се одложити и у случају ако нема доказа да је тужени уредно позван, а несумњиво је да му је позив упућен. У том случају председник већа одредиће рок који не може бити дужи од тридесет дана за достављање у земљи, односно дужи од шест месеци за достављање у иностранству, да се извиди да ли је тужени уредно позван. Ако се у том року утврди да је тужени био уредно позван, председник већа донеће пресуду због изостанка.

Против одлуке суда којом се одбија предлог тужиоца да се донесе пресуда због изостанка дозвољена је посебна жалба.

У случајевима предвиђеним у ст. 3. и 5. овог члана, пресуду због изостанка суд може донети без саслушања странака.

Правноснажност пресуде

Члан 333.

Пресуда која се више не може побијати жалбом постаје правноснажна уколико је њоме одлучено о захтеву тужбе или противтужбе.

Суд током целог поступка по службеној дужности пази да ли је ствар правноснажно пресуђена, и ако утврди да је парница покренута о захтеву о коме је већ правноснажно одлучено, одбациће тужбу.

Ако је у пресуди одлучено о потраживању које је тужени истакао приговором ради пребијања, одлука о постојању или непостојању овог потраживања постаје правноснажна.

Члан 334.

Суд је везан за своју пресуду чим је објављена, а ако пресуда није објављена, чим је отправљена. Према странкама пресуда има дејство тек од дана кад им је достављена.

Доношење и објављивање пресуде

Члан 335.

Пресуда се доноси и објављује у име нарада.

Кад се главна расправа одржава пред већем, пресуду доноси председник већа и чланови већа који су учествовали на рочишту на коме је главна расправа закључена. Одмах по закључењу главне расправе суд доноси пресуду коју објављује председник већа.

У сложенијим предметима суд може да одложи доношење пресуде за осам дана од дана закључења главне расправе. У таквом случају пресуда се неће објавити, већ ће суд препис пресуде доставити странкама.

У случају из члана 304. став 2 овог закона, пресуда ће се донети најдоцније у року од осам дана од дана пријема списа, односно записника. Ова пресуда неће се објављивати.

Члан 336.

Кад се пресуда објављује, председник већа ће јавно прочитати изреку и саопштити укратко разлоге пресуде.

При објављивању пресуде може се саопштити да је суд одлучио да се о одмеравању трошкова накнадно одлучи. У таквом случају одмеравање трошкова врши председник већа, а одлука се уноси у писмени састав пресуде.

Ако је јавност на главној расправи била искључена, изрека пресуде ће се увек јавно прочитати, а суд ће одлучити да ли ће се и уколико искључити јавност приликом објављивања разлога пресуде.

Сви присутни саслушаће читање изреке пресуде стојећи.

Писмена израда и достављање пресуде

Члан 337.

Пресуда се мора писмено израдити у року од осам дана од доношења.

Изворник пресуде потписује председник већа.

Странкама се доставља оверен препис пресуде са упутством о праву на изјављивање правног лека против пресуде.

Члан 338.

Писмено израђена пресуда мора имати увод, изреку и образложење.

Увод пресуде садржи: назначење да се пресуда изриче у име народа, назив суда, име и презиме председника и чланова већа, име и презиме, занимање и пребивалиште, односно бораваиште странака, њихових заступника и пуномоћника, кратко означавање предмета спора, дан закључења главне расправе, назначење странака, њихових заступника и пуномоћника који су тој расправи присуствовали, као и дан кад је пресуда донесена.

Изрека пресуде садржи одлуку суда о усвајању или одбијању појединих захтева који се тичу главне ставке и споредних тражења и одлуку о постојању или непостојању потраживања истакнутог ради пребијања (члан 333).

У образложењу суд ће изложити: захтеве странака и њихове наводе о чињеницама на којима се ти захтеви заснивају, доказе, као и прописе на којима је суд засновао пресуду.

У образложењу пресуде због изостанка или пресуде на основу признања изнеће се само разлози који оправдавају доношење оваквих пресуда.

Допунска пресуда

Члан 339.

Ако је суд пропустио да одлучи о свим захтевима о којима се мора одлучити пресудом, или је пропустио да одлучи о делу захтева, странка може у року од петнаест дана од пријема пресуде да предложи парничном суду да се изврши допуна пресуде.

Неблаговремени или неосновани предлог за допуну пресуде одбацће, односно одбиће председник већа без одржавања рочишта.

Члан 340.

Кад председник већа нађе да је предлог за допуну пресуде основан, заказаће главну расправу пред већем ради доношења пресуде о захтеву који није решен (допунска пресуда).

Допунска пресуда може се донети и без поновног отварања главне расправе ако ову пресуду доноси исто веће које је донело и првобитну пресуду, а захтез у погледу кога се тражи допуна довољно је расправљен.

Ако веће нађе да је предлог за доношење допунске пресуде неблаговремен или неоснован, одбацће, односно одбиће предлог решењем.

Ако се предлог за допуну пресуде односи само на трошкове поступка, одлуку о предлогу доноси председник већа без одржавања рочишта.

Члан 341.

Ако је поред предлога за допуну пресуде поднета и жалба против пресуде, првостепени суд ће застати са достављањем ове жалбе другостепеном суду док се не донесе одлука о предлогу за допуну пресуде и док не истекне рок за жалбу против ове одлуке.

Ако против одлуке о допуни пресуде буде изјављена жалба, ова жалба заједно са жалбом против првобитне пресуде доставиће се другостепеном суду.

Ако се првостепена пресуда побија жалбом само због тога што првостепени суд није пресудом одлучио о свим захтевима странака који су предмет парнице, жалба ће се сматрати као предлог странке да се донесе допунска пресуда.

Исправљање пресуде

Члан 342.

Погрешке у именима и бројевима, као и друге очигледне погрешке у писању и рачунању, недостатке у облику и несагласност преписа пресуде са изворником исправиће председник већа у свако доба.

Исправљање ће се извршити посебним решењем и унеће се на крају изворника, а странкама ће се доставити препис решења.

Ако између изворника и преписа пресуде постоји несагласност у погледу неке одлуке садржане у изреци пресуде, странкама ће се доставити исправљени препис пресуде са назначењем да се овим преписом пресуде замењује ранији препис пресуде. У таквом случају рок за изјављивање правног лека у погледу исправљеног дела пресуде тече од дана достављања исправљеног преписа пресуде.

О исправљању пресуде суд може одлучити без саслушања странака.

Глава двадесет четврта

РЕШЕЊЕ

Члан 343.

Сва решења која се доnose на рочишту објављује председник већа.

Решење које је на рочишту објављено доставиће се странкама у овереном препису само ако је против тог решења дозвољена посебна жалба, или ако се на основу решења може одмах тражити извршење, или ако то захтева управљање парницом.

Суд је везан за своја решења уколико се она не односе на управљање парницом или ако овим законом није што друго одређено.

Кад се решење не доставља писмено, оно премз странкама има дејство чим је објављено.

Члан 344.

Решења која суд доноси ван рочишта саопштавају се странкама достављањем овереног преписа решења.

Ако се решењем одбија предлог једне странке без претходног саслушања противне странке, тој странци се решење неће доставити.

Члан 345.

Решење мора бити образложено ако се њиме одбија предлог странке или ако се њиме решава о предлозима странака који су међу собом у опреци, а може бити образложено и у другим случајевима кад је то потребно.

Писмени састав решења треба да садржи увек увод и изреку, а образложење само ако по ставу 1. овог члана решење мора бити образложено.

Члан 346.

Правноснажна решења о казнама изреченим по одредбама овог закона извршавају се по службеној дужности.

Члан 347.

Одредбе чл. 328, 334. став 2, члана 335. став 2, члана 336. став 2. и чл. 337. до 342. овог закона сходно ће се примењивати и на решења.

Б. Поступак по правним лековима

Глава двадесет пета

РЕДОВНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Жалба против пресуде

Право на жалбу

Члан 348.

Против пресуде донете у првом степену странке могу изјавити жалбу у року од петнаест дана од дана достављања преписа пресуде, ако у овом закону није одређен други рок. У меничним и чековним споровима овај рок износи осам дана.

Благовремено изјављена жалба спречава да пресуда постане правноснажна у делу који се побија жалбом.

О жалби против пресуде одлучује другостепени суд.

Члан 349.

Странка се може одрећи права на жалбу од часа кад је пресуда објављена, а ако пресуда није објављена, онда од часа кад јој препис пресуде буде достављен.

До доношења одлуке другостепеног суда странка може одустати од већ изјављене жалбе.

Одрицање или одустанак од жалбе не може се опозвати.

Садржина жалбе

Члан 350.

Жалба треба да садржи:

- 1) означавање пресуде против које се изјављује жалба;
- 2) изјаву да се пресуда побија у целини или у одређеном делу;

3) разлог жалбе;

4) потпис подносиоца жалбе.

Члан 351.

Ако се на основу података из жалбе не може утврдити која се пресуда побија или ако жалба није потписана (непотпуна жалба), првостепени суд ће решењем, против кога није дозвољена жалба, позвати жалиоца да у одређеном року допуни или исправи жалбу поднеском или на записник код тог суда.

Ако жалилац у одређеном року не поступи по тражењу суда, суд ће решењем одбацити жалбу као непотпуну.

Ако жалба по свом садржају има других недостатака, првостепени суд ће жалбу доставити другостепеном суду не позивајући жалиоца да је допуни, односно исправи.

Члан 352.

У жалби се могу износити нове чињенице и предлагати нови докази. Позивајући се на нове чињенице, жалилац је дужан да наведе доказе којима би се те чињенице утврдиле, а предлагајући нове доказе дужан је да наведе чињенице које помоћу тих доказа треба утврдити.

Приговор ради пребијања који није изнет пред првостепеним судом не може се износити у жалби.

Ако су услед изношења нових чињеница и предлагања нових доказа проузроковани трошкови у поступку поводом жалбе, ове трошкове ће независно од исхода спора сносити она странка која је изнела нове чињенице, односно предложила нове доказе.

Разлози због којих се пресуда може побијати

Члан 353.

Пресуда се може побијати:

- 1) због битне повреде одредаба парничног поступка;
- 2) због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања;
- 3) због погрешне примене материјалног права.

Пресуда због изостанка не може се побијати због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Пресуда на основу признања може се побијати због битне повреде одредаба парничног поступка или због тога што је изјава о признању дата у заблуди, или под утицајем принуде или преваре.

Члан 354.

Битна повреда одредаба парничног поступка постоји ако суд у току поступка није применио или је неправилно применио коју одредбу овог закона, а то је било или је могло бити од утицаја на доношење законите и правилне пресуде.

Битна повреда одредаба парничног поступка увек постоји:

- 1) ако је суд био непрописно састављен или ако је у доношењу пресуде учествовао судија или судија-поротник који није суделовао на главној расправи;
- 2) ако је у доношењу пресуде учествовао судија или судија-поротник који се по закону мора изузети (члан 71. став 1. тач. 1. до 5), односно који је решењем суда био изузет;
- 3) ако је одлучено о захтеву у спору који не спада у судску надлежност (члан 16);

4) ако је суд одлучио о тужбеном захтеву за који је стварно надлежан виши суд исте врсте, редовни суд друге врсте; односно самоуправни суд (члан 16), или ако је поводом приговора странака у одлуци која је унета у пресуду неправилно одлучио да је месно надлежан а странка се због тога жали;

5) ако је противно одредбама овог закона суд заснивао своју одлуку на недозвољеним располагањима странака (члан 3, став 3);

6) ако је противно одредбама овог закона суд донео пресуду због изостанка или пресуду на основу признања;

7) ако којој странци незаконитим поступањем, а нарочито пропуштањем достављања, није дата могућност да расправља пред судом;

8) ако је противно одредбама овог закона суд одбио захтев странке да у поступку употребљава свој језик и писмо и да прати ток поступка на свом језику, а странка се због тога жали;

9) ако је суд донео пресуду без главне расправе, а био је дужан да одржи главну расправу;

10) ако је у поступку као тужилац или тужени учествовало лице које не може бити странка у поступку, или ако странку која је правно лице није заступало овлашћено лице, или ако парнично неспособну странку није заступао законски заступник, или ако законски заступник, односно пуномоћник странке није имао потребно овлашћење за вођење парнице или за поједине радње у поступку, уколико вођење парнице, односно вршење појединих радњи у поступку није било накнадно одобрено;

11) ако је одлучено о захтеву о коме већ тече парница, или о коме је већ раније правоснажно пресуђено, или од ког се тужилац већ одрекао, или о коме је већ закључено судско поравнање;

12) ако је противно закону била искључена јавност на главној расправи;

13) ако пресуда има недостатака због којих се не може испитати, а нарочито ако је изрека пресуде неразумљива, ако противречи сама себи или разлозима пресуде, или ако пресуда нема уопште разлога или у њој нису наведени разлози о одлучним чињеницама, или су ти разлози нејасни или противречни, или ако о одлучним чињеницама постоји противречност између онога што се у разлозима пресуде наводи о садржини исправа или записника о исказима датим у поступку и самих тих исправа или записника.

Члан 355.

Погрешно или непотпуно утврђено чињенично стање постоји кад је суд неку одлучну чињеницу погрешно утврдио, односно кад је није утврдио.

Непотпуно утврђено чињенично стање постоји и кад на то указују нове чињенице или нови докази.

Члан 356.

Погрешна примена материјалног права постоји кад суд није применио одредбу материјалног права коју је требало да примени или кад такву одредбу није правилно применио.

Поступак по жалби

Члан 357.

Жалба се подноси суду који је изрекао првостепену пресуду у довољном броју примерака за суд и противну странку.

Члан 358.

Неблаговремену, непотпуно (члан 351, став 1) или недозвољену жалбу одбацује решењем председник већа првостепеног суда без одржавања расправе.

Жалба је неблаговремена ако је изјављена после истека законског рока за њено подношење.

Жалба је недозвољена ако је жалбу изјавило лице које није овлашћено за подношење жалбе, или лице које се одрекло или је одустало од жалбе, или ако лице које је изјавило жалбу нема правног интереса за подношење жалбе.

Жалба против пресуде на основу признања (члан 331) и против пресуде због изостанка (члан 332) недозвољена је и кад је изјављена због разлога због којих се по закону не може изјавити (члан 353, ст. 2. и 3.).

Председник већа првостепеног суда не може одбацити жалбу због тога што је изјављена из разлога због којих се по закону не може поднети.

Члан 359.

Примерак благовремене, потпуне и дозвољене жалбе доставиће првостепени суд противној странци која може у року од осам дана од пријема поднети том суду одговор на жалбу.

Примерак одговора на жалбу доставиће првостепени суд жалиоцу.

Неблаговремено поднесен одговор на жалбу неће се одбацити, већ ће се доставити другостепеном суду који ће га узети у обзир ако је то још могуће.

Члан 360.

По пријему одговора на жалбу или по протеку рока за одговор на жалбу председник већа ће жалбу и одговор на жалбу, ако је поднесен, са свим списима доставити другостепеном суду.

Ако жалилац тврди да су у првостепеном поступку повређене одредбе парничног поступка, председник већа првостепеног суда даће објашњење поводом навода жалбе који се тичу тих повреда, а по потреби ће спровести и извиђаје да провери истинитост односних навода у жалби.

Члан 361.

Кад списи по жалби стигну другостепеном суду, председник жалбеног већа одређује судију известиоца.

Судија известилац може, по потреби, од првостепеног суда да прибави извештај о повредама одредаба поступка и да затражи да се ради утврђивања тих повреда спроведу извиђаји.

Члан 362.

Другостепени суд одлучује о жалби, по правилу, без расправе.

Кад веће другостепеног суда нађе да је ради правилног утврђења чињеничног стања потребно да се пред другостепеним судом понове већ изведени докази, закаже расправу пред другостепеним судом.

Члан 363.

На расправу се позивају странке, односно њихови законски заступници или пуномоћници, као и они сведоци и вештачи за које суд одлучи да се саслушају.

Ако са расправе изостане једна или обе странке, суд ће расправљати о жалби и донети одлуку узи-

мајући у обзир нарочито оно што је изнето у жалби и у одговору на жалбу.

Расправа пред другостепеним судом почиње извештајем известиоца, који излаже стање ствари не дајући своје мишљење о основаности жалбе.

После тога прочитаће се пресуда или део пресуде на који се односи жалба, а по потреби и записник о главној расправи пред првостепеним судом. Затим ће жалилац образложити своју жалбу, а противна странка одговор на жалбу.

Странка може на расправи износити чињенице и предлагати доказе које није изнела, односно предложила у жалби, али не може истицати приговор пребијања који није истакнут пред првостепеним судом.

Члан 364.

Ако у чл. 362. и 363. овог закона није што друго одређено, одредбе о главној расправи пред првостепеним судом (чл. 294. до 320) сходно се примењују и на расправу пред другостепеним судом.

Границе испитивања првостепене пресуде

Члан 365.

Другостепени суд испитује првостепену пресуду у оном делу у коме се побија жалбом, а ако се из жалбе не види у ком се делу пресуда побија, другостепени суд ће узети да се пресуда побија у делу у коме странка није успела у спору.

Другостепени суд испитује првостепену пресуду у границама разлога наведених у жалби, пажећи по службеној дужности на битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. овог закона и на правилну примену материјалног права.

На прекорачење тужбеног захтева другостепени суд пази само на захтев странке.

Одлуке другостепеног суда о жалби

Члан 366.

Другостепени суд може у седници већа или на основу одржане расправе одбацити жалбу као неблагоприятну, непотпуну или као недозвољену, одбити жалбу као неосновану и потврдити првостепену пресуду, укинути ову пресуду и упутити предмет првостепеном суду на поновно суђење, укинути првостепену пресуду и одбацити тужбу, или преиначити првостепену пресуду.

Другостепени суд може укинути пресуду и кад странка тражи њено преиначење, а може преиначити пресуду и ако странка тражи да се она укине.

Члан 367.

Неблаговремену, непотпуну или недозвољену жалбу одбаћиће другостепени суд решењем, ако то није учинио првостепени суд (члан 358).

Члан 368.

Другостепени суд ће пресудом одбити жалбу као неосновану и потврдити првостепену пресуду кад нађе да не постоје разлози због којих се пресуда побија, као ни разлози на које пази по службеној дужности.

Члан 369.

Другостепени суд ће решењем укинути првостепену пресуду ако утврди да постоји битна повреда одредаба парничног поступка (члан 354) и вратиће

предмет истом првостепеном суду или ће га уступити надлежном првостепеном суду ради одржавања нове главне расправе. У овом решењу другостепени суд ће одлучити и које се спроведене радње, захваћене битном повредом одредаба парничног поступка, укидају.

Ако су у поступку пред првостепеним судом учињене повреде одредаба из члана 354. став 2. тач. 3. и 11. овог закона, другостепени суд ће укинути првостепену пресуду и одбацити тужбу.

Ако је у поступку пред првостепеним судом учињена повреда одредаба из члана 354. став 2. тачка 10. овог закона, другостепени суд ће, с обзиром на природу повреде, укинути првостепену пресуду и вратити предмет надлежном првостепеном суду, или ће укинути првостепену пресуду и одбацити тужбу.

Члан 370.

Другостепени суд ће решењем укинути пресуду првостепеног суда и вратити предмет том суду на поновно суђење ако сматра да ради правилног утврђивања чињеничног стања треба одржати нову главну расправу пред првостепеним судом, осим ако је одлучио да сам одржи расправу.

Овако ће другостепени суд поступити и кад странка није побијала пресуду због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања, ако се приликом решавања о жалби појави оправдана сумња да су чињенице на којима је заснована првостепена пресуда правилно утврђене.

Ако другостепени суд у седници већа или на расправи нађе да ради правилног утврђивања чињеничног стања треба утврдити нове чињенице или извести нове доказе, укинуће првостепену пресуду и вратити предмет првостепеном суду на поновно суђење.

Члан 371.

Кад другостепени суд укине пресуду првостепеног суда и врати предмет истом суду на поновно суђење, може наредити да се нова главна расправа одржи пред другим већем.

Члан 372.

Ако утврди да је првостепеном пресудом прекорачен тужбени захтев, другостепени суд ће, према природи прекорачења тужбеног захтева, решењем укинути пресуду првостепеног суда и предмет вратити на поновно суђење том суду, односно пресудом преиначити побијану одлуку.

Члан 373.

Другостепени суд ће пресудом преиначити првостепену пресуду:

1) ако је на основу расправе утврдио друкчије чињенично стање него што је оно у првостепеној пресуди;

2) ако је првостепени суд погрешно оценио исправе или посредно изведене доказе, а одлука првостепеног суда је заснована искључиво на тим доказима;

3) ако је првостепени суд из чињеница које је утврдио извео неправилан закључак о постојању других чињеница, а на тим чињеницама је заснована пресуда;

4) ако сматра да је чињенично стање у првостепеној пресуди правилно утврђено, али да је првостепени суд погрешно применио материјално право.

Члан 374.

Другостепени суд не може да преиначи пресуду на штету странке која се жалила, ако је само она изјавила жалбу.

Члан 375.

У образложењу пресуде, односно решења другостепени суд треба да оцени жалбене наводе који су од одлучног значаја и да означи разлоге које је узео у обзир по службеној дужности.

Кад се првостепена пресуда укида због битних повреда одредаба парничног поступка, у образложењу треба навести које су одредбе повређене и у чему се повреде састоје.

Ако се првостепена пресуда укида и предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење ради правилног утврђивања чињеничног стања, навешће се у чему се састоје недостаци у утврђивању чињеничног стања, односно зашто су нове чињенице и докази важни и од утицаја за доношење правилне одлуке.

Члан 376.

Другостепени суд вратиће све списе суду првог степена са довољним бројем оверених преписа своје одлуке, ради предаје странкама и другим заинтересованим лицима.

Члан 377.

Првостепени суд је дужан да изведе све парничне радње и да расправи сва спорна питања на која је указао другостепени суд у свом решењу.

На новој главној расправи странке могу износити нове чињенице и предлагати нове доказе.

Ако пресуда буде укинута због тога што је пресуду донео ненадлежан суд, нова расправа пред првостепеним судом одржаће се по одредбама које важе за одржавање главне расправе у случају кад се промени веће (члан 315. став 3).

2. Жалба против решења

Члан 378.

Против решења првостепеног суда дозвољена је жалба, ако у овом закону није одређено да жалба није дозвољена.

Ако овај закон изричито одређује да посебна жалба није дозвољена, решење првостепеног суда може се побијати само у жалби против коначне одлуке.

Члан 379.

Благовремено поднета жалба задржава извршење решења, ако овим законом није drukчије прописано.

Решење против кога није дозвољена посебна жалба може се одмах извршити.

Члан 380.

Решавајући о жалби, другостепени суд може:

1) одбацити жалбу као небагавремену, непотпуну или недозвољену (члан 333. ст. 1. до 3. и члан 378. став 1.);

2) одбити жалбу као неосновану и потврдити решење првостепеног суда;

3) уважити жалбу и решење проиначити или укинути, и по потреби предмет вратити на понован поступак.

Члан 381.

У поступку по жалби против решења сходно ће се примењивати одредбе које важе за жалбу против пресуде, осим одредаба о одговору на жалбу и о одржавању расправе пред другостепеним судом.

Глава двадесет шеста

ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Ревизија

Члан 382.

Против правноснажне пресуде донесене у другом степену странке могу изјавити ревизију у року од 30 дана од дана достављања преписа пресуде.

Ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима у којима се тужбени захтев односи на потраживање у новцу, на предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако вредност предмета спора побијаног дела правноснажне пресуде не прелази 5.000 динара.

Ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако вредност предмета спора коју је тужилац у тужби навео не прелази 5.000 динара.

Изузетно, и кад се ради о тужбеном захтеву из ст. 2. и 3. овог члана, ревизија је увек дозвољена:

1) у споровима о издржавању;

2) у споровима из радних односа;

3) у споровима из ауторског права;

4) у споровима који се односе на заштиту и употребу проналазака и техничких унапређења, узорака, модела и жигова и права на употребу фирме или назива, као и у споровима из нелојалне такмиче;

5) у имовинским споровима, укључујући и спорове о накнади штете, који настану из противуставних и противзаконитих правних послова и радњи којима се организација удруженог рада или радни људи на територији других република, односно аутономних покрајина, па тиме и друге републике, односно аутономне покрајине стављају у неравноправан положај на јединственом југословенском тржишту.

Члан 383.

О ревизији одлучује врховни суд у републици, односно аутономној покрајини.

Члан 384.

Поднесена ревизија не задржава извршење правноснажне пресуде против које је изјављена.

Члан 385.

Ревизија се може изјавити:

1) због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. овог закона, осим ако се повреда односи на месну надлежност (члан 354. став 2. тачка 4), ако је првостепени суд донео пресуду без главне расправе, а био је дужан да одржи главну расправу (члан 354. став 2. тачка 9), ако је одлучено о захтеву о коме већ тече парница (члан 354. став 2. тачка 11) или ако је противно закону била искључена јавност на главној расправи (члан 354. став 2. тачка 12);

2) због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 1. овог закона која је учињена у поступку пред другостепеним судом;

3) због погрешне примене материјалног права.

Због прекорачења тужбеног захтева ревизија се може изјавити само ако је та повреда учињена тек у поступку пред другостепеним судом.

Ревизија се не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Против пресуде донесене у другом степену, којом се потврђује пресуда на основу признања, ревизија се може изјавити само због разлога из става 1. тач. 1. и 2. и става 2. овог члана.

Члан 386.

Ревизијски суд испитује побијану пресуду само у оном делу у коме се она побија ревизијом и у границама разлога наведених у ревизији, пазећи по службеној дужности на битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. овог закона и на правилну примену материјалног права.

Члан 387.

Странке могу у ревизији износити нове чињенице и предлагати нове доказе само ако се они одnose на битне повреде одредаба парничног поступка због којих се ревизија може изјавити.

Члан 388.

Ревизија се подноси суду који је изрекао првостепену пресуду у довољном броју примерака за суд, противну странку и јавног тужиоца надлежног за улагање захтева за заштиту законитости (члан 403).

Члан 389.

Неблаговремену, непотпуну или недозвољену ревизију одбацтиће решењем председник већа првостепеног суда, без одржавања рочишта.

Ревизија је недозвољена ако ју је изјавило лице које није овлашћено на подношење ревизије, или лице које је одустало од ревизије, или ако лице које је изјавило ревизију нема правни интерес за подношење ревизије, или ако је ревизија изјављена против пресуде против које се по закону не може поднети.

Члан 390.

Примерак благовремене, потпуне и дозвољене ревизије председник већа првостепеног суда доставиће противној странци и јавном тужиоцу надлежном за подизање захтева за заштиту законитости (члан 403).

Јавном тужиоцу из става 1. овог члана доставиће се, заједно са ревизијом, и препис пресуде против које је ревизија изјављена.

У року од 30 дана од дана достављања ревизије противна странка може поднети суду одговор на ревизију, а надлежни јавни тужилац може се изјаснити о поднесеној ревизији.

По пријему одговора, односно изјашњења о ревизији или по протеклу рока за одговор, односно за изјашњење, председник већа првостепеног суда ће доставити ревизију и одговор на ревизију, односно изјашњење о ревизији, ако су поднесени, са свим списима, ревизијском суду преко другостепеног суда.

Члан 391.

О ревизији ревизијски суд одлучује без расправе.

Члан 392.

Неблаговремену, непотпуну или недозвољену ревизију одбацтиће ревизијски суд решењем ако то, у границама својих овлашћења (члан 389), није учинио првостепени суд.

Члан 393.

Ревизијски суд ће пресудом одбити ревизију као неосновану ако утврди да не постоје разлози због којих је ревизија изјављена, као ни разлози на које пази по службеној дужности.

Члан 394.

Ако утврди да постоји битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. ст. 1. и 2. овог закона због које се ревизија може изјавити, осим повреда одређених у ст. 2. и 3. овог члана, ревизијски суд ће решењем укинути у целини или делимично пресуду другостепеног и првостепеног суда или само пресуду другостепеног суда и предмет вратити на поновно суђење истом или другом већу првостепеног или другостепеног суда, односно другом надлежном суду.

Ако је у поступку пред првостепеним или другостепеним судом учињена повреда из члана 354. став 2. тач. 3. и 11. овог закона, осим ако је одлучено о захтеву о коме већ тече парница, ревизијски суд ће укинути решењем донесене одлуке и одбацити тужбу.

Ако је у поступку пред првостепеним или другостепеним судом учињена повреда из члана 354. став 2. тачка 10. овог закона, ревизијски суд, с обзиром на природу повреде, поступиће према одредбама ст. 1. или 2. овог члана.

Члан 395.

Ако ревизијски суд утврди да је материјално право погрешно примењено, пресудом ће усвојити ревизију и преиначити побијану пресуду.

Ако ревизијски суд нађе да је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено и да због тога нема услова за преиначење побијане пресуде, решењем ће усвојити ревизију, укинути у целини или делимично пресуду првостепеног и другостепеног суда или само пресуду другостепеног суда и предмет вратити на поновно суђење истом или другом већу првостепеног, односно другостепеног суда.

Члан 396.

Ако утврди да је правноснажном пресудом донесеном у другом степену прекорачен тужбени захтев, ревизијски суд ће, према природи прекорачења тужбеног захтева, решењем укинути пресуду другостепеног суда и предмет вратити на поновно суђење другостепеном суду, односно пресудом преиначити побијану пресуду.

Члан 397.

Ако се приликом одлучивања о ревизији изјављеној у спору из члана 382. став 4. тачка 5. овог закона оправдано посумња да су чињенице на којима је побијана одлука заснована правилно утврђене, ревизијски суд ће решењем укинути побијану одлуку, а по потреби и одлуке суда нижег степена, и предмет вратити на поновно суђење истом или другом већу првостепеног или другостепеног суда, односно другом надлежном суду.

Члан 398.

Одлука ревизијског суда доставља се првостепеном суду преко другостепеног суда.

Примерак одлуке ревизијског суда доставља се и надлежном јавном тужиоцу (члан 403).

Члан 399.

Ако у чл. 382. до 398. овог закона није што друго одређено, у поступку поводом ревизије сходно ће се примењивати одредбе овог закона о жалби против пресуде из члана 349. ст. 2. и 3. чл. 350, 351. и 356. члана 358. став 5, члана 359. ст. 2. и 3. члана 360. став 2, чл. 361, 366, 371. и чл. 374. до 377. овог закона.

Члан 400.

Странке могу изјавити ревизију и против решења другостепеног суда којим је поступак правноснажно завршен.

Ревизија против решења из става 1. овог члана није дозвољена у споровима у којима не би била дозвољена ревизија против правноснажне пресуде (члан 382. ст. 2. и 3.).

Ревизија је увек дозвољена против решења другостепеног суда којим се изјављена жалба одбацује, односно којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању ревизије.

У поступку поводом ревизије против решења сходно ће се примењивати одредбе овог закона о ревизији против пресуде.

2. Захтев за заштиту законитости

Члан 401.

Против правноснажне судске одлуке јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости у року од три месеца.

Рок за подизање захтева за заштиту законитости из става 1. овог члана рачуна се:

1) против одлуке донесене у првом степену против које није изјављена жалба — од дана кад се та одлука више није могла побијати жалбом;

2) против одлуке донесене у другом степену против које није изјављена ревизија — од дана кад је та одлука достављена оној странци којој је доцније достављена.

Против одлуке из става 1. овог члана донесене у другом степену, против које су странке изјавиле ревизију, јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости само у року од 30 дана од дана кад му је достављена ревизија оне странке чија му је ревизија раније достављена (члан 390. став 1.).

Захтев за заштиту законитости није дозвољен против одлуке коју је поводом ревизије или захтева за заштиту законитости донео суд надлежан да одлучује о тим правним лековима (члан 333).

Члан 402.

О захтеву за заштиту законитости одлучује суд из члана 333. овог закона.

Члан 403.

Захтев за заштиту законитости против одлуке из члана 401. овог закона подиже јавни тужилац одређен републичким, односно покрајинским законом.

Члан 404.

Јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости:

1) због битних повреда одредаба парничног поступка из члана 354. ст. 1. и 2. овог закона, осим ако се повреда односи на месну надлежност (члан

354. став 2. тачка 4), ако је првостепени суд донео пресуду без главне расправе, а био је дужан да одржи главну расправу (члан 354. став 2. тачка 9), ако је одлучено о захтеву о коме већ тече парница (члан 354. став 2. тачка 11) или ако је противно закону била искључена јавност на главној расправи (члан 354. став 2. тачка 12);

2) због погрешне примене материјалног права.

Јавни тужилац не може подићи захтев за заштиту законитости због прекорачења тужбеног захтева нити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Члан 405.

По одредби члана 394. став 1. овог закона суд надлежан да одлучује о захтеву за заштиту законитости поступиће и кад утврди да постоји битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 1. овог закона која је учињена у поступку пред првостепеним судом.

Члан 406.

Ако су против исте одлуке поднесени и ревизија и захтев за заштиту законитости, суд из члана 333. овог закона одлучиће о тим правним лековима једном одлуком.

Члан 407.

О седници на којој ће суд одлучити о захтеву за заштиту законитости обавестиће се надлежни јавни тужилац (члан 403).

Члан 408.

Кад решава о захтеву за заштиту законитости, суд ће се ограничити само на испитивање повреда које јавни тужилац истиче у свом захтеву.

Ако у чл. 401. до 407. овог закона није што друго одређено, у поступку поводом захтева за заштиту законитости сходно ће се примењивати одредбе члана 384. чл. 387. до 395. и чл. 397. до 399. овог закона.

3. Захтев за заштиту законитости савезног јавног тужиоца

Члан 409.

Савезни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости против правноснажне судске одлуке којом је повређен савезни закон или међународни уговор.

Савезни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости из става 1. овог члана тек пошто се против побијане одлуке исцрпи могућност улагања жалбе, ревизије и захтева за заштиту законитости пред судовима републике, односно аутономне покрајине, односно пошто улагање тих правних лекова више не буде могуће.

Савезни јавни тужилац не може подићи захтев за заштиту законитости против одлуке Савезног суда донесене поводом захтева за заштиту законитости или поводом захтева за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке пред Савезним судом.

Члан 410.

Савезни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости само из разлога због којих захтев за заштиту законитости може подићи јавни тужилац у републици, односно аутономној покрајини (члан 404).

Захтев за заштиту законитости не може се подићи због битне повреде одредаба парничног поступка (члан 354) у предметима у којима се одлука о основаности тужбеног захтева заснива искључиво на примени републичког, односно покрајинског закона.

Члан 411.

О захтеву за заштиту законитости савезног јавног тужиоца одлучује Савезни суд.

Члан 412.

Савезни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости у року од три месеца.

Рок из става 1. овог члана рачуна се:

1) ако против правноснажне одлуке није била изјављена ревизија нити подигнут захтев за заштиту законитости из члана 401. овог закона — од истека рока за подизање захтева за заштиту законитости надлежног јавног тужиоца у републици, односно аутономној покрајини (члан 401);

2) ако је против правноснажне одлуке била изјављена ревизија или подигнут захтев за заштиту законитости из члана 401. овог закона — од дана кад је извршено последње достављање одлуке донесене поводом тих правних лекова странака и надлежном јавном тужиоцу у републици, односно аутономној покрајини (члан 403).

Савезни јавни тужилац не може подићи захтев за заштиту законитости пре истека рока за изјављивање ревизије, односно подизање захтева за заштиту законитости из члана 401. овог закона, а ако ти правни лекови буду поднесени, не може подићи захтев пре него што надлежни суд о њима донесе одлуку.

Изузетно од одредбе става 3. овог члана, ако надлежни јавни тужилац у републици, односно аутономној покрајини изјави да неће подићи захтев за заштиту законитости, савезни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости пре истека рока за подизање захтева за заштиту законитости странки, ако ревизија није дозвољена, захтев може подићи од дана означеног у члану 401. став 2. овог закона.

У случају из става 4. овог закона, савезни јавни тужилац треба уз захтев за заштиту законитости да приложи изјаву надлежног јавног тужиоца у републици, односно аутономној покрајини да неће подићи захтев за заштиту законитости.

До доношења одлуке Савезног суда, савезни јавни тужилац може одустати од поднесеног захтева.

Члан 413.

Захтев за заштиту законитости подноси се непосредно Савезном суду, у довољном броју примерака за суд и парничне странке.

Примерак захтева Савезни суд ће доставити парничним странкама, које се могу у року од 15 дана од дана достављања изјаснити о захтеву.

Члан 414.

Ако правноснажна одлука буде укинута и предмет враћен на поновно суђење, суд је дужан да изведе све парничне радње и да расправи сва питања на која је указао Савезни суд.

У новом поступку пред првостепеним и другостепеним судом странке могу износити нове чињенице и предлагати нове доказе.

Ако је осим одлука вишег суда укинута и одлука вишег суда предмет се доставља нижем суду преко вишег суда.

Члан 415.

Ако у чл. 409. до 414. овог закона није другачије одређено, у поступку поводом захтева за заштиту законитости савезног јавног тужиоца сходно ће се примењивати одредбе члана 384. чл. 387. до 395, чл. 397. до 399, чл. 405. 407 и 408 став 1. овог закона.

4. Захтев за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке пред Савезним судом

Члан 416.

У спору из члана 34. тачка 2. овог закона странке могу поднети Савезном суду захтев за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке којом се ревизија или захтев за заштиту законитости из члана 401. овог закона одбија, односно уважава и побијана одлука преиначује, у року од 30 дана од дана достављања побијане одлуке.

Странка не може поднети захтев за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке Савезног суда донесене поводом захтева за заштиту законитости или поводом захтева за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке.

Члан 417.

Захтев за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке може се поднети само из разлога због којих се може изјавити ревизија (члан 385).

Члан 418.

Захтев за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке подноси се непосредно Савезном суду у довољном броју примерака за суд, противну странку и савезног јавног тужиоца.

Примерак захтева за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке Савезни суд ће доставити противној странци и савезном јавном тужиоцу, који се могу у року од 15 дана изјаснити о захтеву.

Члан 419.

Ако је против исте одлуке савезни јавни тужилац подигао захтев за заштиту законитости и странка поднела захтев за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке, Савезни суд ће о тим правним лековима одлучити једном одлуком.

Члан 420.

Ако у чл. 416. до 419. овог закона није што друго одређено, у поступку поводом захтева за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке пред Савезним судом сходно ће се примењивати одредбе члана 384, чл. 386. до 395. и чл. 297. до 399. овог закона.

5. Доношење одлука

Члан 421.

Поступак који је одлуком суда правноснажно завршен може се по предлогу странке поновити:

1) ако је при доношењу одлуке учествовао судија, односно судија-поротник који је по закону морао бити изузет (члан 71. став 1. тач. 1. до 5.), односно који је решењем суда био изузет;

2) ако којој странци незаконитим поступањем, а изричито пропуштањем достављања, није била дата могућност да расправља пред судом;

3) ако је у поступку као тужилац или тужени учествовало лице које не може бити странка у поступку, или ако странку која је правно лице није заступало овлашћено лице, или ако парнично не-

способну странку није заступао законски заступник, или ако законски заступник, односно пуномоћник странке није имао потребно овлашћење за вођење парнице или за поједине радње у поступку, уколико вођење парнице, односно вршење појединих радњи у поступку није било накнадно одобрено;

4) ако се одлука суда заснива на лажном исказу сведока или вештака;

5) ако се одлука суда заснива на исправу која је фалсификована или у којој је озерен неистинит садржај;

6) ако је до одлуке суда дошло услед кривичног дела судије, односно судије-поротника, законског заступника или пуномоћника странке, противне странке или ког трећег лица;

7) ако странка стекне могућност да употреби правноснажну одлуку суда која је раније међу истим странкама донета о истом захтеву;

8) ако се одлука суда заснива на другој одлуци суда или на одлуци неког другог органа, а та одлука буде правноснажно преиначена, укинута, односно поништена;

9) ако странка сазна за нове чињенице или нађе или стекне могућност да употреби нове доказе на основу којих је за странку могла бити донета повољнија одлука да су те чињенице или докази били употребљени у ранијем поступку.

Члан 422.

Из разлога наведених у члану 421. тач. 1. до 3. овог закона не може се захтевати понављање поступка ако је тај разлог био без успеха изнет у ранијем поступку.

Због околности наведених у члану 421. тач. 1, 7, 8. и 9. овог закона, понављање поступка може се дозволити само ако странка без своје кривице није могла те околности да изнесе пре него што је ранији поступак завршен правноснажном судском одлуком.

Члан 423.

Предлог за понављање поступка подноси се у року од тридесет дана, и то:

1) у случају из члана 421. тачка 1. овог закона, од дана кад је странка сазнала за овај разлог;

2) у случају из члана 421. тачка 2. овог закона, од дана кад је одлука достављена странци;

3) у случају из члана 421. тачка 3. овог закона, ако је у поступку као тужилац или тужени учествовало лице које не може бити странка у поступку, од дана када је одлука достављена том лицу; ако странку која је правно лице није заступало овлашћено лице, или ако парнично неспособну странку није заступао законски заступник, од дана кад је одлука достављена странци, односно њеном законском заступнику, а ако законски заступник, односно пуномоћник странке није имао потребно овлашћење за вођење парнице или за поједине радње у поступку, од дана кад је странка сазнала за овај разлог;

4) у случајевима из члана 421. тач. 4. до 6. овог закона, од дана кад је странка сазнала за правноснажну пресуду у кривичном поступку, а ако се кривични поступак не може спровести, онда од дана кад је сазнала за обуставу тог поступка или за околности због којих се поступак не може покренути;

5) у случајевима из члана 421. тач. 7. и 8. овог закона, од дана кад је странка могла употребити правноснажну одлуку која је разлог за понављање поступка;

6) у случају из члана 421. тачка 9. овог закона, од дана кад је странка могла изнети суду нове чињенице, односно нова доказна средства.

Ако би рок одређен у ставу 1. овог члана почео да тече пре него што је одлука постала правноснажна, тај ће се рок рачунати од правноснажности одлуке ако против ње није био изјављен правни лек, односно од достављања правноснажне одлуке вишег суда изречене у последњем степену.

По протеку рока од пет година од дана кад је одлука постала правноснажна, предлог за понављање поступка не може се поднети, осим ако се понављање тражи из разлога наведених у члану 421. тач. 2. и 3. овог закона.

Члан 424.

Предлог за понављање поступка подноси се увек суду који је донео одлуку у првом степену.

У предлогу се нарочито морају навести: законски основ по коме се тражи понављање, околности из којих произлази да је предлог поднесен у законском року и докази којима се поткрепљују наводи предлагача.

Члан 425.

Неблаговремене (члан 423), непотпуне (члан 424. став 2) или недозвољене (члан 423) предлоге за понављање поступка одбациће решењем председник већа без одржавања рочишта.

Ако председник већа не одбаци предлог, достави примерак предлога противној странци по одредбама члана 142. овог закона, која има право да у року од петнаест дана одговори на предлог. Кад суду стигне одговор на предлог или кад протекне рок за давање одговора, председник већа одредиће рочиште за расправљање о предлогу.

Ако се понављање поступка захтева из разлога наведеног у члану 421. тачка 9. овог закона, председник већа може расправљање о предлогу за понављање поступка спојити са расправљањем о главној ствари.

Члан 426.

Рочиште за расправљање о предлогу за понављање поступка држи се пред председником већа првостепеног суда, осим ако расправљање о предлогу није спојено са расправљањем о главној ствари.

Члан 427.

По одржаном рочишту за расправљање о предлогу, председник већа првостепеног суда доноси одлуку о предлогу, осим ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред вишим судом (члан 428).

У решењу којим се дозвољава понављање поступка изрећи ће се да се укида одлука донета у ранијем поступку.

Председник већа одредиће главну расправу тек по правноснажности решења којим се дозвољава понављање поступка, али у том решењу може одлучити да се одмах отпочне расправљање о главној ствари. На новој главној расправи странке могу да изнесу нове чињенице и да предлажу нове доказе.

Против решења којим се дозвољава понављање поступка није дозвољена посебна жалба ако је председник већа одлучио да се одмах отпочне расправљање о главној ствари.

Ако је председник већа дозволио понављање поступка и одлучио да се одмах расправља о главној ствари, или ако се о предлогу за понављање поступка расправљало заједно са главном ствару, решење којим се дозвољава понављање поступка *

укида одлука донета у ранијем поступку уноси се у одлуку о главној ствари.

Члан 428.

Ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред вишим судом, председник већа првостепеног суда ће по одржаком рочишту за расправљање о предлогу за понављање поступка доставити предмет том вишем суду ради доношења одлуке.

Кад предмет стигне вишем суду, председник већа поступиће по одредбама члана 361. овог закона.

О предлогу за понављање поступка виши суд одлучује без расправе.

Кад виши суд нађе да је оправдан предлог за понављање поступка и да није потребно да се држи нова главна расправа, укинуће своју одлуку, као и одлуку вишег суда ако таква постоји, и донеће нову одлуку о главној ствари.

6. Однос између предлога за понављање поступка и других ванредних правних лекова

Члан 429.

Ако у року за изјављивање ревизије странка поднесе предлог за понављање поступка само из разлога због којих се може изјавити и ревизија, сматраће се да је странка изјавила ревизију.

Ако странка изјави ревизију због разлога из члана 354. став 2. тачка 11. овог закона и истовремено или после тога поднесе предлог за понављање поступка због било ког разлога из члана 421. тач. 4. до 6. овог закона који су поткрепљени правноснажном пресудом донесеном у кривичном поступку, суд ће прекинути поступак поводом предлога за понављање поступка до завршетка поступка по ревизији.

Ако странка изјави ревизију из било ког разлога, осим због разлога из члана 354. став 2. тачка 11. овог закона, и истовремено или после тога поднесе предлог за понављање поступка због разлога из члана 421. тач. 4. до 6. овог закона који су поткрепљени правноснажном пресудом донесеном у кривичном поступку, суд ће прекинути поступак по ревизији до завршетка поступка поводом предлога за понављање поступка.

У свим осталим случајевима у којима странка изјави ревизију и истовремено или после тога поднесе предлог за понављање поступка, суд ће одлучити који ће поступак наставити а који прекинути, узимајући у обзир све околности, а нарочито разлоге због којих су оба правна лека поднесена и доказе које су странке предложиле.

Члан 430.

Одредбе члана 429. ст. 1. и 3. овог закона примењују се и кад је странка најпре поднела предлог за понављање поступка, а после тога изјавила ревизију.

У свим осталим случајевима у којима странка поднесе предлог за понављање поступка и после тога изјави ревизију суд ће, по правили, прекинути поступак по ревизији до завршетка поступка поводом предлога за понављање поступка, осим ако нађе да постоје озбиљни разлози да поступи другачије.

Члан 431.

Решење из члана 429. овог закона доноси председник већа првостепеног суда ако предлог за понављање поступка стигне првостепеном суду пре

него што је предмет поводом ревизије упућен ревизијском суду. Ако предлог за понављање поступка стигне пошто је предмет поводом ревизије упућен ревизијском суду, решење из члана 429. овог закона доноси ревизијски суд.

Решење из члана 430. овог закона доноси председник већа првостепеног суда, осим ако је предмет, у време кад ревизија стигне првостепеном суду, поводом предлога за понављање поступка упућен вишем суду ради доношења одлуке (члан 428. став 1), у ком случају решење доноси виши суд.

Против решења суда из ст. 1. и 2. овог члана није дозвољена жалба.

Члан 432.

Одредбе чл. 429. до 431. овог закона сходно ће се примењивати и кад надлежни јавни тужилац у републици, односно аутономној покрајини или савезни јавни тужилац подигне захтев за заштиту законитости, односно кад странка поднесе захтев за ванредно преиспитивање правноснажне одлуке пред Савезним судом, а странка пре, истовремено или после тога поднесе предлог за понављање поступка.

Део трећи

ПОСЕБНИ ПОСТУПЦИ

Глава двадесет седма

ПОСТУПАК У ПАРНИЦИ ИЗ РАДНОГ ОДНОСА

Члан 433.

Ако у овој глави не постоје посебне одредбе, у парницама из радних односа примењиваће се остале одредбе овог закона.

Члан 434.

У поступку у парницама из радних односа, а нарочито при одређивању рокова и рочишта, суд ће увек обраћати нарочиту пажњу на потребу хитног решавања радних спорова.

Члан 435.

У току поступка суд може и по службеној дужности одредити привремене мере које се примењују у извршном поступку ради спречавања насилног поступања или ради отклањања ненакнадиве штете. Против овог решења није дозвољена посебна жалба.

Члан 436.

Суд ће у пресуди којом налаже извршење неке чинице одредити рок од осам дана за њено извршење.

Члан 437.

Рок за подношење жалбе износи осам дана.

Глава двадесет осма

ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ЗБОГ СМЕТАЊА ПОСЕДА

Члан 438.

Ако у овој глави не постоје посебне одредбе, у парницама због сметања поседа примењиваће се остале одредбе овог закона.

Члан 439.

Тужба којом се тражи заштита или повраћај последњег стања поседа ствари или права (тужба због сметања поседа) мора се поднети у року од тридесет дана од дана кад је тужилац сазнао за сметања и учиниоца. По протеклу једне године од дана кад је сметање настало ова тужба не може се поднети.

Члан 440.

При одређивању рокова и рочишта по тужбама због сметања поседа суд ће увек обраћати нарочиту пажњу на потребу хитног решавања према природи сваког појединог случаја.

Члан 441.

Расправљање о тужби због сметања поседа ограничиће се само на претресање и доказивање чињеница последњег стања поседа и насталог сметања. Искључено је претресање о праву на посед, о правном основу, савесности или несавесности поседа или о захтевима за накнаду штете.

Изузетно од одредбе става 1. овог члана, суд ће расправљати о приговору туженог да му је тужилац одузео посед силом, потајно или преваром само ако од дана кад је тужени сазнао да му је тужилац одузео посед па до дана кад је повратио посед није протекло више од тридесет дана.

Ако је од дана кад је туженом одузет посед протекло више од једне године, не може се расправљати о овом приговору.

Члан 442.

У току поступка суд може по службеној дужности и без саслушања противне странке одредити привремене мере које се примењују у извршном поступку ради отклањања хитне опасности против правног оштећења или спречавања насиља или отклањања непоклањања штете. Против овог решења није дозвољена посебна жалба.

Члан 443.

Решење којим се уређује фактично стање поседа не спречава доцније остваривање права на посед и захтева који од овог прара зависе.

Рок за испуњење дужности које су наложене странкама суд ће одредити према околностима појединог случаја.

Рок за подношење жалбе износи осам дана.

Из важних разлога суд може одлучити да жалба не задржава извршење решења.

Против решења донесених у парницама због сметања поседа рејизија није дозвољена.

Члан 444.

Тужилац губи право да у извршном поступку захтева извршење решења којим се туженом по тужби због сметања поседа налаже извршење одређене радње, ако није захтевао извршење у року од 30 дана по протеклу рока који је решењем одређен за извршење те радње.

Члан 445.

Понављање правоснажно завршеног поступка због сметања поседа дозвољено је само из разлога предвиђених у члану 421, тач. 2. и 3. овог закона, и то само у року од 30 дана од правоснажности решења о сметању поседа.

Глава двадесет девета

ИЗДАВАЊЕ ПЛАТНОГ НАЛОГА

Члан 446.

Кад се тужбени захтев односи на доспело потраживање у новцу, а то се потраживање доказује веродостојном исправом приложеном тужби у изворнику или овереном препису, суд ће издати налог туженом да испуни тужбени захтев (платни налог).

Као веродостојне исправе сматрају се нарочито:

- 1) јавне исправе;
- 2) приватне исправе на којима је потпис обавезника оверио орган надлежан за оверавање;
- 3) менице и чекови са протестом и повратним рачунима ако су они потребни за заснивање захтева;
- 4) изводи из оверених пословних књига;
- 5) фактуре;
- 6) исправе које по посебним прописима имају значај јавних исправа.

Платни налог издаће суд иако тужилац у тужби није предложио издавање платног налога, а испуњени су сви услови за издавање платног налога.

Члан 447.

Кад се тужбени захтев односи на доспело потраживање у новцу које не прелази износ од 500 динара, суд ће издати платни налог против туженог иако тужби нису приложене веродостојне исправе, али је у тужби изнет основ и висина дуговања и назначени су докази на основу којих се може утврдити истинитост тужбених навода.

Платни налог из става 1. овог члана може се издати само против главног дужника.

Члан 448.

Платни налог издаје председник већа, без одржавања рочишта.

У платном налогу суд ће изрећи да је тужени дужан у року од осам дана, а у меничним и чековним споровима у року од три дана, по пријему платног налога да испуни захтев тужбе заједно са трошковима које је суд одмерио, или у истом року да поднесе приговоре против платног налога. У платном налогу суд ће туженог упозорити да ће одбити неблаговремено поднесене приговоре.

Платни налог доставља се обема странкама.

Туженоме се уз платни налог доставља и примерак тужбе са прилозима.

Члан 449.

Ако суд не усвоји предлог за издавање платног налога, наставиће поступак по тужби.

Против решења суда којим се не усваја предлог за издавање платног налога није дозвољена жалба.

Члан 450.

Платни налог тужени може да побија само приговором. Ако се платни налог побија једино у погледу одлуке о трошковима, ова се одлука може побијати само жалбом против решења.

У делу у коме није нападнут приговором, платни налог постаје правоснажан.

Члан 451.

Неблаговремене, непотпуне или недозвољене приговоре одбациће председник већа без одржавања рочишта.

Ако су приговори поднети благовремено, председник већа ће оценити да ли је потребно да закаже припремно рочиште или може одмах да одреди рочиште за главну расправу.

У току припремног рочишта и главне расправе странке могу да износе нове чињенице и да представе нове доказе, а тужени може истицати и нове приговоре у погледу побијаног дела платног налога.

У одлуци о главној ствари суд ће одлучити да ли се платни налог у целини или делимично одржава на снази или се укида.

Члан 452.

Ако тужени приговори да нису постојали законски основи за издавање платног налога (чл. 446. и 447), или да постоје сметње за даљи ток поступка, суд ће прво да одлучи о том приговору. Ако нађе да је такав приговор основан, укинуће решењем платни налог и по правноснажности решења отпочеће расправљање о главној ствари, кад таквом расправљању има места.

Ако суд не усвоји овај приговор, прећи ће на расправљање о главној ствари, а решење суда унеће се у одлуку о главној ствари.

Ако поводом приговора недоследности суд нађе да је захтев тужбе доспео после издавања платног налога, али пре закључења главне расправе, суд ће пресудом укинати платни налог и одлучити о тужбеном захтеву (члан 326. став 1).

Члан 453.

Суд се може по службеној дужности огласити месно ненадлежним најдоцније до издавања платног налога.

Тужени може истаћи приговор месне ненадлежности само у приговору против платног налога.

Члан 454.

Ако се суд после издавања платног налога огласи стварно ненадлежним, укинуће платни налог и по правноснажности решења о ненадлежности уступиће предмет надлежном суду.

Ако суд после издавања платног налога утврди да је месно ненадлежан, неће укинати платни налог, него ће по правноснажности решења којим се огласио ненадлежним уступити предмет надлежном суду.

Члан 455.

Кад суд у случајевима предвиђеним овим законом донесе решење којим се одбацује тужба, укинуће и платни налог.

Члан 456.

Тужилац може повући тужбу без пристанка туженог само до подношења приговора. Ако се тужба повуче, суд ће решењем укинати платни налог.

Ако тужени до закључења главне расправе одустане од свих поднетих приговора, платни налог остаје на снази.

Глава тридесета

ПОСТУПАК У СПОРОВИМА МАЛЕ ВРЕДНОСТИ

Члан 457.

Ако у овој глави не постоје посебне одредбе, у поступку у споровима мале вредности примењиваће се остале одредбе овог закона.

Члан 458.

Спорови мале вредности, у смислу одредаба ове главе, јесу спорови у којима се тужбени захтев односи на потраживање у новцу које не прелазе износ од 1.000 динара.

Као спорови мале вредности сматрају се и спорови у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, а тужилац је у тужби навео да пристаје да уместо испуњења одређеног захтева прими одређени новчани износ који не прелази износ из става 1. овог члана (члан 40. став 1).

Као спорови мале вредности сматрају се и спорови у којима предмет тужбеног захтева није новчани износ већ предаја покретне ствари, чија вредност, коју је тужилац у тужби навео, не прелази износ из става 1. овог члана (члан 40. став 2).

Члан 459.

Не сматрају се споровима мале вредности, у смислу одредаба ове главе, спорови о непокретностима, спорови из радних односа и спорови због сметања поседа.

Члан 460.

Поступак у споровима мале вредности спроводиће се и поводом приговора против платног налога, ако вредност оспореног дела платног налога не прелази износ од 1.000 динара.

Члан 461.

Поступак у споровима мале вредности спроводи се пред нижим судовима првог степена, ако овим законом није другачије одређено.

Члан 462.

У поступку у споровима мале вредности дозвољена је посебна жалба само против решења којим се окончава поступак.

Остала решења против којих је по овом закону дозвољена жалба могу се побијати само жалбом против одлуке којом се поступак окончава.

Решења из става 2. овог члана не достављају се странкама, већ се објављују на рочишту и уносе у писмени састав одлуке.

Члан 463.

У поступку у споровима мале вредности, записник о главној расправи, поред података из члана 124. става 1. овог закона, садржи:

- 1) изјаве странака од битног значаја, а нарочито оне којима се, у целисти или делимично, признаје тужбени захтев, или се одриче од тужбеног захтева или од жалбе, или се преиначавља или повлачи тужба;
- 2) битну садржину изведених доказа;
- 3) одлуке против којих је дозвољена жалба и које су објављене на главној расправи;
- 4) дали су странке биле присутне објављивању пресуде и, ако су биле присутне, да су поучене под којим условима могу изјавити жалбу.

Члан 464.

Ако тужилац преиначи тужбени захтев тако да вредност предмета спора прелази износ од 1.000 динара, поступак ће се довршити по одредбама овог закона о редовном поступку.

Ако тужилац до закључења главне расправе која се води по одредбама овог закона о редовном поступку, смањи тужбени захтев тако да више не

прелази износ од 1.000 динара, даљи поступак спроводиће се по одредбама овог закона о поступку у споровима мале вредности.

Члан 465.

Ако тужилац не дође на прво рочиште за главну расправу, а уредио је позван, сматраће се да је повукао тужбу.

Ако са ког доцнијег рочишта изостану обе странке, суд ће одложити рочиште. Ако и на ново рочиште не дођу обе странке, сматраће се да је тужилац повукао тужбу.

У поступку у споровима мале вредности не примењују се одредбе овог закона о мировању поступка.

У позиву за главну расправу наводиће се, поред осталог, да ће се сматрати да је тужилац повукао тужбу ако не дође на прво рочиште за главну расправу, да се у поступку у споровима мале вредности не примењују одредбе о мировању поступка и да у овом поступку странке треба све чињенице и доказе да изнесу до закључења главне расправе, јер се у жалби против пресуде не могу износити нове чињенице и предложити нови докази, као и да се одлука може побијати само због битне повреде одредаба парничног поступка и због погрешне примене материјалног права.

Члан 466.

Пресуда у поступку у споровима мале вредности објављује се одмах по закључењу главне расправе.

Препис пресуде се увек доставља страници која није била присутна објављивању, а страници која је била присутна објављивању само на њен захтев. Овај захтев странка може поставити најдоцније на рочишту на коме се пресуда објављује.

Приликом објављивања пресуде суд је дужан да поучи присутне странке о условима под којима могу изјавити жалбу (члан 467).

Члан 467.

Пресуда или решење којим се завршава спор у поступку у споровима мале вредности може се побијати само због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. овог закона и због погрешне примене материјалног права.

У поступку поводом жалбе у споровима мале вредности не примењују се одредбе члана 370. овог закона.

Против првостепене пресуде, односно решења из става 1. овог члана странке могу изјавити жалбу у року од осам дана.

Рок за жалбу рачуна се од дана објављивања пресуде, односно решења, а ако је пресуда, односно решење достављено страници, рок се рачуна од дана достављања.

У поступку у споровима мале вредности, рок из члана 323. став 2. и члана 339. став 1. овог закона износи осам дана.

Жалба у којој су изнесени разлози због којих се жалба не може изјавити одбацује се као недозволена.

Против одлуке другостепеног суда није дозвољена ревизија.

Члан 468.

Кад суд у спору мале вредности (члан 468) нађе да је надлежан и да нема разлога за одбацање тужбе, односно за уступање предмета надлеж-

ном редовном суду или самоуправном суду (чл. 18. и 21), уступиће тужбу мировном већу ради покушаја поравнања.

Суд ће тужбу уступити мировном већу само ако обе странке имају пребивалиште, односно боравиште на подручју исте општине, или ако су запослене у истој организацији удруженог рада или другој самоуправној организацији или заједници у којој постоји мировно веће.

Ако у року од два месеца од дана достављања тужбе суд прими од мировног већа извештај да су се странке поравнале или да је тужилац повукао тужбу, суд ће одбацити тужбу. Ако мировно веће извести да се странке нису одазвале позиву за поравнање, или да покушај поравнања није успео, или ако у наведеном року мировно веће уопште не достави извештај о покушају поравнања, суд ће заказати рочиште за главну расправу.

Глава тридесет прва

ПОСТУПАК ПРЕД ИЗБРАНИМ СУДОВИМА

Члан 469.

За спорове о правима којима слободно располажу, осим за спорове за које је надлежан југословенски суд на основу одредаба закона о искључивој надлежности у споровима са међународним елементом, странке могу уговорити надлежност избраног суда ако је једна од њих страно физичко или правно лице.

Организације удруженог рада, самоуправне интересне заједнице и друге самоуправне организације и заједнице могу спорове из међусобних односа које самостално уређују или који произлазе из права којима слободно располажу, ако законом или самоуправним општим актом у складу са законом није утврђено да одређене врсте спорова решавају искључиво редовни судови, судови удруженог рада или други самоуправни судови, износити пред сталне избране судове основане при привредним коморама и другим организацијама предвиђеним законом.

Друштвене организације и удружења грађана могу спорове из међусобних односа који произлазе из њихове привредне делатности, као и таквих односа са друштвеним правним лицима из става 2. овог члана и са грађанима из става 4. овог члана о правима којима слободно располажу, износити пред сталне избране судове основане при привредним коморама и другим организацијама предвиђеним законом.

Грађани који су имаоци радње могу спорове из међусобних односа који произлазе из њихове привредне делатности, као и таквих односа са друштвеним правним лицима из ст. 2. и 3. овог члана о правима којима слободно располажу, износити пред сталне избране судове при привредним коморама и другим организацијама предвиђеним законом.

Надлежност избраних судова у другим случајевима може се предвидети само законом.

Члан 470.

Уговор о избраном суду може се закључити како у погледу одређеног спора тако и у погледу будућих спорова који могу произаћи из одређеног правног односа. Уговор о избраном суду пунозначан је само ако је закључен у писменом облику.

Уговор о избраном суду је закључен у писменом облику и кад је закључен путем размене писама, телеграма или телепринтерских саопштења.

Уговор о избраном суду може се доказивати само исправама.

Члан 471.

Уговор о избраном суду је пуноважно закључен и кад је одредба о надлежности избраног суда садржана у општим условима за закључење правног посла.

Члан 472.

Број судија избраног суда мора бити непаран. Ако уговором странака није одређен број судија, свака странка поставља по једног судију, а они бирају председника.

Судије редовних судова и судије на раду у судовима удруженог рада могу бити бирани само за председника избраног суда.

Члан 473.

Ако су странке за решавање одређеног спора уговориле надлежност избраног суда, суд коме је поднесена тужба у истом спору и међу истим странкама на приговор туженог огласиће се ненадлежним, укинуће спроведене радње у поступку и одбадиће тужбу.

Приговор из става 1. овог члана тужени може ставити најдоцније на припремном рочишту, а ако се припремно рочиште не одржава, онда на главној расправи пре него што се упусти у расправљање о главној ствари.

Члан 474.

Странку која по уговору о избраном суду треба да постави судију избраног суда може позвати противна странка да у року од петнаест дана изврши ово постављење и да је о томе обавести.

Позив у смислу става 1. овог члана је пуноважан само ако је странка која га упућује поставила свог избраног судију и о томе известила противну странку.

Кад по уговору о избраном суду постављење судије треба да изврши треће лице, свака странка може упутити позив из става 2. овог члана том лицу.

Лице које је позвано да постави судију избраног суда везано је за постављење које је извршено чим је то постављење саопштено противнику, односно једној од странака.

Члан 475.

Ако судија избраног суда не буде на време постављен, а из уговора не произлази што друго, судију ће на предлог странке поставити суд.

Ако избране судије не могу да се сложе о избору председника, а из уговора не произлази што друго, председника ће на предлог сваког судије или странке поставити суд.

За постављење судије, односно председника избраног суда надлежан је суд који би за спор био надлежан у првом степену да није закључен уговор о избраном суду.

Против решења суда није дозвољена жалба.

Странка која не жели да се користи овлашћеном из става 1. или става 2. овог члана може тужити захтевати да суд надлежан за постављење прогласи престанак важности уговора о избраном суду.

Члан 476.

Осим случаја из члана 475. овог закона, свака странка може тужбом захтевати да суд прогласи престанак важности уговора о избраном суду:

1) ако странке не могу да се сложе о избору судија које оне заједнички треба да поставе;

2) ако лице које је у самом уговору о избраном суду постављено за судију избраног суда неће или не може да врши ову дужност.

О захтеву одлучује суд предвиђен у члану 475. став 3. овог закона.

На рочиште за расправљање о захтеву суд ће позвати странке, али суд може одлуку донети и у случају кад странке које су уредно позване нису дошле.

Члан 477.

Судија избраног суда дужан је да се изузме кад постоје разлози за изузеће из члана 71. овог закона. Из истих разлога могу странке захтевати изузеће судије избраног суда.

Странка која је сама или заједно са противном странком поставила избраног судију може захтевати његово изузеће само ако је разлог за изузеће настао или је странка за њега сазнала пошто је избрани судија постављен.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, о изузећу одлучује суд предвиђен у члану 475. став 3. овог закона.

Члан 478.

Ако се странке нису друкчије споразумеле, избране судије одредиће поступак пред изабраним судом.

Члан 479.

Саслушање сведока пред изабраним судом врши се без полагања заклетве.

Према сведоцима, странкама и другим лицима која учествују у поступку, избрани суд не може употребити принудна средства нити изрицати казне.

Избрани суд може затражити од редовног суда, месно надлежног за пружање правне помоћи (члан 179), да изведе поједине доказе које сам није у могућности да изведе. На поступак за извођење доказа примениће се одредба овог закона о извођењу доказа пред замовљеним судијом.

Члан 480.

Кад се избрани суд састоји од више него једног судије, пресуда се донеси већином гласова, ако у уговору о избраном суду није друкчије одређено.

Ако се не може постићи потребна већина гласова, избрани суд је дужан да о томе обавести странке.

Ако се за случај из става 2. овог члана странке нису друкчије споразумеле, свака од њих може тужбом захтевати да суд предвиђен у члану 475. став 3. овог закона изрекне престанак важности уговора о избраном суду.

Члан 481.

Пресуда избраног суда мора бити образложена ако странке нису што друго уговориле.

Изворник пресуде и све преписе потписују све избране судије. Пресуда важи и кад који судија одлучи да је потписио ако је пресуду потписало већина судија и на пресуди утврдила ова ускраћивање потписа.

Странкама се достављају преписи пресуде преко суда предвиђеног у члану 475. став 3. овог закона. Стални изабрани судови сами врше достављање својих пресуда.

Члан 482.

Изворник пресуде, као и потврде о извршеном достављању, чувају се код суда предвиђеног у члану 475. став 3. овог закона, а ако је пресуду донео стални изабрани суд, онда код тог суда.

Члан 483.

Пресуда изабраног суда има према странкама онагу правноснажне пресуде, ако уговором није предвиђена могућност побијања пресуде пред изабраним судом вишег степена.

На захтев странке суд предвиђен у члану 475. став 3. овог закона ставиће на препису пресуде потврду о правноснажности и извршности. Стални изабрани судови сами стављају потврду о правноснажности и извршности на својим пресудама.

Члан 484.

Пресуда изабраног суда може се поништити по тужби странке.

За решавање по тужби надлежан је суд предвиђен у члану 475. став 3. овог закона.

Члан 485.

Поништај пресуде изабраног суда може се захтевати:

1) ако уопште није закључен уговор о изабраном суду или ако тај уговор није био пуноважан (чл. 469. до 471);

2) ако је у погледу састава изабраног суда или у погледу одлучивања повређена која одредба овог закона или уговора о изабраном суду;

3) ако пресуда није образложена у смислу члана 481. став 1. овог закона, или ако изворник и преписи пресуде нису потписани на начин одређен у члану 481. став 2. овог закона;

4) ако је изабрани суд прекорачио границу свог задатка;

5) ако је изрека пресуде неразумљива или је сама себи противречна;

3) ако је изабрани суд осудио странку на такву казну која по закону није дозвољена или је уопште забрањена;

7) ако постоји који од разлога за понављање поступка из члана 421. овог закона.

Члан 486.

Тужба за поништај пресуде изабраног суда може се поднети надлежном суду у року од тридесет дана. Ако се поништај захтева из разлога наведених у члану 485. тач. 1. до 6. овог закона, овај рок се рачуна од дана кад је пресуда достављена странци, а ако је странка за разлог сазнала доцније, онда од дана сазнања. У погледу рачунања рока кад се поништај захтева из разлога наведеног у члану 485. тачка 7. овог закона, примењиваће се сходно одредбе члана 423. ст. 1. и 2. овог закона.

По истеку пет година од правноснажности пресуде изабраног суда не може се захтевати поништај ове пресуде.

Члан 487.

Странке се не могу споразумно одрећи примене одредаба чл. 477. ст. 1. и 2, члана 481. ст. 2. и 3. и чл. 484. до 486. овог закона.

Глава тридесет друга

ПОСТУПАК У ПРИВРЕДНИМ СПОРОВИМА

Подручје примене

Члан 488.

У поступку у привредним споровима примењиваће се одредбе овог закона, ако у одредбама ове главе није што друго одређено.

Члан 489.

Правила о поступку у привредним споровима примењују се:

1) у споровима у којима су обе странке друштвено-политичке заједнице, организације удруженог рада, самоуправне интересне заједнице или друге самоуправне организације и заједнице;

2) у споровима који се односе на бродове и на пловидбу на мору и на унутрашњим водама, као и у споровима на које се примењује пловидбено право (пловидбени спорови), осим спорова у превозу путника.

Члан 490.

Правила о поступку у привредним споровима примењују се и у споровима између лица из члана 489. тачка 1. овог закона и страних физичких и правних лица, који произлазе из њихових међусобних привредних односа, као и у таквим међусобним споровима страних физичких или правних лица.

Члан 491.

Правила о поступку у привредним споровима примењиваће се и кад у спору, поред лица из члана 489. тачка 1. и члана 490. овог закона, као супарничари из члана 196. став 1. тачка 1. овог закона учествују и друга физичка или правна лица.

Надлежност и састав суда

Члан 492.

У споровима ради утврђивања постојања или непостојања уговора, ради извршења или раскидања уговора, као и у споровима ради накнаде штете услед неизвршења уговора, поред суда опште месне надлежности, месно надлежан је и суд места где је по споразуму странака тужени дужан да изврши уговор.

Члан 493.

Кад суди у поступку у привредним споровима у првом степену, веће је састављено од једног судије као председника већа и двојице судија поротника.

Кад суди у другом степену у седници већа, веће је састављено од двојице судија, од којих је један председник већа, и једног судије поротника.

Члан 494.

У поступку у привредним споровима судија појединац суди ако вредност предмета спора не прелази 30 000 динара.

Судија појединац спроводи поступак и доноси одлуке у предметима правне помоћи и обезбеђења доказа.

Припремање главне расправе

Члан 495.

У поступку у привредним споровима увек ће се тужба доставити туженом на одговор.

По пријему одговора на тужбу или по протеку рока за одговор на тужбу, председник већа одлучиће да ли ће заказати припремно рочиште или рочиште за главну расправу. Припремно рочиште заказује се само ако би то, с обзиром на сложеност предмета и друге околности, допринело бржем или јефтинијем решавању спора.

У хитним случајевима председник већа може одмах по претходном испитивању тужбе заказати припремно рочиште или рочиште за главну расправу. Против ове одлуке председника већа није дозвољена жалба.

Председник већа овлашћен је да у хитним случајевима закаже рочиште телефоном или телеграмом.

Члан 496.

Кад по пријему одговора на тужбу председник већа утврди да међу странкама није спорно чињенично стање и да не постоје друге, сметње за доношење одлуке, може без заказивања рочишта донети одлуку о спору.

Правни лекови

Члан 497.

Ревизија у привредним споровима није дозвољена ако вредност предмета спора побијаног дела правоснажне пресуде не прелази 30.000 динара.

Ревизија у привредним споровима увек је дозвољена у споровима из члана 382, став 4. тач. 3, 4. и 5. овог закона.

Остале одредбе

Члан 498.

Ако обе странке споразумно предложе да се рочиште одложи да би покушале поразнање, суд ће уважити овај предлог и одмах обавестити странке о дану и часу кад ће се одржати ново рочиште.

Члан 499.

Изузетно од одредбе члана 218, став 1. овог закона, неће наступити мировање поступка ако са припремног рочишта или са првог рочишта за главну расправу изостану обе странке.

У случају из става 1. овог члана суд ће одложити рочиште, а ако и на ново рочиште не дођу обе странке, сматраће се да је тужилац повукао тужбу.

Члан 500.

У поступку у привредним споровима важе следећи рокови:

1) рок од тридесет дана за подношење предлога за повраћај у пређашње стање из члана 113, став 3. овог закона;

2) рок од осам дана за жалбу против пресуде, односно решења, а рок од три дана за подношење одговора на жалбу.

Члан 501.

У поступку у привредним споровима странке не могу ван рочишта давати изјаве усмено на записник код суда.

Исправа на основу које се издаје платни налог по члану 446. овог закона не мора бити приложена у изворнику или у свереном препису. Довољно је ако је препис такве исправе оверно овлашћени орган правног лица.

У поступку у привредним споровима неће се примењивати одредбе члана 447 овог закона.

Члан 502.

У поступку у привредним споровима, спорови мале вредности су спорови у којима се тужбени захтев односи на потраживање у новцу које не прелази износ од 5.000 динара.

Као спорови мале вредности сматрају се и спорови у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, а тужилац је у тужби навео да пристаје да уместо испуњења одређеног захтева прими одређени новчани износ који не прелази износ из става 1. овог члана (члан 40, став 1.)

Као спорови мале вредности сматрају се и спорови у којима предмет тужбеног захтева није новчани износ већ предаја покретне ствари чија вредност, коју је тужилац у тужби навео, не прелази износ из става 1. овог члана (члан 40, став 2.).

У поступку у споровима мале вредности у привредним споровима тужба се не доставља туженом на одговор.

Део четврти

Глава тридесет трећа

ПОСЕБНЕ ОДРЕДБЕ ЗА ПОСТУПАК ПРЕД САВЕЗНИМ СУДОМ У ИМОВИНСКИМ СПОРОВИМА ИЗМЕЂУ РЕПУБЛИКА, ОДНОСНО АУТОНОМНИХ ПОКРАЈИНА И ИЗМЕЂУ ФЕДЕРАЦИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ, ОДНОСНО АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ

Члан 503.

У поступку пред Савезним судом у имовинским споровима између република, односно аутономних покрајина и између федерације и републике, односно аутономне покрајине примењиваће се одредбе главе прве до главе двадесет четврте и главе двадесет шесте, одељак пети овог закона, ако у следећим члановима није што друго одређено.

Члан 504.

У поступку пред Савезним судом мировање поступка наступиће само ако се странке о томе споразумеју пре закључења главне расправе.

Савезни суд увек ће доставити тужбу туженом на одговор. Рок за подношење одговора на тужбу одредиће председник већа, зависно од природе и сложености спора.

У поступку пред Савезним судом не примењују се одредбе члана 332. овог закона.

Члан 505.

Одлука Савезног суда донесена у првом степену је правоснажна.

Члан 506.

Против одлуке Савезног суда из члана 505. овог закона странке могу поднети захтев за ванредно преиспитивање одлуке у року од шест месеци од дана достављања одлуке.

Захтев из става 1. овог члана може се поднети само због погрешне примене материјалног права.

О захтеву странака одлучује Савезни суд у саставу одређеном у члану 45. овог закона.

Примерак захтева Савезни суд ће доставити противној странци, која се у року од три месеца од дана достављања захтева може изјаснити о поднесеном захтеву.

Члан 507.

У поступку поводом захтева из члана 506. овог закона сходно ће се примењивати одредбе чл. 386, 392, 393, 395. и 414. ст. 1. и 2. овог закона.

Део пет

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 508.

Ако је пре ступања на снагу овог закона донесена првостепена пресуда или решење којим се поступак пред првостепеним судом окончава, даљи поступак спровестиће се по досадашњим прописима.

Ако по ступању на снагу овог закона буде укинута првостепена одлука из става 1. овог члана, даљи поступак спровестиће се по овом закону.

О захтеву за заштиту законитости који је до дана ступања на снагу овог закона подигнут пред надлежним судом по досадашњим прописима решаваће се по тим прописима.

Члан 509.

Даном ступања на снагу овог закона престају да важе:

1) Закон о парничном поступку („Службени лист СФРЈ“, бр. 4/57 и 52/61 и „Службени лист СФРЈ“, бр. 12/65, 1/71, 23/72 и 6/74);

2) Закон о решавању спорова из међусобних пословних односа организација удруженог рада пред сталним изабраним судовима („Службени лист СФРЈ“, бр. 22/73);

3) Одредбе чл. 40. до 45. Закона о Савезном суду („Службени лист СФРЈ“, бр. 21/74).

Одредбе Закона о парничном поступку о стварној надлежности и о поступку о брачним спорозима и спорозима о утврђивању и оспоравању отцинства важе, у смислу чл. 14. и 15. став 2. Уставног закона о спровођењу Устава СФРЈ, до дана одређеног републичким, односно покрајинским законом.

Члан 510.

До доношења закона о извршном поступку, у погледу надлежности суда за одлучивање о захтеву за заштиту законитости надлежног јавног тужиоца против правноснажних одлука судова донесених у извршном поступку, услови за подношење захтева и поступка, сходно ће се примењивати одредбе овог закона (чл. 401. до 415).

Члан 511.

Одредбе члана 468. овог закона примењиваће се од дана одређеног републичким, односно покрајинским законом.

Члан 512.

Овај закон ступа на снагу 1. јула 1977. године.

38.

На основу члана 337. тачка 1. Устава Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, издајем

У К А З

О ПРОГЛАШЕЊУ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ОПШТЕМ УПРАВНОМ ПОСТУПКУ

Проглашава се Закон о изменама и допунама Закона о општем управном поступку, који је усвојила Скупштина СФРЈ, на седници Савезног већа од 24. децембра 1976. године.

ПР бр. 554
24. децембра 1976. године
Београд

Председник Републике,
Јосип Броз Тито, с. р.

Председник
Скупштине СФРЈ,
Киро Глигоров, с. р.

ЗАКОН

О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ОПШТЕМ УПРАВНОМ ПОСТУПКУ

Члан 1.

У Закону о општем управном поступку („Службени лист СФРЈ“, бр. 18/65) у члану 1. став 1. речи: „органи државне управе“ замењују се речима: „органи управе друштвено-политичких заједница“.

Став 2. мења се и гласи:

„(2) По овом закону дужни су да поступају и организације удруженог рада, друге самоуправне организације и заједнице, друштвене организације, удружена грађана и друге организације (у даљем тексту: самоуправне организације и заједнице), кад у вршењу јавних овлашћења, која су им поверена законом и на закону заснованом одлуком општинске скупштине, решавају у стварима из става 1. овог члана.“

Члан 2.

У члану 4. став 1. мења се и гласи:

„(1) Органи, самоуправне организације и заједнице који поступају у управним стварима решавају на основу закона, других прописа државних органа и на основу самоуправних општих аката самоуправних организација и заједница које он доноси на основу јавних овлашћења.“

Члан 3.

После члана 5. додају се назив новог одељка и нов члан 5а, који гласе:

„Начело ефикасности“

Члан 5а.

Кад органи, самоуправне организације и заједнице решавају у управним стварима, дужни су да обавезно ефикасно остваривање права и интереса радних људи и грађана, организација удруженог рада и других самоуправних организација и заједница.“